

Konjunkturläget

Juni 2005

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2005

Konjunkturinstitutet (KI) gör analyser och prognoser över den svenska och internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. Rapporten publiceras fyra gånger per år, i mars, juni, augusti och december. *The Swedish Economy* är motsvarande rapport på engelska. *Analysunderlag*, som består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform, publiceras i anslutning till Konjunkturläget och *Lönebildningen – Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige*. Analysunderlaget publiceras endast på KI:s hemsida i samband med Konjunkturläget i juni Lönebildningsrapporten.

Rapporten *Lönebildningen – Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige* ger analyser av de samhällsekonomiska förutsättningarna för svensk lönebildning. Rapporten är årlig och betecknas *Wage Formation – Economic Conditions in Sweden* på engelska.

I serien *Specialstudier* publiceras rapporter som härrör från utredningar eller andra externa uppdrag. Forskningsresultat publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen *Reprints*. Rapporter i dessa tre serier kan beställas utan kostnad. Flertalet publikationer kan också laddas ner direkt från Konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12–14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08–453 59 00, Telefax: 08–453 59 80,
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023–3463
ISBN 91-89226-60-7

Förord

I *Konjunkturläget* juni 2005 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2005–2007 i Sverige och i omvärlden. I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i mars 2005.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Mats Dillén. Beräkningarna avslutades den 14 juni 2005.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

Konjunkturen i Sverige har mattats. Men tillväxten stärks under året och BNP växer med 2,1 procent i år och 2,8 procent 2006 och 2007. Efter en lång konjunkturell nedgångsfas vänder arbetsmarknaden uppåt, men det går mycket trögt. Sysselsättningen är långt under målet även 2007. Inflationen är låg även 2006 och 2007, trots att prognosen bygger på att reporäntan sänks till 1,50 procent i år. Det offentliga sparandet är nära noll och bör stärkas med 5 miljarder kronor 2006 och ytterligare 10 miljarder 2007.

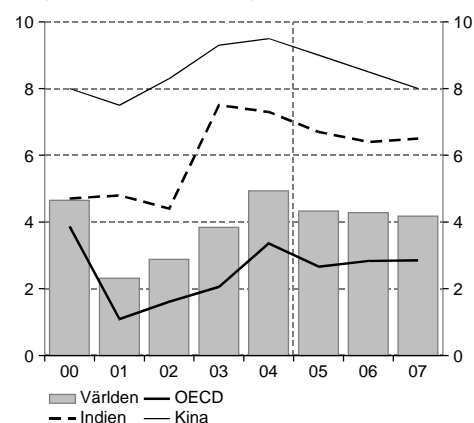
Den globala konjunkturuppgången fortsätter, men i långsammare takt än tidigare (se diagram 1). Återhämtningen är investeringsledd, men investeringstillväxten i OECD-området dämpas i år jämfört med 2003 och 2004 (se diagram 2). Försiktighet präglar både hushåll och företag, vilket bl.a. beror på kraftigt stigande oljepriser. Företagens investeringar är dock fortfarande låga i förhållande till vinsterna och hushållen konsumerar återhållsamt i förhållande till inkomsterna. Denna höga sparbenägenhet har bidragit till att de internationella obligationsräntorna har fallit till historiskt sett mycket låga nivåer. I Tyskland och i Sverige låg 10-årsräntan i mitten av juni runt rekordlåga 3 procent (se diagram 3). Som en följd av den expansiva penningpolitiken är ändå den globala tillväxten så pass hög att resursutnyttjandet ökar. Den ekonomiska politiken läggs därför långsamt om i en mindre expansiv riktning, vilket dämpar tillväxten.

Konjunkturläget skiljer sig dock tydligt åt mellan olika regioner (se diagram 4). I USA har konjunkturåterhämtningen pågått en längre tid och sedan ett drygt år tillbaka har även arbetsmarknadsläget förbättrats. I Kina och Indien mattas tillväxten visserligen av något men tillväxttalen är fortsatt mycket höga. I euroområdet har den återhämtning som inleddes första halvåret 2004 kommit av sig. Eurons förstärkning och oljeprisuppgången är faktorer som har hämmat tillväxten. Den avbrutna återhämtningen är också ett tecken på att de underliggande drivkrafterna, t.ex. framtidsoptimismen och produktivitetstillväxten, är svaga. Även i Japan är tillväxten svag och i likhet med euroområdet utvecklas hushållens konsumtion svagt.

Oljepriset väntas ligga kvar på en hög nivå under hela prognosperioden. I slutet av 2007 antas oljepriset ha fallit tillbaka något till 43 dollar per fat. Oljeprisuppgången bromsar BNP-tillväxten i OECD-området i år och i något mindre grad 2006 och 2007.

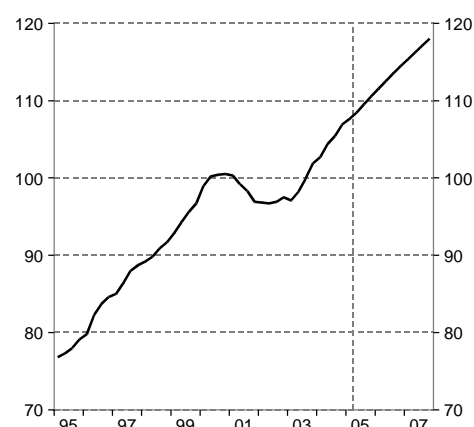
Den amerikanska ekonomin ligger långt fram i konjunkturcykeln. Konjunkturen är nu i den fas där produktivitetstillväxten tydligt har dämpats och där företagets fortsatta produktionstillväxt i hög grad kräver nyanställningar. Denna utveckling har

Diagram 1 BNP i världen, OECD och tillväxtländer
Årlig procentuell förändring

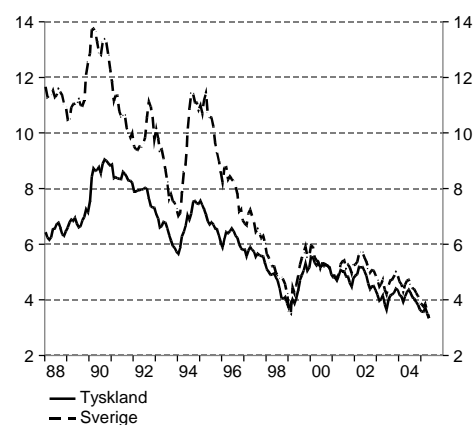
Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Fasta bruttoinvesteringar i OECD
Index 2000 = 100

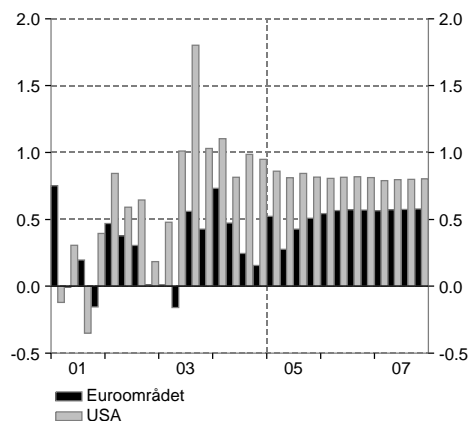
Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Långa räntor, tioåriga statsobligationer
Procent

Källa: Riksbanken.

Diagram 4 BNP i olika regioner
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Exportordergång, industrin
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

medfört att enhetsarbetskostnaderna har ökat snabbt, vilket i sin tur har resulterat i ett stigande inflationstryck. Den amerikanska centralbanken har sedan sommaren 2004 höjt styrräntan med 2 procentenheter till 3,00 procent. Ytterligare styrräntehöjningar kommer att krävas för att förhindra att inflationen blir alltför hög under de kommande åren. Fortfarande finns det dock lediga resurser i den amerikanska ekonomin och den, förvisso allt mindre, expansiva penningpolitiken medför en tillväxt som är något högre än den potentiella tillväxttakten.

Den svaga konjunkturutvecklingen i euroområdet och ett avtagande inflationstryck medför att den europeiska centralbanken ligger kvar med styrräntan på 2,00 procent till våren 2006. De negativa effekterna på tillväxten av eurons förstärkning under 2003 och 2004 samt oljeprisuppgången kommer att gradvis klinga av. Därför bedöms konjunkturåterhämtningen åter komma igång under senare delen av innevarande år. I år stannar dock BNP-tillväxten på måttliga 1,4 procent. Något kraftigt uppsving väntas inte 2006 och 2007 utan BNP-tillväxten uppgår då till 2,1 procent respektive 2,3 procent.

En paus i den svenska konjunkturuppgången

Avmattningen i den svenska industrikonjunkturen har accentuerats ytterligare de senaste månaderna. Exporten har utvecklats svagt i drygt ett halvår och exportordergången har stagnerat (se diagram 5).

Avmattningen förklaras av att efterfrågeutvecklingen från den europeiska marknaden försvagades och att efterfrågan på viktiga svenska exportvaror vek i USA. Den markanta dämpningen av exporttillväxten ska också ses mot bakgrund av att stora exportframgångar inom motorfordons- och teleproduktindustrin lyfte exporten till höga nivåer under de tre första kvartalen i fjol. Dessa branscher är i år i lugnare expansionsfaser, vilket avspeglar den betydligt långsammare exporttillväxten.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2003	2004	2005	2006	2007
BNP till marknadspris	1,5	3,6	2,1	2,8	2,8
Kalenderkorrigerad BNP	1,6	3,0	2,1	3,1	3,0
Bytesbalans ¹	5,9	7,8	6,1	5,3	5,4
Sysselsättningsgrad ²	77,6	77,0	76,5	76,4	76,7
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,1	1,0	0,2	-0,1	0,2
Öppen arbetslöshet ³	4,9	5,5	5,6	5,4	5,2
Timlön (KL) ⁴	3,5	3,3	3,3	3,6	3,8
Arbetskostnader i näringslivet (NR) ⁴	3,6	2,8	3,0	3,8	3,9
Produktivitet i näringslivet ⁴	3,6	4,1	2,8	2,9	2,8
KPI, dec-dec	1,3	0,3	0,4	1,6	2,3
UND1X, dec-dec	1,6	0,7	0,8	1,3	1,6
Reporänta ⁵	2,75	2,00	1,50	2,25	3,25
Tioårig statsobligationsränta ⁵	4,9	3,9	3,4	4,4	4,7
Kronindex (KIX) ⁵	113,1	111,0	115,8	115,2	114,7

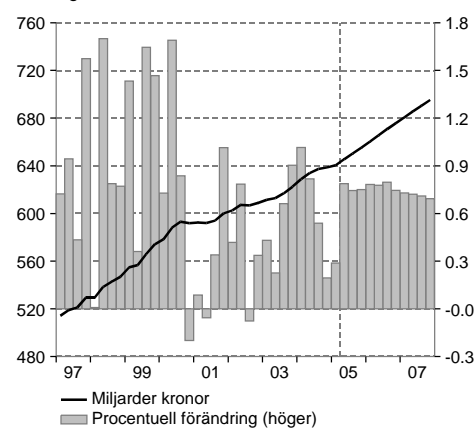
¹ procent av BNP. ² Regulerad sysselsättning i procent av befolkningen 20–64 år.³ I procent av arbetskraften. ⁴ Kalenderkorrigerad. ⁵ Vid årets slut.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Riksbanken, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

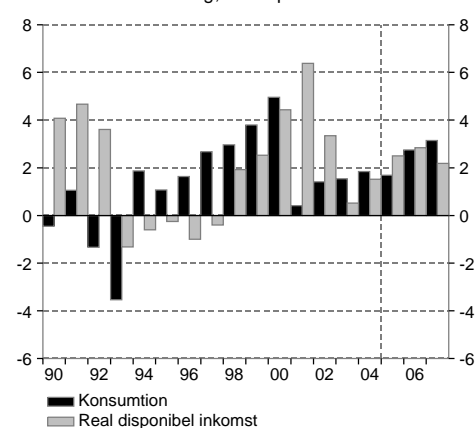
Den inhemska efterfrågan har ännu inte kompenserat efterfrågebortfallet från omvärlden. Investeringarna utvecklas visserligen starkt men de offentliga konsumtionsutgifterna har fallit sedan slutet av 2003 samtidigt som tillväxten i hushållens konsumtionsutgifter ännu inte har stärkts. Den försvagade exporttillväxten och den uteblivna förstärkningen av den inhemska efterfrågetillväxten har resulterat i kraftigt dämpad tillväxt i den svenska ekonomin under det fjärde kvartalet 2004 och första kvartalet 2005 (se diagram 6).

Den överraskande svaga BNP-tillväxten det första kvartalet i år reser en del frågor om det fortsatta konjunkturförloppet. Det finns ett antal faktorer som talar för att den låga tillväxten delvis beror på tillfälliga faktorer. Stormfällningen i södra Sverige bidrog till att lagen minskade. Konjunkturinstitutets barometer och annan information visar att den uppmätta försvagningen enligt nationalräkenskaperna inom maskinindustrin under det första kvartalet med stor sannolikhet är av tillfällig slag. Kommunernas goda ekonomiska situation talar för att den svaga utvecklingen av den kommunala konsumtionen första kvartalet var tillfällig. Dessutom kan tsunamikatastrofen ha dämpat hushållens konsumtion.

Den uteblivna förstärkningen av hushållens konsumtion är ändå något förvånande (se diagram 7). Hushållens inkomstutveckling, låga räntor, högt sparande och en stark förmögenhetsställning talar för en betydligt högre konsumtionstillväxt än den

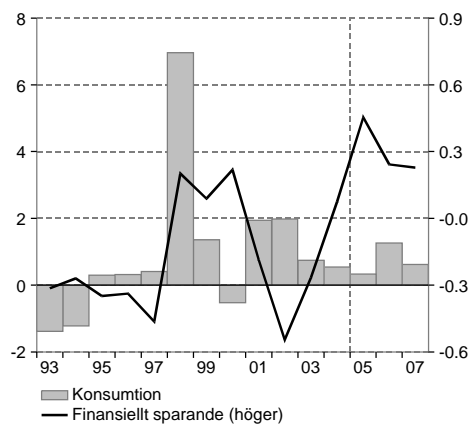
Diagram 6 BNP till marknadspris
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 Hushållens konsumtion och disponibel inkomst
Procentuell förändring, fasta priser

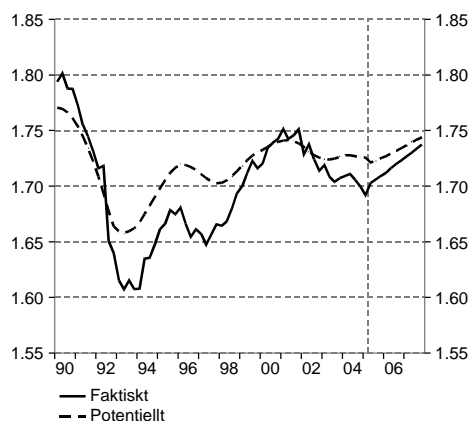
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Kommunal konsumtion och kommunernas finansiella sparande
Årlig procentuell förändring respektive procent av BNP

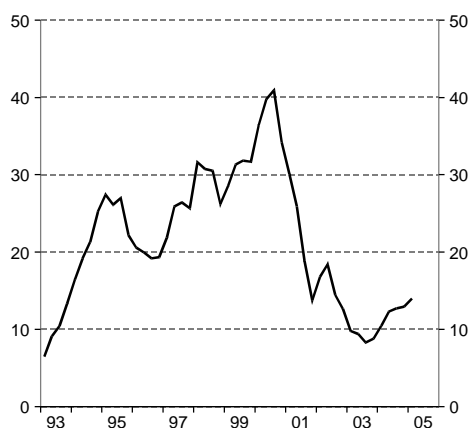
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Antal arbetade timmar
Miljarder, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Brist på arbetskraft i näringslivet
Andel företag, procent, kvartalsvärden

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern.
Källa: Konjunkturinstitutet.

realiserade. Hushållens avvaktande inställning beror troligen också på att arbetsmarknadsläget ännu inte har förbättrats.

Den svaga avslutningen på fjolåret och inledningen i år medför att BNP-tillväxten i år begränsas till 2,1 procent. Detta är en nedrevidering med nästan 1 procentenhet jämfört med prognosen i mars. För att tillväxten ska nå upp till 2,1 procent krävs dock en påtaglig förstärkning av tillväxten från och med andra kvartalet. Det kan inte uteslutas att de två senaste kvartalens låga tillväxt är uttryck för en mer utdragen konjunktursvacka.

Under 2006 och 2007 drivs tillväxten av en snabbt växande inhemsk efterfrågan. Investeringarna ökar även fortsättningsvis i god takt. Framför allt gäller det bostäder men även industrin där kapacitetsutnyttjandet är högt. Hushållens konsumtion bedöms få en allt större betydelse för den samlade efterfrågetillväxten. Den prognostiserade förbättringen av arbetsmarknadsläget är den viktigaste förklaringen till att hushållens konsumtion tar fart. Den offentliga konsumtionen stärks nästa år när kommunerna utnyttjar det expansionsutrymme som det goda ekonomiska läget medger (se diagram 8). Sammantaget bedöms BNP öka med 2,8 procent 2006 och 2007. Korrigerat för variationer i antalet arbetsdagar mellan åren uppgår BNP-tillväxten till 2,1 procent i år och 3,1 procent 2006 och 3,0 procent 2007.

Trög återhämtning på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden är fortsatt svag. 2005 bedöms bli det fjärde året i rad med ett fallande antal arbetade timmar, vilket avspeglar den låga efterfrågan på arbetskraft och den utdragna lågkonjunkturen (se diagram 9). De flesta konjunkturbedömare, inklusive Konjunkturinstitutet, har blivit överraskade av den svaga arbetsmarknaden och den mycket låga inflationen i fjol och i år. Därmed har utrymmet för sänkt reporänta underskattats. Även modesta löneökningar, låg inflation, låga bristtal och få nyanmälda lediga platser visar att det för närvarande finns gott om lediga resurser (se diagram 10). Konjunkturinstitutets arbetsmarknadsgap, dvs. skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar, uppgår första kvartalet i år till -1,9 procent. Denna bedömning omges av ett stort osäkerhetsintervall.

Hittills i år har ingen tydlig förstärkning kunnat noteras på arbetsmarknaden. Sysselsättningen steg blygsamt under det första kvartalet men antalet arbetade timmar fortsatte att minska. I byggsektorn och i företagsnära tjänstebranscher, t.ex. uppdragsverksamhet och datakonsulter, har sysselsättningen ökat och väntas fortsätta att öka. Industrisysselsättningen har däremot utvecklats svagt. I kommunsektorn har sysselsättningen utvecklats förhållandevis stabilt, men antalet arbetade timmar har minskat kraftigt. Till viss del kan utbyggnaden av friårsverksamheten och särskilda s.k. utbildningsvikariat förklara att sysselsättningen var stabil och att antalet timmar sjönk såväl i kommuner-

na som i hela ekonomin, eftersom friårs- och studielediga räknas som sysselsatta.

Arbetsmarknaden bedöms gradvis förstärkas under prognosperioden. Sysselsättningen ökar med 0,3 procent i år, 0,6 procent 2006 och 0,7 procent 2007. Sysselsättningsuppgången innebär att de lediga resurserna på arbetsmarknaden gradvis minskar. Löneökningstakten bedöms därför öka något under de kommande åren.

Ett antal faktorer driver förstärkningen på arbetsmarknaden: en fortsatt hög investeringstillväxt, ökad kommunal sysselsättning, lägre produktivitetstillväxt och mer expansiv penningpolitik. Produktivitetstillväxten dämpas eftersom företagens möjligheter att ytterligare rationalisera produktionen, genom att utnyttja befintlig arbetskraft mer effektivt, är mindre i nuvarande skede av konjunkturcykeln än tidigare. För att fortsätta att öka produktionen måste företagen öka antalet anställda. Detta är precis vad som skett i USA, som ligger före Sverige i konjunkturcykeln.

Som nämnts ovan måste en snabbare konsumtionstillväxt föregås av en förbättring av arbetsmarknadsläget. Utvecklingen på arbetsmarknaden och hushållens konsumtion kommer då ömsesidigt förstärka varandra. När konjunkturen är i denna fas är det möjligt att denna förstärkande växelverkan är kraftigare än vad som förutses och att BNP-tillväxten därför blir högre än prognostiserat. Å andra sidan skulle en fortsatt svag arbetsmarknad, t.ex. som en följd av fortsatt överraskande snabb produktivitetsokning, ytterligare kunna fördröja konjunkturuppgången.

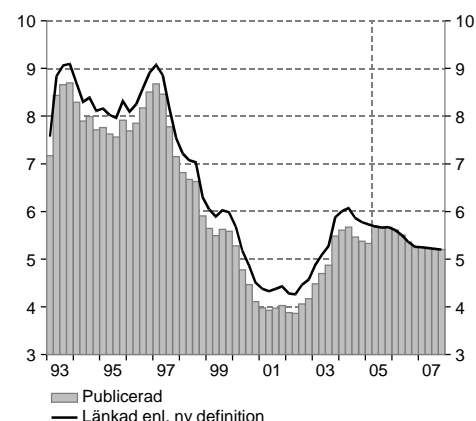
Den öppna arbetslösheten faller från 5,6 procent i år till 5,4 procent 2006. I Konjunkturinstitutets marsprognos uppgick den öppna arbetslösheten 2006 till 4,6 procent. Skillnaden på 0,8 procentenheter förklaras dock till 0,4 procentenheter av en metodomläggning av arbetskraftsundersökningen (AKU), se faktaruta "Ny AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod". Resterande 0,4 procentenheters upprevidering sedan marsprognosen beror på en svagare arbetsmarknad. Den öppna arbetslösheten 2007 uppgår till 5,2 procent (se diagram 11).

Den reguljära sysselsättningsgraden uppgick till 78,3 procent vid konjunkturtoppen första kvartalet 2001, sjunker till som lägst 76,3 procent första kvartalet 2006 och stiger därefter till 76,9 procent fjärde kvartalet 2007 (se diagram 12). Endast en bråkdel av skillnaden mellan dessa 76,9 procent och riksdagens och regeringens mål om 80 procents sysselsättningsgrad bedöms vara konjunkturbetingad. För att sysselsättningsmålet ska uppnås på ett hållbart sätt krävs därför strukturella reformer som ökar arbetsutbudet eller sänker jämviktsarbetslösheten.

Låg inflation motiverar lägre reporänta

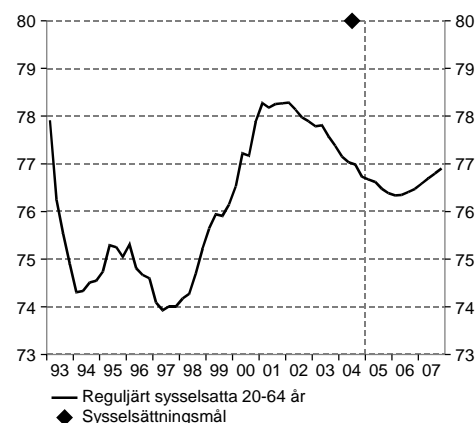
Inflationstrycket i den svenska ekonomin är mycket lågt. Den underliggande inflationen mätt som UND1X uppgick i maj till

Diagram 11 Öppen arbetslöshet
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

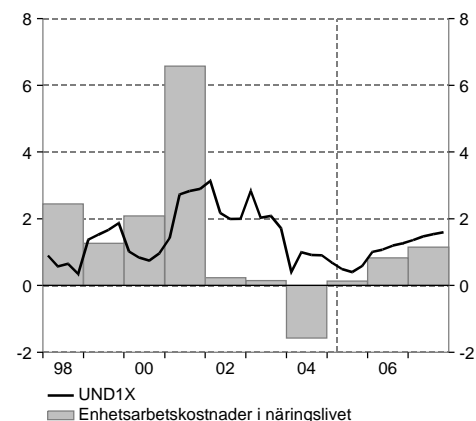
Anm. Den historiska serien är länkad bakåt av KI med den uppskattade effekten 0,4 procentenheter. Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Reguljär sysselsättningsgrad
Procent av befolkningen i åldern 20-64 år, säsongrensade kvartalsvärden

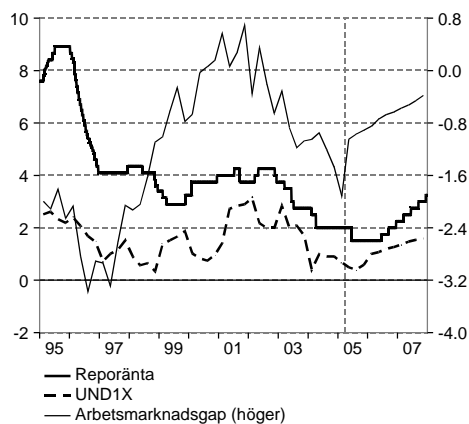
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 Priser och kostnader
Årlig procentuell förändring, kvartals- respektive kalenderkorrigerade årsvärden

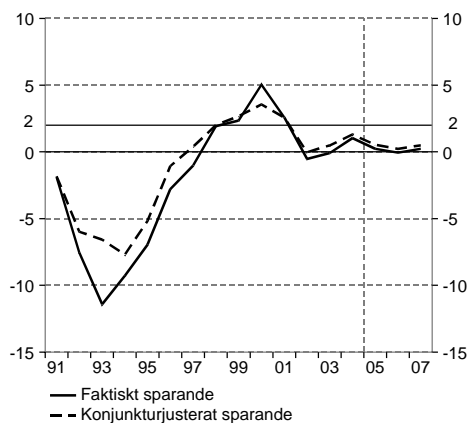
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Inflation, ränta och resursutnyttjande
Årlig procentuell förändring respektive procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande priser respektive procent av potentiell BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

0,2 procent. Mätt med det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) har Sverige lägst inflation bland alla EU-länderna. Den genomsnittliga inflationen i OECD-området ligger stabilt kring 2 procent, vilket indikerar att den låga svenska inflationen inte beror på internationella förhållanden. Den låga inflationen förklaras till största delen av lågt resursutnyttjande och stark produktivitetstillväxt i Sverige. Företagens arbetskostnader per producerad enhet har fallit med sammanlagt 1,6 procent under de tre senaste åren (se diagram 13). Avmattningen i produktivitetstillväxten och en högre löneökningstakt innebär att företagets kostnader per producerad enhet ökar framöver, vilket bidrar till att inflationen stiger under prognosperioden.

Inflationsuppgången är dock mycket måttlig. UND1X bedöms ligga betydligt under 2 procent även i slutet av 2007 (se diagram 14). Mot denna bakgrund rekommenderar Konjunkturinstitutet att reporäntan sänks med 0,50 procentenheter till 1,50 procent så snart som möjligt. Föreliggande prognos bygger på att detta också sker. Uteblir räntesänkningen blir tillväxten något svagare än prognostiserat. Om ekonomin utvecklas i linje med prognosen är det lämpligt att inleda styrräntehöjningar i juni 2006. I december 2007 ligger styrräntan på 3,25 procent. Givet att denna penningpolitik realiserar bedöms UND1X uppgå till 1,6 procent i slutet av 2007. Prognosen bygger på nu beslutande regler för finanspolitiken, vilket nästa år innebär att finanspolitiken blir något expansiv. En mer expansiv finanspolitik än den som antagits skulle kunna bidra till en något högre inflation.

Svaga finanser motiverar budgetförstärkningar

Det offentliga finansiella sparandet minskar till 0,2 procent av BNP i år och uppgår till 0,2 procent av BNP även 2007 (se diagram 15). Försämringen i år beror bl.a. på ofinansierade skattesänkningar och utgiftsökningar.

Konjunkturinstitutet förordar att det finansiella sparandet förs närmare riksdagens och regeringens mål på 2 procent av BNP under de kommande åren. En ur konjunktursynvinkel lämplig takt är att genom besparingar eller skatthöjningar förstärka det finansiella sparandet med 5 miljarder kronor 2006 och med ytterligare 10 miljarder kronor år 2007. En sådan jämfört med prognosen stramare finanspolitik bör i största möjliga utsträckning balanseras av en lättare penningpolitik. Effekten på tillväxten skulle därmed bli förhållandevis begränsad jämfört med föregående prognos medan de offentliga finanserna skulle bli bättre rustade inför nästa konjunkturedgång och inför den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning

Innehåll

Internationell konjunkturutveckling	13
Finansmarknaderna	25
BNP och efterfrågan i Sverige	31
Hushållens konsumtion.....	32
Offentlig konsumtion	36
Fasta bruttoinvesteringar.....	37
Lagerinvesteringar	39
Export	40
Import	43
Bytesförhållande, bytesbalans och bruttonationalinkomst	44
Bytesbalans	46
Produktion och arbetsmarknad	49
Produktion, produktivitet och arbetade timmar.....	50
Efterfrågan på arbetskraft.....	53
Arbetskraftsutbud och arbetslöshet	57
Resursutnyttjandet.....	63
Löner, vinster och priser.....	69
Löner och arbetskostnader	69
Konkurrensläge och lönsamhet	76
Inflation	78
Offentliga finanser	87
Den ekonomiska politikens mål och inriktning.....	88
Offentliga sektorns inkomster och utgifter	94
Offentliga finanser i delsektorerna	98
Prognosjämförelse	101
Den internationella utvecklingen	103
Utvecklingen i Sverige	104

Fakta- och fördjupningsrutor

Ny AKU – tidseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod	60
Konjunkturterminologi.....	65
Avtal och faktiska löneökningar i kommunal sektor	73
Inflationen i Sverige och euroområdet – vad förklarar skillnaden?.....	80
Konjunkturinstitutets reporäntebedömning	85

Internationell konjunkturutveckling

Global konjunkturuppgång i lugn takt

Den internationella konjunkturuppgången fortsätter men är förhållandevis långsam sedan tillväxttoppen i slutet av 2003 (se diagram 16). Den höga tillväxten 2003 var delvis en rekyl efter Irakkriget och sarssepidemin. Den nu lägre tillväxten beror också på att både finans- och penningpolitiken sedan dess lagts om i en betydligt mindre expansiv riktning. De senaste arton månadernas fördubbling av oljepriserna har också dämpat den globala tillväxten.

Fortfarande finns det lediga resurser i den globala ekonomin och den internationella konjunkturuppgången fortsätter. Investeringsstillväxten har visserligen växlat ner sedan den snabba uppgången 2003, men det är fortfarande investeringskonjunkturer som driver konjunkturuppgången (se diagram 16). Vinsterna i företagen är höga, vilket tillsammans med låga finansieringskostnader medför en fortsatt utbyggnad av produktionskapaciteten. Företagens åtgärder för att förbättra sina balansräkningar i spåren av den internationella konjunkturedgången 2000-2001 höll tidigare tillbaka investeringarna. Den höga vinstnivån har emellertid påskyndat processen med att återställa balansräkningarna, vilket bidrar till fortsatt ökande investeringar.

Hushållens konsumtion fortsätter att växa långsammare än investeringarna. Hushållens sparande i USA är redan mycket lågt, vilket sätter en gräns för ökningstakten i konsumtionen. I både euroområdet och Japan innebär en svag arbetsmarknad att hushållens inkomster ökar relativt långsamt. Å andra sidan stimuleras konsumtionen av det låga ränteläget.

Den snabba accelerationen i världshandeln som inträffade parallellt med den stigande BNP-tillväxten 2003 har bromsats upp. Tillväxten har dock stabiliserats på en relativt hög nivå (se diagram 17). Världshandelstillväxten väntas dämpas något framöver, men tillväxten förblir god. Efter en tillväxt på 8,7 procent 2004 väntas svensk exportmarknad öka med 6,2 procent i år, 6,2 procent 2006 och 6,0 procent 2007.

Den globala BNP-tillväxten uppgick 2004 till 4,9 procent, till stor del på grund av den starka avslutningen på 2003. Det är den högsta tillväxten på nära 30 år. I år sjunker tillväxten till 4,3 procent. 2006 och 2007 ökar global BNP med 4,3 respektive 4,2 procent (se diagram 18). Dessa siffror kan jämföras med en genomsnittlig tillväxt på 3,5 procent sedan 1985.

Tillväxtprofilen i OECD-området liknar den i världen som helhet, även om tillväxttakten är lägre (se diagram 18). BNP-tillväxten i OECD-området dämpas från 3,4 procent 2004 till 2,7-2,8 procent 2005-2007 (se diagram 19). Detta bedöms vara något högre än den potentiella tillväxttakten och innebär således ett fortsatt stigande resursutnyttjande. Mot slutet av prognospe-

Diagram 16 BNP och fasta bruttoinvesteringar i OECD

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Export i världen

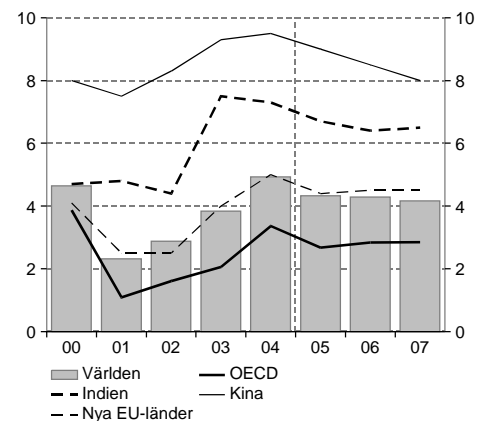
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: IMF.

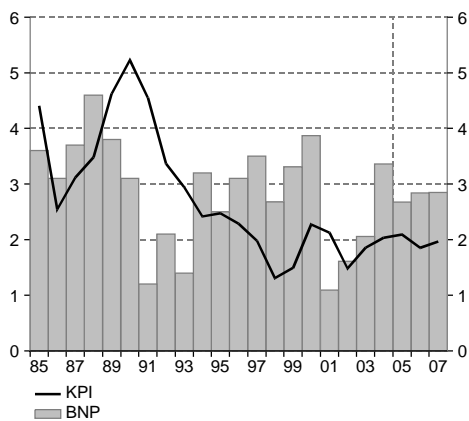
Diagram 18 BNP i världen, OECD och tillväxtländer

Årlig procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 BNP och inflation i OECD
Årlig procentuell förändring

Anm. KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Slovakien, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI, HIKP.
Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

rioden uppnås i stort sett fullt resursutnyttjande i OECD-området.

Efter att ha fallit under loppet av 2003, började inflationen i OECD-området åter stiga i början av förra året. Bakom uppgången låg framför allt accelererande energipriser och enhetsarbetskostnader. Oljepriset väntas sjunka gradvis till 43 dollar per fat i slutet av 2007 (se diagram 19). Tillväxttakten i enhetsarbetskostnaderna väntas också bli ganska måttlig och inflationen i OECD-området väntas fortsätta att ligga nära 2 procent framöver (se tabell 2).

Då resursutnyttjandet stiger kommer penningpolitiken att gradvis föras i en allt mindre expansiv riktning. Bank of England inledde sin räntehöjningscykel redan hösten 2003. Den amerikanska centralbanken (Fed) har höjt sin styrränta från 1,00 procent i juni 2004 till 3,00 procent i nuläget. Den amerikanska penningpolitiken blir allt mindre expansiv och i slutet av 2007 är styrräntan 4,75 procent. Konjunktureren i euroområdet är svag och inflationen har börjat falla tillbaka. Detta medför att den Europeiska centralbanken (ECB) väntar med sin första räntehöjning till våren 2006. I slutet av 2007 har ECB höjt sin styrränta från nuvarande 2,00 till 3,50 procent.

Den bild som tecknas ovan omges av ett antal osäkerhetsfaktorer. Den viktigaste är oljeprisets utveckling. Ett väsentligt högre oljepris skulle bromsa den globala tillväxten. Om en korrigerings av de internationella sparandeobalanserna kommer till stånd under prognosperioden, skulle detta kunna dämpa den globala tillväxten. En sådan utveckling skulle också vara förknippad med ett kraftigt dollarfall och kunna leda till stor turbulens på de finansiella marknaderna.

Signaler i bl.a. Tyskland och Frankrike om uppskjutna reformer och fler regleringar ökar risken för att investeringsåterhämtningen blir svagare än väntat. Osäkerheten kring prognosen för euroområdet är överhuvudtaget stor, bl.a. på grund av den strukturomvandling som pågår för att möta en ökande konkurrens från länder i Asien och Central- och Östeuropa.

Tabell 2 BNP och KPI i världen

Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
USA	4,4	3,5	3,3	3,2	2,7	2,9	2,5	2,5
Japan	2,6	1,5	1,6	1,6	0,0	-0,1	0,2	0,3
EU	2,5	2,0	2,5	2,7	2,2	1,9	1,7	1,9
Euroområdet	1,8	1,4	2,1	2,3	2,1	1,9	1,5	1,8
Tyskland	1,0	1,2	1,7	2,0	1,8	1,3	1,0	1,3
Frankrike	2,4	1,6	2,2	2,3	2,3	1,8	1,7	1,8
Storbritannien	3,1	2,4	2,4	2,4	1,3	1,9	2,1	2,2
Nya EU-länder	5,0	4,4	4,5	4,5	4,1	2,6	2,7	2,8
OECD ¹	3,4	2,7	2,8	2,8	2,0	2,1	1,9	2,0
Kina	9,5	9,0	8,5	8,0	3,9	3,0	2,5	2,4
Latinamerika	5,7	4,1	3,8	3,3	6,5	6,0	5,2	5,2
Världen	4,9	4,3	4,3	4,2				

¹ BNP-siffrorna är kalenderjusterade. KPI-siffrorna för OECD-området avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Slovakien, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI, HIKP.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Oljepriset stabiliseras på en hög nivå

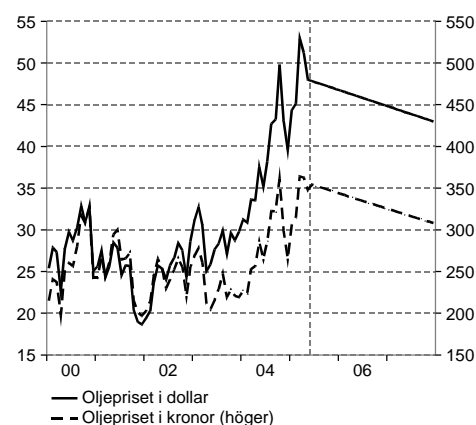
Priset på olja nådde nya rekordnivåer när genomsnittspriset på Brent uppgick till 53 dollar per fat i mars (se diagram 20). Den kraftiga prisuppgången förklaras främst av en oro över att OPEC:s reservkapacitet inte är tillräcklig för att möta en fortsatt kraftig ökning i efterfrågan eller att kompensera för produktionsstörningar hos andra oljeproducenter. Oljeproducenterna utanför OPEC anses inte ha någon ledig produktionskapacitet.

Det reala oljepriset var i april något högre än under första oljekrisen i mitten av 1970-talet (se diagram 21). Som framgår av diagrammet skulle en chock motsvarande andra oljekrisen i slutet av 1970-talet leda till priser på över 90 dollar per fat i dagens penningvärde.

Den dramatiska prisutvecklingen under inledningen av 2005 motsvarades inte av en lika dramatisk utveckling av konsumtion och produktion av olja. Efterfrågan på olja prognostiseras öka med drygt 2 procent i år, jämfört med fjolårets 3,4 procent. Denna lägre ökningstakt är ett resultat av att efterfrågetillväxten från Kina i år mer än halverats jämfört med 2004. Därtill har en något dämpad konjunkturutveckling och höga oljepriser hållit nere efterfrågetillväxten i andra länder. Det höga priset har även lett till ökningarna i utbudet. OPEC beslutade i mars att öka sin produktionskvot med 0,5 miljoner fat per dag från den tidigare kvoten på 27 miljoner fat per dag. OPEC har förvisso sedan länge producerat mer än sin officiella produktionskvot, men i april steg även den faktiska produktionen med ca 0,3 miljoner fat per dag.

Råoljelagren i USA har ökat kraftigt sedan februari i år. Detta följer den normala säsongvariationen. Lageruppbyggnaden i år

Diagram 20 Oljepris
Brent dollar/fat respektive kronor/fat, månadsvärden

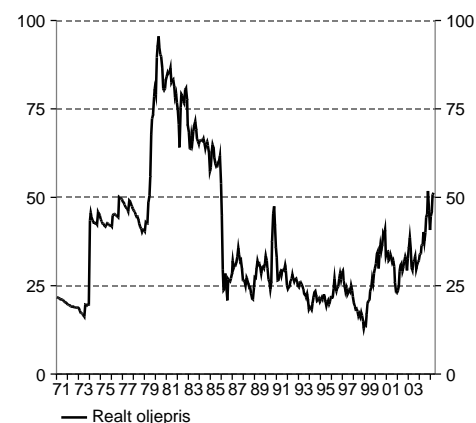

Anm. Nordsjöolja.

Källor: EcoWin, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 21 Realt oljepris uttryckt i dagens penningvärde

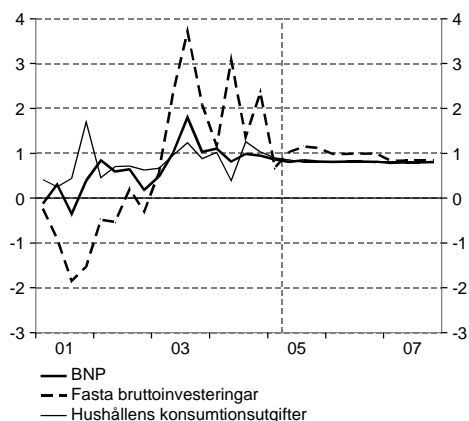
WTI dollar/fat, fasta priser, månadsvärden

Anm. Pris på WTI-olja deflaterad med ett konsumtionsvägt KPI för 14 OECD-länder i gemensam valuta. Prisindex är lika med 1 i april 2005.

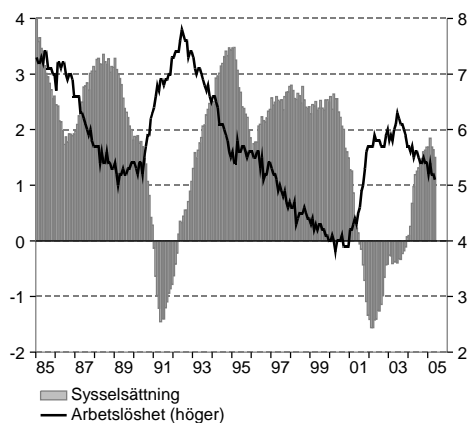
Källor: EcoWin, International Petroleum Exchange, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 BNP och efterfrågan i USA
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

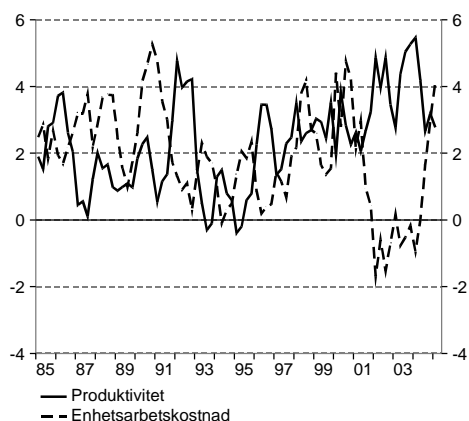
Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Sysselsättning och arbetslöshet i USA
Årlig procentuell förändring respektive procent, säsongrensade månadsvärden

Källor: U.S. Department of Labour och Bureau of Labour Statistics.

Diagram 24 Arbetsproduktivitet och enhetsarbetskostnad i USA
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Bureau of Labor Statistics.

har dock varit betydligt kraftigare än genomsnittet de senaste fem åren och råoljelagren i USA är idag drygt 10 procent större än vid motsvarande tidpunkt 2004. Denna utveckling har bidragit till att dämpa oron för framtida knapphet på marknaden. Uppbyggnaden av lager har stimulerats av att priserna på terminsmarknaden har varit höga. Terminspriset på råolja för leverans om 36 månader har under april och maj legat i genomsnitt drygt en dollar över spotpriset.

Trots lägre tillväxt fortsätter den globala konjunkturuppgången under prognosperioden. Då den kortsiktiga priskänsligheten hos oljefterfrågan är liten väntas efterfrågan på olja växa fortsatt starkt. Samtidigt tar utbyggnad av ny kapacitet på oljemarknaden tid. Detta gäller inte enbart utbyggnad av kapacitet att utvinna olja, utan i lika hög grad utbyggnad av t.ex. raffinaderi- och transportkapacitet. Den nya kapacitet som de närmaste åren tillförs marknaden bedöms täcka tillväxten i efterfrågan. Den räcker dock inte till att bygga ut reservkapaciteten.

Oljepriset väntas därför förbli på historiskt höga nivåer under hela prognosperioden. I december 2005 uppgår priset till knappt 47 dollar per fat. Motsvarande månad 2006 och 2007 blir priset 45 respektive 43 dollar per fat.

USA närmar sig fullt resursutnyttjande

Den amerikanska ekonomin växte enligt preliminär statistik med 0,9 procent det första kvartalet i år (se diagram 22). Det är en förhållandevis stark tillväxt men ändå en viss dämpning jämfört med det sista kvartalet i fjol. Hushållens konsumtionsutgifter dämpades enligt förväntan men uppvisade trots detta en snabbare tillväxttakt än det historiska genomsnittet. Investeringarna steg endast med 0,7 procent vilket var den svagaste ökningstakten på 2 år.

Arbetsmarknaden har fortsatt att förbättras under 2005. Sysselsättningen fortsätter att växa i förhållandevis god takt. I maj steg antalet sysselsatta mindre än förväntat, vilket resulterade i att den årliga ökningstakten föll något till 1,5 procent (se diagram 23). Samtidigt har arbetslösheten fortsatt att falla och låg i maj på 5,1 procent.

Arbetsproduktiviteten steg med ca 3 procent första kvartalet i år jämfört med första kvartalet 2004. Det är en dämpning jämfört med de senaste åren vilket är normal i denna fas av den amerikanska konjunkturcykeln. Produktivitetsökningen är dock fortfarande relativt hög ur ett historiskt perspektiv (se diagram 24). Enhetsarbetskostnaden steg samtidigt med drygt 4 procent, vilket är den högsta ökningstakten sedan fjärde kvartalet 2000. Den lägre produktivitetstillväxten har därmed bidragit till ett tilltagande inflationstryck.

Indikatorerna för det andra kvartalet ger en något splittrad bild men sammantaget pekar de ändå mot att tillväxten fortsätter

att vara stark. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin fortsatte att falla i maj vilket indikerar en fortsatt avmattning i industrikonjunkturen (se diagram 25). Trenden med fallande index inleddes i maj 2004. Trots nedgången indikerar indexnivån fortfarande tillväxt i tillverkningsindustrin. För tjänstesektorn föll inköpschefsindex i maj men fortsatte att ligga kvar på en hög nivå (se diagram 25).

En stor del av styrkan i efterfrågan de senaste åren har kommit från den starka husmarknaden, med stor omsättning och kraftigt stigande priser. Trots att Fed har fortsatt att höja styrräntan under 2005 har bostadspriserna stigit. Detta är bland annat en följd av att de långa räntorna har fallit. De senaste månaderna har priserna för existerande hus stigit med mer än 10 procent i årstakt.

Den stigande sysselsättningen bidrar till att reala disponibla inkomster fortsätter att stiga i god takt framöver, vilket stimulerar hushållens konsumtion. Hushållens konsumtionsutgifter förväntas växa i linje med sitt historiska genomsnitt, drygt 3 procent per år, under prognosperioden. Att konsumtionsutgifterna inte växer snabbare beror på att Fed fortsätter att höja styrräntan och ett lågt sparande i utgångsläget.

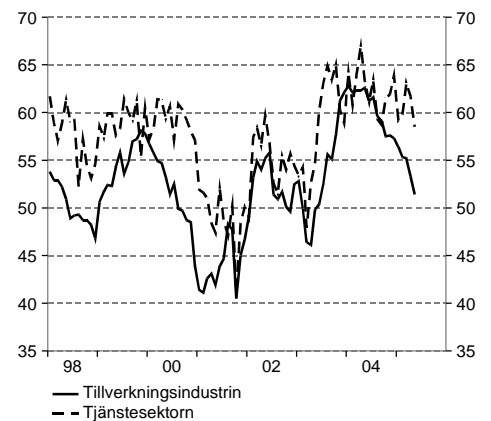
Kapacitetsutnyttjandet är högt, vinsterna är fortsatt höga och företagens balansräkningar är starka. Givet dessa gynnsamma förutsättningar fortsätter företagens investeringar att växa förhållandevis snabbt under prognosperioden, om än något långsammare än de senaste åren. Den stramare penningpolitiken bidrar till en viss dämpning av investeringstillväxten.

Det totala sparandet i ekonomin är lågt och bedöms inte öka nämnvärt under prognosperioden. Handelsbalansunderskottet är fortfarande historiskt sett stort. De senaste årens försvagning av dollarn förväntas med viss fördröjning leda till att nettoexporten bidrar positivt till tillväxten. Detta sker dock först i början av nästa år och i en mycket liten omfattning. Det räcker heller inte för att bidra till någon nämnvärd minskning av bytesbalansunderskottet som i fjol uppgick till 5,7 procent av BNP.

Tillväxten kommer att vara högre än den potentiella de kommande åren, även om den dämpas gradvis ju närmare ekonomin kommer fullt resursutnyttjande. Sammantaget blir BNP-tillväxten 3,5 procent i år, 3,3 procent 2006 och 3,2 procent 2007 (se tabell 3).

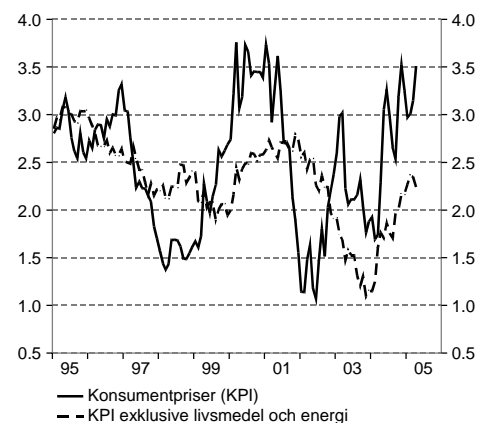
Inflationen (KPI) var överraskande hög under våren, bland annat till följd av högre energipriser (se diagram 26). Inflationstrycket har tilltagit i takt med att ekonomin gått in i en mognare fas i konjunkturcykeln med stigande resursutnyttjande, lägre produktivitetökningar och stigande enhetsarbetskostnader. Fed har höjt styrräntan med 2 procentenheter sedan juni i fjol och bedöms höja styrräntan med ytterligare 0,75 procentenheter, till 3,75 procent vid slutet av året. Därefter fortsätter Fed att höja successivt till 4,75 procent vid slutet av 2007.

Diagram 25 Inköpschefsindex (ISM) i USA
Index, månadsvärden

Källa: Institute for Supply Management.

Diagram 26 Inflation i USA
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: U.S. Department of Labour.

Tabell 3 Ekonomiska indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser.

	2003	2004	2005	2006	2007
Hushållens konsumtionsutgifter	7 761	3,8	3,7	3,3	3,2
Offentliga konsumtionsutgifter	1 717	1,7	1,9	1,2	0,6
Fasta bruttoinvesteringar	2 025	9,0	5,6	4,2	3,6
Lagerinvesteringar ¹	-1	0,5	0,2	0,0	0,0
Nettoexport ¹	-498	-0,6	-0,6	0,0	0,1
BNP	11 004	4,4	3,5	3,3	3,2
KPI		2,7	2,9	2,5	2,5
Arbetslöshet		5,5	5,2	5,1	5,1
Styrränta ^{2,3}		2,25	3,75	4,50	4,75
Lång ränta ^{2,4}		4,2	4,8	5,4	5,4
Yen/Dollar ²		104	107	103	100
Dollar/Euro ²		1,34	1,24	1,26	1,27

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten.

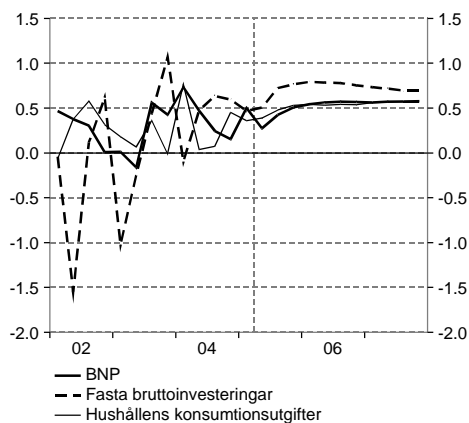
² Vid slutet av respektive år.

³ Federal Funds target rate.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

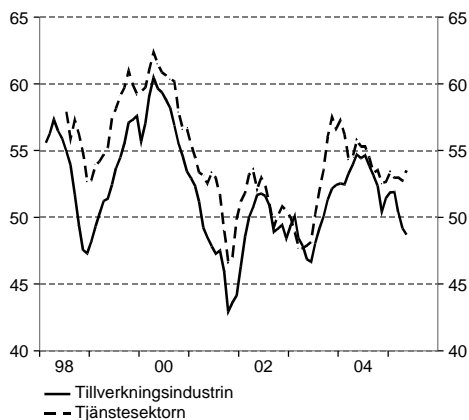
Källor: Bureau of Economic Analysis, Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 27 BNP och efterfrågan i euroområdet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Inköpschefsindex euroområdet
Index, månadsvärden

Källa: NTC Research Ltd.

Långsam återhämtning i euroområdet

I slutet av 2003 inleddes en exportledd återhämtning i euroområdet. Uppgången kom dock av sig redan i mitten av 2004 och sedan dess har konjturen inte visat någon tydlig tendens (se diagram 27). Även om BNP-tillväxten steg till 0,5 procent det första kvartalet i år dröjer återhämtningen ytterligare ett tag. Den inhemska efterfrågan fortsatte att utvecklas svagt det första kvartalet. Detta gäller särskilt de fasta bruttoinvesteringarna som stagnerade. Dessutom förklaras en del av tillväxtökningen av en överdriven kalenderjustering som innebar en motsvarande lägre uppmätt BNP-tillväxt det fjärde kvartalet 2004.

Tillväxten tycks ha mattats något under de senaste månaderna. Indikatorer, som inköpschefsindex (se diagram 28), tyder på att höga oljepriser och ökad osäkerhet om den globala konjunkturåterhämtningen har bidragit till en avvaktande inställning hos företag och hushåll. Därmed väntas BNP-tillväxten falla tillbaka något det andra kvartalet.

Tillväxten bedöms öka något framöver. En fortsatt relativt stark omvärldsefterfrågan och historiskt låga realräntor medför att investeringarna börjar stiga lite snabbare det tredje och fjärde kvartalet i år (se diagram 27). Företagsvinsterna är på historiskt höga nivåer och i takt med att förtroendet stärks väntas kapaciteten börja byggas ut efter några år med låga investeringar.

Investeringsåterhämtningen blir dock trög i ett historiskt perspektiv. Ökad konkurrens från låglöneländer i både Asien och Central- och Östeuropa innebär fortsatt kostnadspress, samtidigt som en del investeringar kommer att förläggas till de nämnda

områdena i stället för till euroområdet. Investeringarna dämpas också av det höga oljepriset.

En anledning till att företagen lyckats öka sina vinster och återställa balansräkningarna är att arbetskostnadsökningarna varit dämpade. Detta har medfört en svag inkomstutveckling hos hushållen, inte minst i Tyskland. Den svaga inkomstutvecklingen och oro över situationen på arbetsmarknaden (se diagram 29) har fortsatt att dämpa hushållens förtroende (se diagram 30). Även om hushållens reala disponibla inkomster väntas stiga framöver, blir ökningstakten ganska måttlig. Eftersom hushållens relativt höga sparkvot endast faller tillbaka marginellt blir konsumtionsuppgången förhållandevis långsam.

Finanspolitiken i euroområdet som helhet väntas bli i stort sett neutral framöver. Uppmjukningen av reglerna i Stabilitets- och tillväxtpakten har givit de medlemsländer som bryter mot 3 procents-regeln längre tid att bringa sina offentliga finanser i ordning. Trots det kommer finanspolitiken i bl.a. Tyskland och Portugal att vara åtstramande.

Sammantaget väntas låga räntor och en robust omvärldsefterfrågan medföra att konjunkturåterhämtningen i euroområdet sakta kommer igång mot slutet av innevarande år. BNP-tillväxten för 2005 stannar dock på måttliga 1,4 procent. Inte heller under resten av prognosperioden inträffar någon stark uppgångsfas och tillväxten 2006 och 2007 stannar på 2,1 respektive 2,3 procent.

Inflationen uppgick i april i år till 2,1 procent för tredje månaden i rad (se diagram 31). Energipriserna fortsatte att driva upp inflationen medan den s.k. kärninflationen (HIKP exklusive energi, livsmedel, alkohol och tobak) föll till 1,3 procent. Bidraget från oljepriset till inflationen väntas falla tillbaka senare i år. Tillsammans med bl.a. låga enhetsarbetskostnadsökningar innebär detta att inflationen under slutet av innevarande och en bit in på nästa år underskrider ECB:s mål på under men nära 2 procent. Dessutom kommer den statistiska hanteringen av en hälsovårdsreform i Nederländerna att reducera euroområdets uppmätta inflation med omkring 0,2 procentenheter under nästa år. Därefter medför ett gradvis stigande resursutnyttjande och stigande enhetsarbetskostnadsökningar att inflationen åter hamnar i linje med målet (se tabell 4).

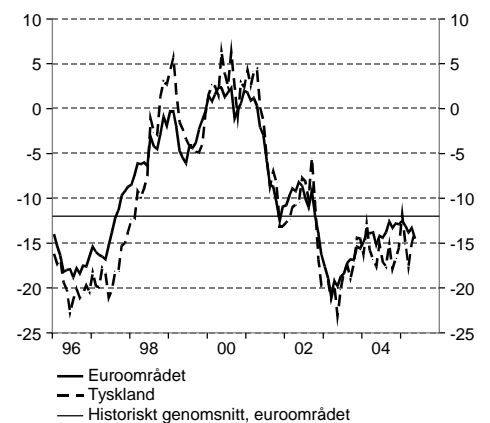
Inflationsutsikterna och den måttliga tillväxten innebär att styrrentan ligger kvar på 2 procent året ut. Med fallande inflation stiger dock de korta realräntorna. Nästa år ökar resursutnyttjandet i euroområdet och penningpolitiken förs gradvis i en mindre expansiv riktning. I slutet av 2007 har styrrentan höjts till 3,50 procent, vilket innebär att penningpolitiken fortfarande är något expansiv.

Diagram 29 Arbetslösheten i euroområdet
Procent, månadsvärden

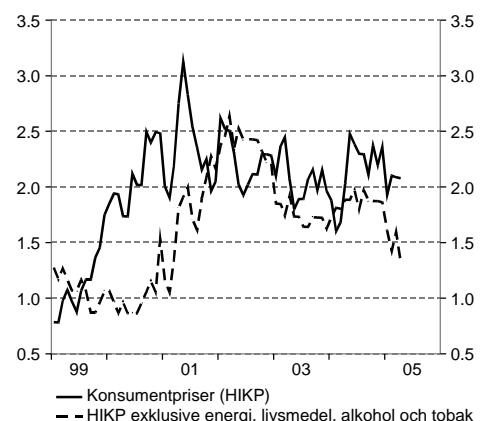
Källa: Eurostat.

Diagram 30 Hushållens förtroende i euroområdet
Nettotal, månadsvärden

Källa: EU-kommissionen.

Diagram 31 Inflation i euroområdet
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Tabell 3 Valda indikatorer för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser.

	2003	2004	2005	2006	2007
Hushållens konsumtionsutgifter	4 294	1,1	1,3	2,1	2,2
Offentliga konsumtionsutgifter	1 548	1,6	1,0	1,4	1,6
Fasta bruttoinvesteringar	1 507	1,7	1,8	3,1	3,0
Lagerinvesteringar ¹	39	0,5	0,1	-0,1	0,0
Nettoexport ¹	158	0,0	0,0	0,0	0,1
BNP	7 547	1,8	1,4	2,1	2,3
HIKP		2,1	1,9	1,5	1,8
Arbetslöshet		8,9	8,8	8,6	8,4
Styrränta ^{2,3}		2,00	2,00	2,75	3,50
Lång ränta ^{2,4}		3,6	3,4	4,3	4,5
Dollar/Euro ²		1,34	1,24	1,26	1,27

¹ Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten.

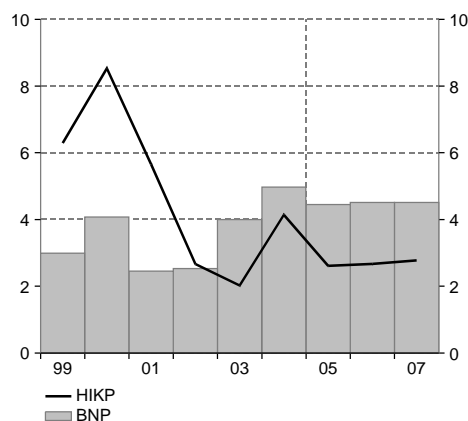
² Vid slutet av respektive år.

³ Refiränta.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

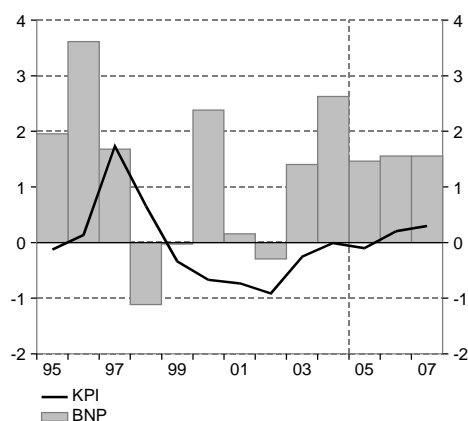
Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 BNP och inflation i nya EU-länder
Årlig procentuell förändring

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 BNP och inflation i Japan
Årlig procentuell förändring

Källor: Cabinet Office, Management and Coordination Agency, Japan och Konjunkturinstitutet.

Snabb tillväxt i nya EU-länder

BNP-tillväxten i de tio nya EU-länderna är fortsatt stark. Den uppgick till 5,0 procent i fjol och blir ungefär 4,5 procent per år under perioden 2005–2007 (se diagram 32). Den inhemska efterfrågan var den viktigaste drivkraften för tillväxten under 2004 i de flesta nya EU-länder och denna utveckling väntas fortsätta. Under 2005 och 2006 förutses investeringarna öka ytterligare bl.a. till följd av utnyttjande av EU:s strukturfonder. Den fortsatta internationella konjunkturuppgången stärker så småningom även de nya EU-ländernas export. Den höga arbetslösheten består trots den höga tillväxttakten.

Den ökade inflationen, som noterades i flertalet nya EU-länder förra året, var delvis relaterad till EU-inträdet, främst genom momsanpassning och höjda punktskatter. Inflationen dämpas under prognosperioden och konsumentpriserna ökar med drygt 2,5 procent per år.

Återhämtning i Japan i år

BNP-tillväxten i Japan blev relativt hög förra året, då BNP steg med 2,6 procent (se diagram 33). Kvartalsstatistiken visar dock att detta berodde på den starka utvecklingen sista kvartalet 2003 och första kvartalet 2004, medan BNP under de tre sista kvartalen stagnerade. Till viss del förklaras detta av tillfälliga faktorer, bl.a. en global dämpning av efterfrågetillväxten på IT-relaterade produkter.

Ekonomi fick emellertid ett rejält uppsving första kvartalet i år. Enligt preliminär statistik växte BNP med hela 1,3 procent i kvartalstakt. Hushållens konsumtion och maskininvesteringarna återhämtade sig starkt och även en relativt stor lagerökning bidrog till uppgången. Däremot stagnerade både exporten och importen.

Den mycket höga tillväxten under det första kvartalet bedöms i hög grad förklaras av tillfälliga faktorer. Under 2005–2007 växer BNP med ca 1,5 procent per år. Den japanska exporten gynnas av hög tillväxt i Kina och USA. En god exporttillväxt, stigande kapacitetsutnyttjande i industrin och stigande vinster (se diagram 34) understöder en robust tillväxt för maskininvesteringarna. Hushållens konsumtion ökar i måttlig takt. Stigande sysselsättning stärker hushållens inkomster medan en stram finanspolitik verkar i motsatt riktning.

Konsumentpriserna sjunker något i år, men ett stigande resursutnyttjande bidrar till att de ökar svagt de följande två åren.

Högre räntor dämpar efterfrågan i Storbritannien

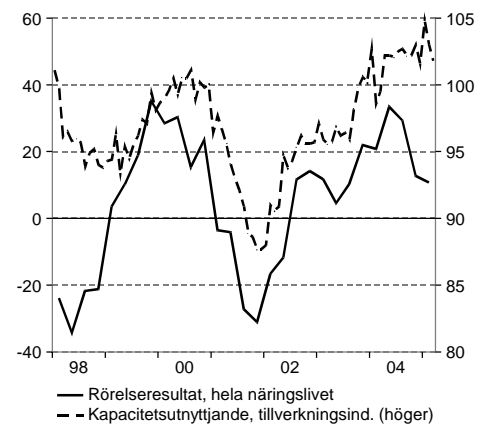
BNP-tillväxten i Storbritannien accelererade till 3,1 procent 2004 (se diagram 35). En fortsatt expansiv finanspolitik och låga realräntor bidrog till att både konsumtionen och investeringarna stärktes inom såväl den privata som den offentliga sektorn. Den ekonomiska politiken stimulerade även arbetsmarknaden inom framför allt byggnadssektorn och den offentliga sektorn. Inom dessa sektorer steg såväl sysselsättningen som lönerna snabbare än genomsnittet för ekonomin 2004. För hela ekonomin var arbetslösheten endast ca 4,7 procent i februari i år. Löneökningen för tolv månadersperioden fram t.o.m. mars i år var ca 4,2 procent.

Tillväxttakten i ekonomin har emellertid dämpats sedan halvårsskiftet 2004. Första kvartalet i år steg BNP med 0,5 procent. Hushållens konsumtionsökning var måttlig. Investeringarna och exporten sjönk i absoluta tal. Den svagare totala efterfrågan drog emellertid även ner importen och ledde till ett relativt stort nettobidrag till BNP från utrikeshandeln.

Den svagare inhemska efterfrågan förklaras delvis av räntehöjningar. Basräntan höjdes med sammanlagt 1,25 procentenheter från november 2003 till augusti 2004. Räntehöjningarna var bl.a. avsedda att kyla av den starka uppgången av huspriserna och dämpa hushållens konsumtionsökning. Den stramare penningpolitiken bidrog till att husprisernas ökningstakt mattades av från ca 20 procent i årstakt i juli 2004 till ca 6 procent i april i år (se diagram 36). Den lägre ökningstakten av huspriserna dämpar både bostadsinvesteringarna och hushållens konsumtion framöver.

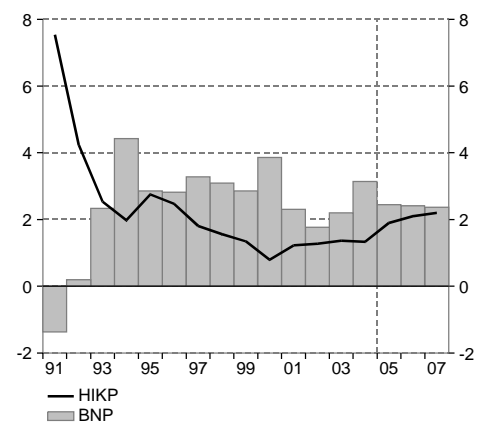
Finanspolitiken blir fortsättningsvis något mindre expansiv. Arbetsmarknaden fortsätter ändå att vara stark, vilket understöder en fortsatt robust tillväxt av den inhemska efterfrågan under

Diagram 34 Rörelseresultat och kapacitetsutnyttjande i Japan
Årlig procentuell förändring respektive index, kvartals- respektive månadsvärden

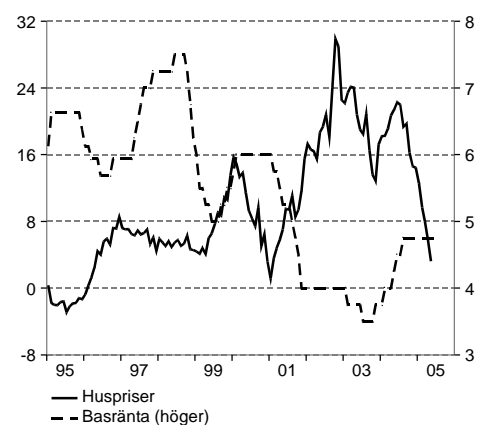
Källor: Ministry of Finance and Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan.

Diagram 35 BNP och inflation i Storbritannien
Årlig procentuell förändring

Källor: Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Huspriser och styrränta i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procent, månadsvärden

Källor: Halifax och Bank of England.

prognosperioden. Exporten ökar dessutom lite snabbare delvis till följd av att tillväxten i euroområdet stiger. BNP beräknas växa med 2,4 procent per år under perioden 2005–2007, dvs. ungefär i takt med potentiell BNP. Det höga resursutnyttjandet har lett till stigande HIKP-inflation, vilken i april i år var 1,9 procent. Under prognosåren 2005–2007 stiger inflationen till drygt 2,0 procent. Detta är ungefär i linje med inflationsmålet på 2,0 procent.

Ökat resursutnyttjande i Norden

Efter ett mycket starkt andra halvår 2004 visar preliminär statistik för första kvartalet 2005 att BNP i *Finland* föll med 0,2 procent jämfört med föregående kvartal. Fallet i BNP berodde framför allt på att investeringarna minskade med närmare 3 procent jämfört med föregående kvartal. Det svaga utfallet för BNP bekräftas av indikatorer för t.ex. exportordergång och industriproduktion. Förutsättningarna för fortsatt stabil tillväxt är dock goda och svackan bedöms vara tillfällig.

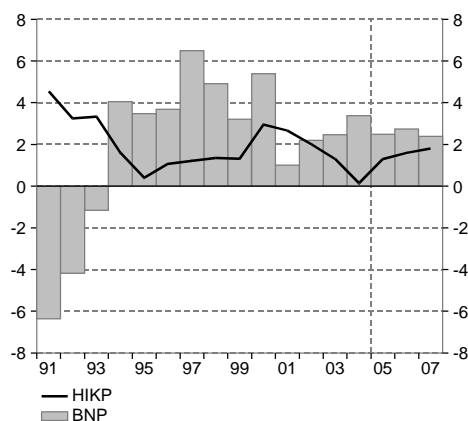
Förväntningar om att arbetsmarknaden kommer att stärkas de kommande åren har gjort att konsumentförtroendet varit högt under inledningen av 2005. Tillväxttakten i hushållens konsumtion förutses bli omkring 3 procent under 2005 för att sedan falla till omkring 2,5 procent under 2006 och 2007. Kapacitetsutnyttjandet i vissa delar av näringslivet är högt. I kombination med goda finansiella förhållanden innebär detta att investeringarna, efter uppbromsningen under inledningen av 2005, blir fortsatt starka under prognosperioden. Finsk export har växt kraftigt sedan andra halvåret 2004. Nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten i år blir knappt 1 procent, men minskar till svaga positiva bidrag 2006 och 2007.

BNP-tillväxten i Finland blir 2,3 procent i år och 2,8 procent 2006 (se diagram 37). 2007 väntas BNP-tillväxten dämpas till 2,4 procent och resursutnyttjandet blivit mer ansträngt.

Utvecklingen på arbetsmarknaden har varit överraskande stark i början av året. I mars var arbetslösheten 8,5 procent, jämfört med 9,5 procent samma månad 2004. Arbetsmarknaden kommer att fortsätta stärkas och mot slutet av prognosperioden bedöms de lediga resurserna på arbetsmarknaden vara små. HIKP-inflationen blir 1,3 procent i år och 1,6 procent 2006. För 2007 bedöms inflationen stiga till 1,8 procent, men det finns en risk att lönerna och därmed priserna stiger ännu snabbare som en följd av det alltmer ansträngda arbetsmarknadsläget.

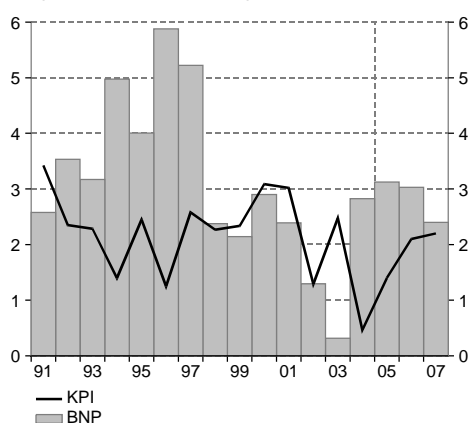
BNP i *Norge* ökade med 2,8 procent 2004 (se diagram 38). Tillväxten berodde huvudsakligen på en stark ökning av den inhemska efterfrågan. De fasta bruttoinvesteringarna ökade med 9,5 procent under 2004. Det var framför allt oljeinvesteringar som ökade markant. Exporten utvecklades däremot mycket svagt. Tillväxten i den norska ekonomin dämpades något under första kvartalet i år. Den ekonomiska utvecklingen under resten

Diagram 37 BNP och inflation i Finland
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 BNP och inflation i Norge
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistisk Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

av året väntas bli relativt stark. Låga räntor och god inkomstutveckling understödjer den privata konsumtionen. Det höga oljepriset medför att oljeinvesteringarna ökar mycket kraftigt även i år men förväntas sedan plana ut. BNP-tillväxten ökar i år till 3,1 procent och avtar sedan till 3,0 procent 2006 och 2,4 procent 2007.

Norges bank har ett inflationsmål på 2,5 procent. Inflationen ökade i april i år till 1,3 procent. För helåret 2005 uppgår inflationen till 1,4 procent och därefter ökar den till drygt 2 procent de kommande åren.

BNP ökade med 2,4 procent i *Danmark* 2004 (se diagram 39). I år dämpas BNP-tillväxten till 2,2 procent delvis till följd av en tillfällig försvagning av den inhemska efterfrågan första kvartalet. Tillväxten drivs under resten av året av en stark utveckling av hushållens konsumtion. Låga räntor och skattesänkningar genomförda under 2004 bidrar till att hushållens konsumtion i år stiger med 3,4 procent. Industrin räknar med ökat kapacitetsutnyttjande och investeringarna fortsätter att stiga. En svagare utveckling av hushållens konsumtion förutses under nästa år, då effekterna av den finanspolitiska stimulansen klingar av. Den gradvisa konjunkturuppgången i euroområdet stödjer den danska exporten framöver. BNP-tillväxten blir 2,3 respektive 2,1 procent 2006 och 2007.

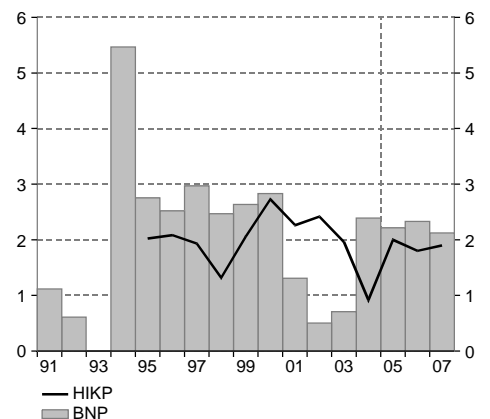
Konsumentpriserna i Danmark steg med endast 0,9 procent 2004. Den låga inflationen berodde på bl.a. appreciering av den danska kronan, samt en hög produktivitetstillväxt. Inflationen ökar dock till ca 2,0 procent under prognosperioden till följd av ett ökat resursutnyttjande.

Snabb tillväxt i Asien

Den snabba tillväxten i *Kina* fortsätter. Utvecklingen är svår att bedöma eftersom tillgången på statistiska data, särskilt i reala termer, är mycket begränsad. Under första kvartalet i år uppgick BNP-tillväxten till 9,4 procent jämfört med motsvarande period förra året. Uppgången fortsatte på bred front. Omsättningen i detaljhandeln, liksom exporten och investeringarna steg markant. Investeringarna i löpande priser ökade med ca 30 procent jämfört med motsvarande period i fjol, vilket var en klar dämpning jämfört med första kvartalet 2004, då ökningen var ca 60 procent (se diagram 40).

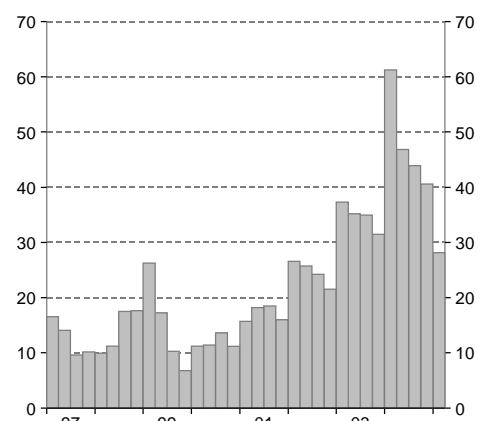
Inbromsningen berodde på en rad åtgärder som regeringen genomförde förra året för att kyla av vissa överhettade sektorer, såsom fastighetsmarknaden och vissa insatsvarumarknader (bl.a. energi och stål). Åtgärderna innebar bl.a. begränsningar av krediter. Dessutom lyfte centralbanken reservkraven för bankerna och höjde styrrentan för första gången på nio år. För att dämpa den överhettade fastighetsmarknaden genomfördes ytterligare åtstramningar i mars i år, då bl.a. räntan för fastighetslån höjdes.

Diagram 39 BNP och inflation i Danmark
Årlig procentuell förändring

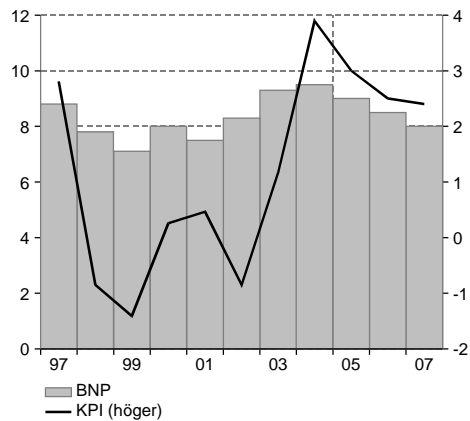
Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Fasta investeringar i Kina
Årlig procentuell förändring, löpande priser, kvartalsvärden

Källor: National Bureau of Statistics, China.

Diagram 41 BNP och inflation i Kina
Årlig procentuell förändring

Källor: IMF, National Bureau of Statistics, China och Konjunkturinstitutet.

Till följd av åtgärderna har fastighetsprisökningarna sjunkit något.

Eftersom risken för överhettning kvarstår fortsätter regeringen att pressa ner investeringstillväxten. Detta bidrar till att BNP-tillväxten dämpas från 9,5 procent 2004 till 9,0 procent i år för att under 2006–2007 sakta in till 8,5 procent respektive 8,0 procent (se diagram 41).

Flera länder i *Sydostasien* växer ganska snabbt under 2005–2007. BNP-tillväxten i t.ex. Malaysia, Thailand och Indonesien bedöms bli mellan 5,5 och 6,5 procent. En viktig faktor är den fortsatta starka tillväxten i Kina, eftersom ca 65 procent av Kinas import kommer från Asien.

Indien är den snabbast växande ekonomin i Asien efter Kina. BNP-tillväxten blev 7,3 procent i fjol. Utsikterna för 2005–2007 är fortsatt bra och tillväxten drivs främst av stigande investeringar. BNP-tillväxten väntas uppgå till 6,7 procent i år för att dämpas till ca 6,5 procent 2006 och 2007.

Finansmarknaderna

De finansiella marknaderna ger en splittrad bild. Trots att Fed har fortsatt att höja sin styrränta under våren har obligationsräntorna fortsatt att falla. Denna utveckling är svårförklarad, speciellt när man beaktar att penningpolitiken förväntas föras i en allt mindre expansiv riktning under 2005–2007. Även de internationella börserna har utvecklats svagt trots en god vinstutveckling i företagen. Börsen i Sverige har dock utvecklats relativt starkt under årets inledning.

Dämpad börsutveckling trots goda vinster

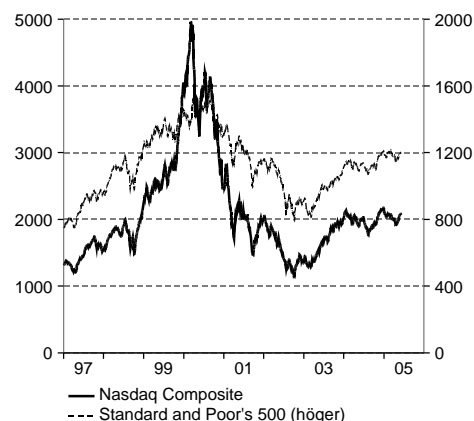
Trots en stark ekonomisk tillväxt och gynnsam vinstutveckling i USA har de amerikanska börserna fallit något under året (se diagram 42). Börserna har under våren präglats av en tilltagande osäkerhet om de framtida konjunktur- och vinstutsikterna. Dessutom har den starka produktivitetstillväxten avtagit något, vilket pressar företagens vinstmarginaler. Å andra sidan finns det tecken som tyder på att företagen höjer sina priser, vilket ökar vinsterna.

Den tilltagande osäkerheten om den amerikanska börsutvecklingen kan också utläsas från prissättningen av optioner. Möjligen hänger detta samman med vårens höga och volatila oljepris. I ett längre perspektiv har dock osäkerheten, enligt detta mått, fallit påtagligt under de senaste åren.

Börserna i USA, euroområdet och Japan har återhämtat en betydande del av nedgången under 2000–2002. Den svenska börsen uppvisar en mer stabil uppåtgående trend. I likhet med i USA har produktivitetstillväxten i Sverige varit hög, vilket har bidragit till stigande vinster i företagen. SAX-index har ökat med ca 50 procent sedan inledningen av 2003 och har under året stigit med drygt 8 procent (se diagram 43). Detta har varit positivt för hushållens förmögenhet och för efterfrågetillväxten.

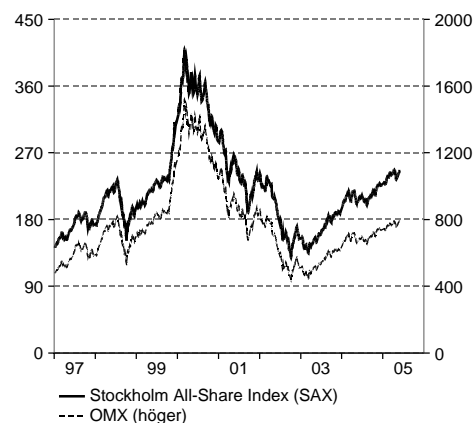
Att placera i aktier är mer riskfyllt än att placera i exempelvis obligationer. För att vara villig att göra denna mer riskfyllda placering krävs en viss premie i relation till avkastningen på obligationer. Enligt den s.k. Fed-modellen kan skillnaden mellan det inverterade P/E-talet (inversen av dagens aktiepris delat med de förväntade vinsterna) och den reala obligationsräntan tolkas som denna premie. Premien i USA är idag större än vad den varit historiskt (se diagram 44). Givet de förväntade vinsterna och realräntan kan således priserna tolkas som låga, dvs. börsen är lågt värderad. En liknade bild framträder på den svenska aktiemarknaden, med en hög premie mellan placeringar i riskfyllda aktier och riskfria obligationsplaceringar (se diagram 45). Denna tolkning är dock mer osäker i ett läge då realräntorna är exceptionellt låga.

Diagram 42 Börsutvecklingen i USA
Index, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

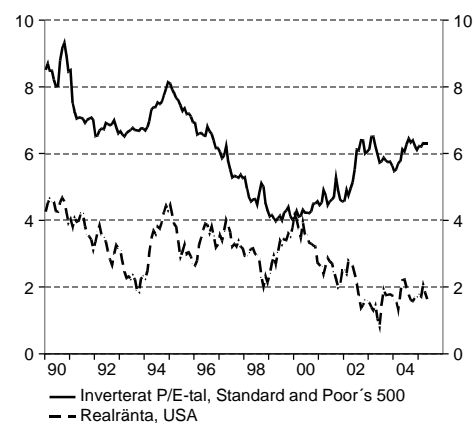
Källa: EcoWin.

Diagram 43 Börsutvecklingen i Sverige
Index, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källa: EcoWin.

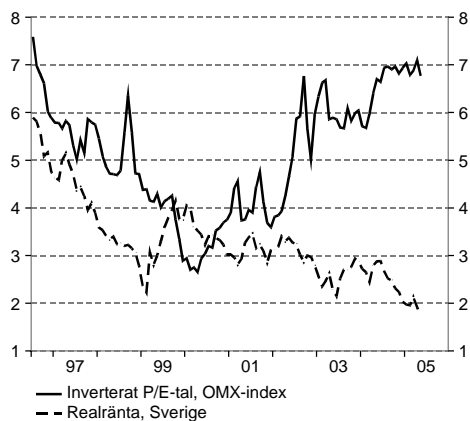
Diagram 44 Fed-modellen för USA
Procent, månadsvärden

Anm. Realräntan är beräknad som skillnaden mellan den nominella tioårsräntan och förväntade inflationen enligt enkätundersökning.

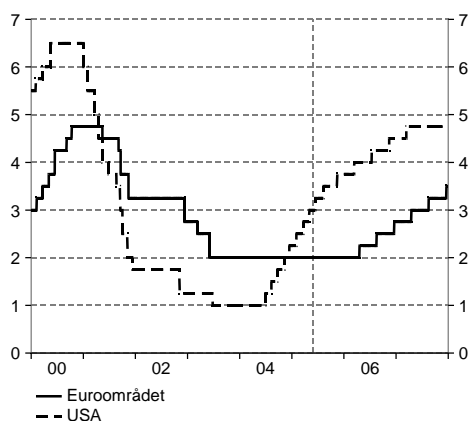
Källor: EcoWin och Philadelphia Fed.

Diagram 45 Fed-modellen för Sverige
Procent, månadsvärden

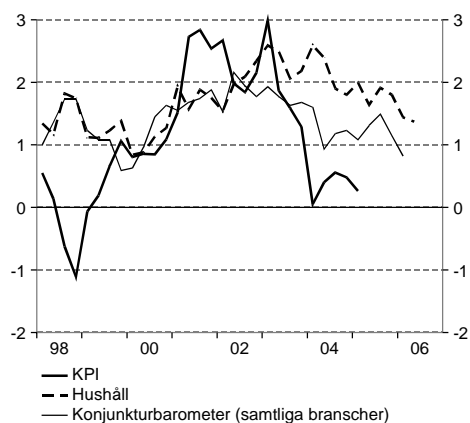
Anm. Realräntan är beräknad som skillnaden mellan den nominella tioårsräntan och förväntade inflationen enligt enkätundersökning.
Källor: EcoWin och Prospera.

Diagram 46 Styrräntor
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Inflation och inflationsförväntningar på ett års sikt
Procent, kvartalsvärden

Anm. Förväntningar är tidsförskjutna ett år framåt.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fed fortsätter på den inslagna vägen

Centralbanken i USA (Fed) har som väntat fortsatt att höja sin styrränta mot mer neutrala nivåer. Sedan sommaren 2004 har räntan höjts sammanlagt åtta gånger till 3,00 procent. Trots detta är den amerikanska styrräntan fortfarande låg i ett historiskt perspektiv.

Tillväxten i USA har varit hög och ekonomin har vuxit snabbare än vad som är långsiktigt hållbart de senaste åren. Inflationstakten har samtidigt varit relativt låg tack vare den goda tillgången på lediga resurser i ekonomin och den snabba produktivitetstillväxten. Resursutnyttjandet väntas fortsätta stiga, om än i avtagande takt. Det allt mer ansträngda resursutnyttjandet tillsammans med en avtagande produktivitetstillväxt bedöms medföra ett tilltagande inflationstryck. För att stävja dessa inflationstendenser väntas Fed fortsätta anpassningen av den i dagsläget expansiva penningpolitiken mot en mer normal inriktning under prognosperioden. I slutet av 2007 är styrräntan 4,75 procent (se diagram 46).

Euroområdets skrala ekonomiska tillväxt fortsätter. Trots de senaste årens goda globala tillväxt har tillväxten i euroområdet inte tagit fart. Tillväxttakten bedöms bli lägre i år jämfört med 2004. Under senare delen av 2005 väntas dock tillväxten tillta och resursutnyttjandet gradvis öka. Inflationen i euroområdet har förblivit relativt hög trots det förhållandevis låga resursutnyttjandet, vilket till viss del förklaras av tidigare oljeprishöjningar. Under våren har dock inflationstakten fallit något. Då tillväxten bedöms tillta under innevarande år och fortsätta att öka under 2006–2007 förutses ECB börja höja styrräntan från dagens 2,00 procent under våren 2006, och styrräntan blir 3,50 procent i slutet av 2007 (se diagram 46).

Låga svenska inflationsförväntningar

I en ekonomi vars penningpolitik styrs av ett inflationsmål är inflationsförväntningarna en viktig indikator. Synen på framtida inflation påverkar exempelvis kraven på de nominella löneökningarna i en avtalsrörelse. Vidare utgör inflationsförväntningarna på längre sikt en indikator på trovärdigheten för centralbankens inflationsmål.

Under våren har hushållens inflationsförväntningar, enligt Hushållens inköpsplaner, förmodligen påverkats av kampanjer om sänkta matpriser. Hushållens inflationsförväntningar på ett års sikt är lägre idag än under motsvarande period förra året (se diagram 47), enligt enkätundersökningen Hushållens inköpsplaner. Detta gäller även för företagen enligt Konjunkturbarometern. De låga förväntningarna kan ses mot bakgrund av att den faktiska inflationen är fortsatt låg samt av vårens tilltagande osä-

kerhet om styrkan i den svenska tillväxten. I Prosperas senaste mätning föll såväl de kortsiktiga som de långsiktiga inflationsförväntningarna. I det medelfristiga perspektivet understiger de nu med bred marginal Riksbankens inflationsmål. Kapitalmarknadens långsiktiga inflationsförväntningar, uppmätta som skillnaden mellan nominella obligationsräntor och realobligationsräntor, har fallit under den senaste tiden och ligger påtagligt under inflationsmålet (se diagram 48).

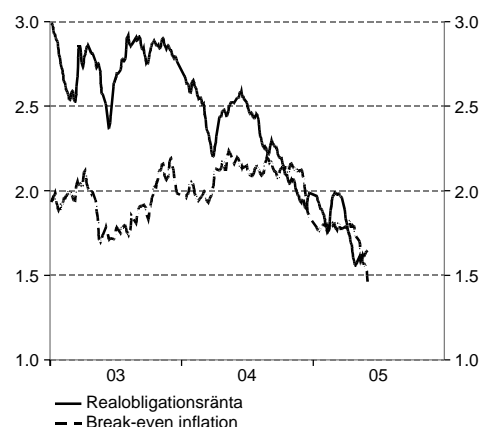
Till följd av att inflationen förblivit låg, att förbättringen av arbetsmarknaden dröjer och att osäkerheten om den framtida tillväxten har ökat, har marknadens syn på den framtida reporäntan förändrats. Enligt s.k. implicita terminräntor förväntade sig marknadsaktörerna i början av juni en lägre reporänta under sommaren/hösten, vilket inte var lika påtagligt i t.ex. april. Vidare förväntar sig marknadsaktörerna att reporäntan förblir relativt låg under prognosperioden (se diagram 49). En sänkt reporänta inom tre månader är även något som penningmarknadsaktörerna förväntar sig enligt Prosperas senaste enkätundersökning (se diagram 50).

En lägre reporänta krävs för att öka efterfrågan och inflationen

Den svenska tillväxten har under senare år främst drivits av en stark global tillväxt som främjat den svenska exporten. Draghjälpen från internationell efterfrågan bedöms dock bli lägre under 2005–2007. Med en allt lägre global tillväxt krävs det att den inhemska efterfrågan tar över som draglok i den svenska ekonomin för att bibehålla styrkan i konjunkturåterhämtningen. Hittills finns det inga tydliga tecken på en sådan utveckling. Vidare har den starka produktivitetstillväxten bidragit till att arbetsmarknaden förblivit svag samt att enhetsarbetskostnaderna sjunkit, vilket har medfört ett mycket lågt inflationstryck. Mot bakgrund av det svaga resursutnyttjandet, med en betydande konjunkturrellt betingad arbetslöshet, och det därmed låga inflationstrycket, bedömer Konjunkturinstitutet att en sänkning av reporäntan till 1,50 procent är motiverad. Under förutsättning att arbetsmarknaden förbättras och inflationstrycket tilltar enligt prognosen bör sedan reporäntan höjas under 2006 för att i slutet av 2007 uppnå 3,25 procent (se diagram 50). För en mer utförlig beskrivning se fördjupningsrutan ”Konjunkturinstitutets reporäntebedömning”.

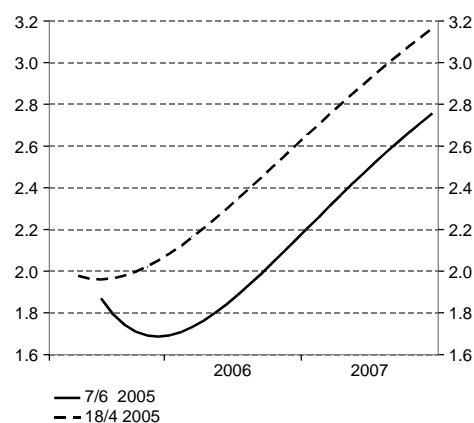
Konjunkturinstitutets prognos baseras på oförändrade regler för finanspolitiken. Behovet av penningpolitisk åtstramning under 2006–2007 minskar om man genomför de budgetförstärkningar som Konjunkturinstitutet rekommenderar för 2006 och 2007 (se avsnittet ”Offentliga finanser”). En finanspolitik som medför att det offentliga sparandet närmar sig målet om 2 procent överskott över konjunkturcykeln och kombineras med en mer expansiv penningpolitik än vad som antagits i pro-

Diagram 48 Break-even inflation i Sverige
Procent, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

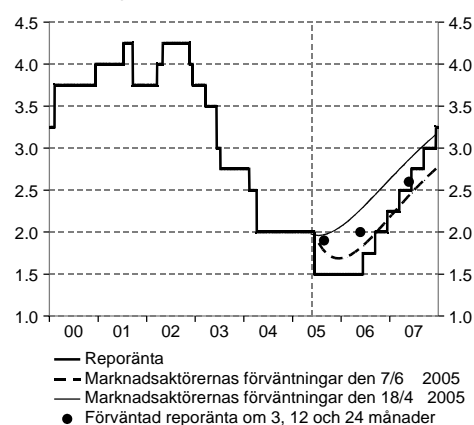
Anm. Break-even inflationen är skillnaden mellan en nominell obligationsränta och en realobligationsränta med liknande löptid. Löptiden är ca 10 år.
Källa: EcoWin.

Diagram 49 Förväntad reporänta i Sverige enligt avkastningskurvan
Procent, månadsvärden

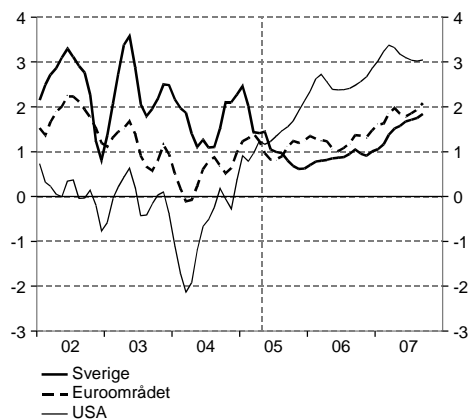
Källor: Reuters och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Reporäntan i Sverige
Procent, dagsvärden

Anm. Förväntningar enligt avkastningskurvan och Prosperas mätning den 25/5 2005.
Källor: Riksbanken, Prospera, Reuters och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Korta realräntor
Procent, 5-månaders centrerat glidande medelvärde

Anm. Inflationen är beräknad som inflationstakten under innevarande månad samt två månader framåt, uttryckt i årstakt. Räntan är en nominell tremånadersränta. Perioden i diagrammet är kortare än prognosperioden av beräkningstekniska skäl. Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Långräntor, tioåriga statsobligationer
Procent, veckovärden

Källa: Riksbanken.

Diagram 53 Realobligationsräntor
Procent, veckovärden

Anm: Löptiden är ca 10 år. För euroområdet avses en fransk realobligation. Källa: EcoWin.

gnosen skulle ge en samhällsekonomisk lämplig kombination av penning- och finanspolitik.

Penningpolitiken i ett internationellt perspektiv

Den globala konjunkturedgången i början av 2000-talet med fallande inflationstryck följdes av en allt mer expansiv penningpolitik på många håll i omvärlden. Under 2003–2004 var de nominella styrräntorna i USA och euroområdet historiskt låga. För att jämföra penningpolitikens inriktning mellan olika valutaområden är det intressant att jämföra de korta marknadsräntorna omräknade i reala termer (se diagram 51). Under de senaste åren har de korta realräntorna skilt sig påtagligt mellan Sverige, euroområdet och USA. USA har tidvis haft en negativ kort realränta vilket innebär en betydande stimulans för ekonomin. Trots den inledda åtstramningen av penningpolitiken är realräntan i USA alltså låg.

Euroområdets korta realränta har under en lång period varit påtagligt lägre än den svenska. Den låga realräntan i kombination med en inflation betydligt högre än inflationsmålet kan förklara varför ECB inte sänkt styrräntan ytterligare trots den svaga tillväxten i euroområdet. Under perioden bedöms realräntan i euroområdet stiga, men penningpolitiken kan trots detta betecknas som expansiv under en stor del av prognosperioden.

Med den av Konjunkturinstitutet rekommenderade utvecklingen av reporäntan – som styr utvecklingen av andra korta marknadsräntor – förblir penningpolitiken expansiv under perioden fram till och med 2007 i Sverige.

Fortsatt låga obligationsräntor

De långa obligationsräntorna har fallit trendmässigt de senaste åren (se diagram 52). Detta gäller såväl nominella obligationsräntor som realobligationsräntor (se diagram 53). En rad faktorer kan ligga bakom denna utveckling t.ex. ett högt sparande i länder med en åldrande befolkning och en stor efterfrågan på obligationer från de asiatiska centralbankerna av valutapolitiska skäl. Dessa faktorer har dock funnits på plats under en tid och den senaste tidens fallande långräntor är svårklarliga givet rådande konjunkturbild, framför allt i USA men även i Sverige. Den senaste tidens utveckling kan spegla kapitalmarknadens stora likviditet i förhållande till investeringsefterfrågan.

En stor osäkerhet om den framtida konjunkturutvecklingen har medfört att företagen har väntat med att öka sina investeringar i den takt som är normal i en konjunkturuppgång. Samtidigt har vinstutvecklingen varit god, vilket medfört att företagen i allmänhet har starka balansräkningar. Detta kan ha bidragit till de låga räntorna.

En pågående regelharmonisering inom ramen för EU-samarbetet som innebär att pensionsförvaltare måste ha en bättre matchning mellan tillgångar och framtida pensionsåtaganden kan ha bidragit till en stor efterfrågan på långa obligationer, vilket tenderar att pressa ner räntorna. För en mer utförlig diskussion om de låga obligationsräntorna, se *Konjunkturläget* mars 2005.

Den fortsatt förhållandevis ljusa konjunkturbilden med stigande globalt resursutnyttjande och tilltagande inflationstryck bedöms bidra till stigande långräntor framöver. På grund av en alltmer tydlig fasförskjutning i konjunkturcykeln mellan olika valutaområden stiger de amerikanska långräntorna mer än de svenska som i sin tur stiger mer än motsvarande räntor i euroområdet.

Dollarn har stärkts trots stor osäkerhet

Den amerikanska dollarn har stärkts under året (se diagram 54). Dollarn har fått stöd av Fed:s återkommande räntehöjningar samt en alltmer påtaglig bild av att USA drar ifrån bl.a. euroområdet vad gäller konjunkturutveckling. Under våren har underskotten i USA:s handel med omvärlden blivit mindre än förväntat vilket givit stöd åt dollarn. Dollarn stärktes ytterligare mot euron i anslutning till folkomröstningarna i Frankrike och Nederländerna. Dessa effekter bedöms dock vara av tillfällig karaktär.

De bakomliggande orsakerna till den osäkerhet som är förknippad med dollarns framtida värdering kvarstår dock. De stora underskotten i handeln med utlandet och underskotten i den federala budgeten är inte långsiktigt hållbara. På sikt måste sparandet i den amerikanska ekonomin öka. Om osäkerheten med dollarplaceringar börjar uppfattas som för stora och de stora kapitalinflöden som idag finansierar underskotten därigenom avtar kommer dollarn att tappa i värde.

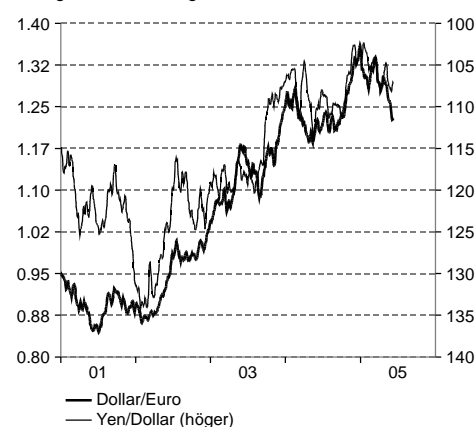
En stark konjunkturbild och större räntehöjningar i USA än i omvärlden bedöms under prognosperioden balansera de underliggande krafter som verkar för en långsiktig försvagning av dollarn. En euro bedöms kosta 1,27 dollar i slutet av 2007.

Riskbilden för föreliggande växelkursprognos omfattar bl.a. osäkerheten om Kinas valutapolitik. Prognosen baseras på en oförändrad valutapolitik i Kina. Osäkerhet om när och på vilket sätt Kina eventuellt kommer att ändra sin fasta växelkurs mot dollarn och hur det i så fall kommer att påverka de finansiella marknaderna är stor.

Kronan förstärks marginellt

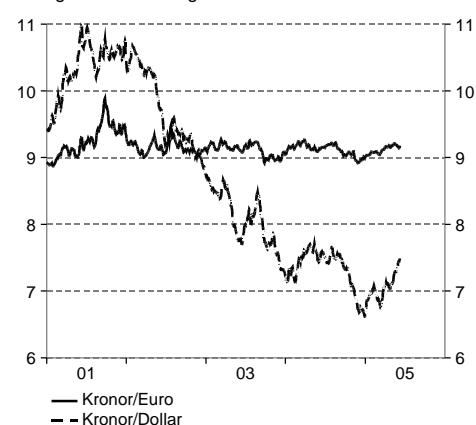
Under våren har kronan tappat drygt 4 procent i effektiva termer. Kronan har försvagats mest mot dollarn medan försvag-

Diagram 54 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

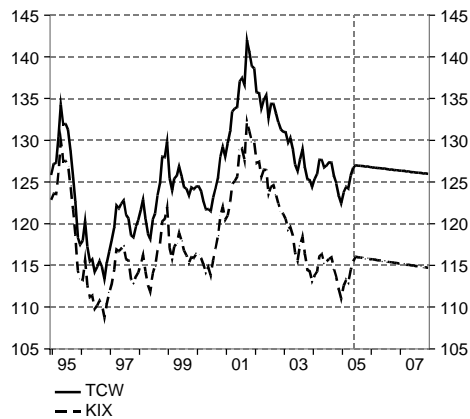
Källa: EcoWin.

Diagram 55 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källa: Ecwin.

Diagram 56 Nominell växelkurs för kronan
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

ningen mot euron har varit mer modest (se diagram 55). Samtidigt som Fed har höjt sin styrränta har marknaden i allt större utsträckning börjat räkna med att Riksbanken kommer att sänka reporäntan under året, vilket har försvagat kronan.

I ett lite längre perspektiv talar fundamentala bestämningsfaktorer för att kronan skastärkas i effektiva termer. Denna trendmässiga förstärkning bedöms dock ske långsamt och under prognosperioden förändras kronans värdering i effektiva termer förhållandevis lite. I slutet av 2007 beräknas en euro att kosta 9,10 kronor och en dollar drygt 7,00 kronor. Det effektiva växelkursindexet KIX blir 114,7 vid samma tidpunkt (se diagram 56).

Tabell 4 Räntor och valutakurser vid slutet av respektive år

	2003	2004	2005	2006	2007
Styrräntor					
Riksbankens reporänta	2,75	2,00	1,50	2,25	3,25
ECB:s refiränta	2,00	2,00	2,00	2,75	3,50
Federal funds target rate	1,00	2,25	3,75	4,50	4,75
Långa räntor¹					
Sverige	4,9	3,9	3,4	4,4	4,7
Tyskland	4,3	3,6	3,4	4,3	4,5
USA	4,3	4,2	4,8	5,4	5,4
Valutakurser					
Kronor/Dollar	7,36	6,70	7,36	7,26	7,17
Kronor/Euro	9,02	8,98	9,15	9,13	9,10
Dollar/Euro	1,22	1,34	1,24	1,26	1,27
TCW-index	124,4	122,4	126,8	126,4	126,0
KIX	113,1	111,0	115,8	115,2	114,7

¹ 10-årig statsobligationsränta.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

BNP och efterfrågan i Sverige

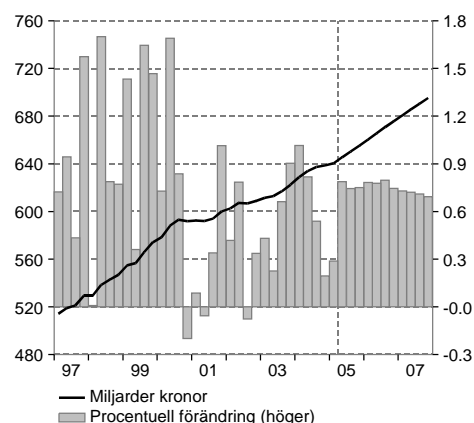
Tillväxten bromsade in kraftigt mot slutet av fjolåret och BNP utvecklades svagt även första kvartalet i år (se diagram 57). Exportökningen avtog markant och därtill var både hushållens och den offentliga sektorns konsumtion oväntat svag. Investeringarna fortsatte dock att öka starkt första kvartalet. Stormfällningen i södra Sverige bidrog starkt till att lagren minskade. Därtill verkar företagen ha reagerat snabbt på den svagare efterfrågan och minskat sina lager. Lagerneddragning tillsammans med svagare produktionstillväxt innebar att även importen utvecklades svagt.

BNP bedöms kunna öka relativt starkt redan från andra kvartalet, men osäkerheten är stor både om den underliggande utvecklingen första kvartalet och om huruvida det blir en stark uppgång redan andra kvartalet. Hushållens och kommunernas uppmätta konsumtionsutveckling första kvartalet var betydligt svagare än vad annan statistik indikerade. Därtill bedöms exporten av framför allt maskiner ha varit temporärt svag. Givet att den underliggande utvecklingen är starkare är det rimligt med en positiv rekyl andra kvartalet. Rekylen förstärks av att lagren inte dras ner ytterligare, vilket bidrar starkt till BNP-utvecklingen.

Den sammantagna bedömningen är att försvagningen i ekonomin är relativt kortvarig och att tillväxten tilltar under året. Den internationella konjunkturen utvecklas stabilt framöver och exporttillväxten stärks gradvis. Svensk exportindustri tappar dock marknadsandelar i år. Investeringarna i näringslivet fortsätter att utvecklas starkt under resten av året. Företagen har i nuläget ett stort finansiellt sparande, räntorna är låga och industrins kapacitetsutnyttjande är högt. Den snabba ökningen i bostadsbyggandet fortsätter även i år. Den offentliga konsumtionen ökar starkare andra halvåret när de ökade statsbidragen leder till att sysselsättningen, och därmed konsumtionen, i kommunerna ökar. Låga räntor och ökande disponibla inkomster bidrar till att hushållens konsumtion gradvis stärks. Hushållens sparande fortsätter dock att vara högt. Det totala sparandet i ekonomin är stort, vilket innebär ett betydande bytesbalansöverskott. I år när investeringarna fortsätter att öka starkt medan exporten utvecklas svagare ökar importen snabbare än exporten. Överskottet i bytesbalansen minskar därmed.

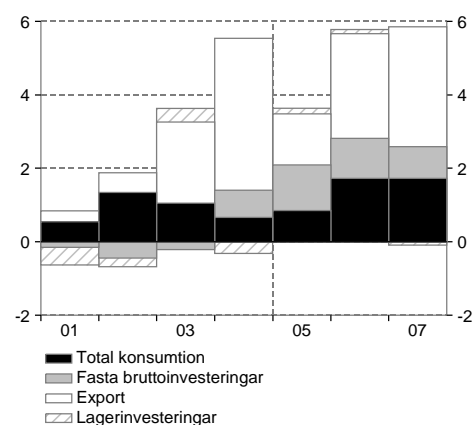
Den svaga inledningen på året medför att BNP-tillväxten har reviderats ner kraftigt i år till 2,1 procent (se tabell 5 och "Prognosjämförelsen"). Till skillnad från ifjol, då drivkraften i första hand kom från internationell efterfrågan, är det den inhemska efterfrågan som bidrar mest till BNP-tillväxten i år, och då främst investeringarna (se diagram 58).

Diagram 57 BNP till marknadspris
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Bidrag till efterfrågetillväxten
Förändring i procent av BNP, säsongsrensade värden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
BNP	2 546	3,6	2,1	2,8	2,8
<i>BNP, kalenderkorrigerad</i>		3,0	2,1	3,1	3,0
Hushållens konsumtionsutgifter	1 224	1,8	1,7	2,7	3,1
Offentliga konsumtionsutgifter	706	0,3	0,1	0,9	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	407	5,5	7,8	6,0	4,8
Lagerinvesteringar ¹	4	-0,3	0,1	0,1	-0,1
Export av varor och tjänster	1 178	10,5	3,0	5,6	6,6
Import av varor och tjänster	974	6,9	4,1	6,4	6,7
Total inhemsk efterfrågan	2 341	1,7	2,4	2,9	2,6
Nettoexport ¹	204	2,0	-0,2	0,1	0,5
Bytesbalans ²	199	7,8	6,1	5,3	5,4

¹ Bidrag till BNP-tillväxten.² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Vid nuvarande förhållanden med mycket lediga resurser på arbetsmarknaden och hög potentiell BNP-tillväxt kan BNP öka relativt snabbt de kommande åren utan att det leder till ohållbart höga löne- och prisökningar (se kapitlet "Produktion och arbetsmarknad"). Åren 2006 och 2007 ökar BNP med 2,8 procent per år, men korrigerat för olika antal arbetsdagar är ökningen 3,1 respektive 3,0 procent, vilket överstiger den potentiella BNP-tillväxten. Exporten ökar åter snabbare, i linje med marknadstillväxten. Samtidigt ökar hushållens och den offentliga sektorns konsumtion betydligt starkare än de senaste åren genom ömsesidigt samspel mellan stigande inkomster, stigande konsumtion och förbättrad arbetsmarknad. Den starka investeringstillväxten sedan början av 2005 gör att ny kapacitet successivt kommer i bruk och kapacitetsutnyttjandet sjunker. Lägre kapacitetsutnyttjande och stigande räntor bidrar till att investeringstillväxten successivt dämpas något 2006 och 2007. Stigande export och stigande inhemsk efterfrågan bidrar ungefär lika mycket till efterfrågetillväxten dessa år (se diagram 58). Stark investeringstillväxt och lägre offentligt sparande gör att det finansiella sparandet i ekonomin som helhet minskar under prognosperioden. Överskottet i bytesbalansen minskar därmed från 7,8 procent ifjol till 5,4 procent 2007.

Hushållens konsumtion

Snabbare ökning i hushållens inkomster

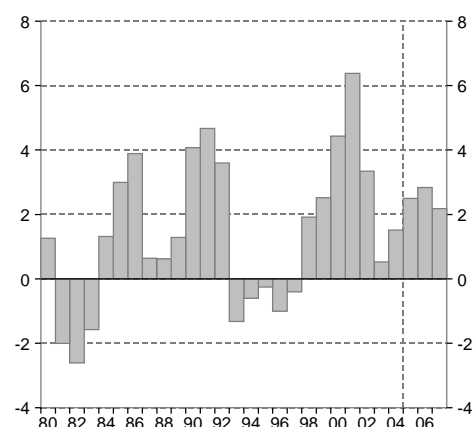
Hushållens reala disponibla inkomster ökar med 2,5 procent i år samt med 2,8 procent och 2,2 procent 2006 respektive 2007 (se tabell 6).

Lönesumman ökar något snabbare i år än i fjol som en följd av en något större ökning av timlönerna. Såväl antalet arbetade timmar som timlönerna ökar snabbare 2006 och 2007 jämfört med i år, vilket medför större bidrag till den disponibla inkomsten.

Årets ökning av hushållens disponibelinkomster beror även på sänkta skatter. Inkomstskatten har sänkts genom att skattere- duktionen för den allmänna pensionsavgiften höjts från 75 till 87,5 procent. Även förmögenhetsskatten har sänkts och därtill har arvs- och gåvoskatten slopats. Även reformer på transfere- ringssidan påverkar hushållens inkomster positivt. Nästa år höjs taket i föräldraförsäkringen, barnbidraget och flerbarnstillägget.

Stigande inflation dämpar ökningen av den reala disponibla inkomsten 2006 och 2007 (se diagram 59).

Diagram 59 Hushållens disponibla inkomster
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunktur- institutet.

Tabell 6 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2004	2004	2005	2006	2007
Lönesumma	1 042	2,7	3,2	4,6	4,8
Timlön enligt NR ¹		3,1	3,5	3,7	3,9
Arbetade timmar ¹		-0,2	-0,2	0,9	0,8
Övriga faktorinkomster	224	4,6	3,1	4,3	3,8
Överföringar från offentlig sektor	477	3,3	2,0	2,9	2,8
Överföringar från privat sektor	56	3,0	1,1	4,9	2,7
Skatter och avgifter	-517	4,0	1,6	4,5	5,5
Disponibel inkomst	1 282	2,7	3,3	4,0	3,5
Konsumentpris ²		1,2	0,8	1,1	1,3
Real disponibel inkomst		1,5	2,5	2,8	2,2

¹ Korrigerad för olika antal arbetsdagar mellan åren.

² Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

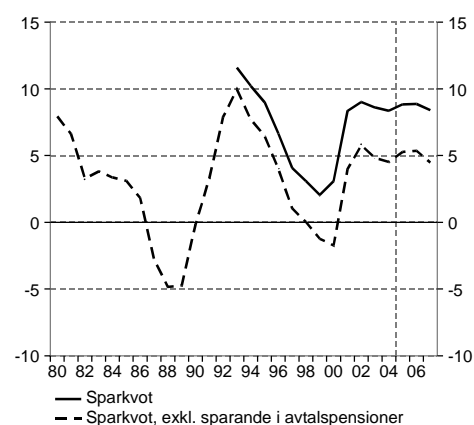
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Hushållens konsumtion går på sparklåga

Hushållens konsumtion var överraskande svag det första kvartalet i år och ökade med endast 0,3 procent säsongrensad och jämfört med föregående kvartal. Tjänstekonsumtionen (exkl. bostäder) var oförändrad medan konsumtionen av sällanköpsvaror ökade med måttliga 0,6 procent.

Under de tre senaste åren har hushållens konsumtion ökat med endast ca 1,5 procent per år. Samtidigt har sparandet varit högt och sparkvoten har under dessa tre år i genomsnitt varit drygt 8,5 procent (se diagram 60). Utfallet för första kvartalet pekar på att detta mönster består. Bl.a. var bilkonsumtionen svag och bidrog negativt till den totala konsumtionens utveckling från föregående kvartal med 0,2 procentenheter. Under april och maj har dock hushållen nyregistrerat i genomsnitt drygt 7 procent (säsongrensad) fler bilar per månad än under det första kvartalet.

Diagram 60 Hushållens sparande
Procent av disponibel inkomst

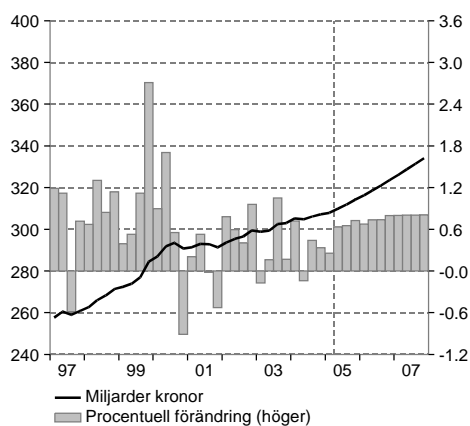
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunktur- institutet.

Diagram 61 Hushållens förtroendeindikator (CCI)
Nettotal, månadsvärden

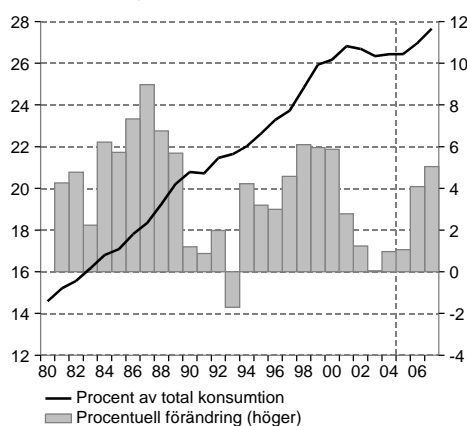
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Hushållens konsumtion
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent,
såsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Tjänstekonsumtion exkl. bostäder
Procent av total konsumtion respektive årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Under andra kvartalet väntas därför bilkonsumtionen i stället bidra positivt till den totala konsumtionens utveckling med i storleksordningen 0,1 procentenheter. Å andra sidan har förväntningarna varit mindre optimistiska under perioden april–juni än under det första kvartalet enligt förtroendeindikatorn (CCI) från enkätundersökningen Hushållens inköpsplaner (se diagram 61). Detta indikerar att konsumtionen i övrigt kommer att innehålla få positiva överraskningar. Men de faktorer som normalt brukar spela stor roll för hushållens konsumtion blir alltmer positiva då både inkomster och sysselsättning ökar successivt. Mot senare delen av hösten väntas konsumtionen därför öka mer påtagligt och resten av prognosperioden kännetecknas av en relativt stark konsumtionsutveckling. I år ökar därför konsumtionen fortfarande måttligt med 1,7 procent medan den ökar med 2,7 och 3,1 procent 2006 respektive 2007 (se diagram 62).

Högt sparande och låga räntor har präglat konsumtionen

Inom ramen för de tre senaste årens måttliga ökningstakt för den totala konsumtionen har hushållen ökat sådan konsumtion vars relativa priser har utvecklats förmånligt, dvs. kapitalvaror och att turista utomlands. Konsumtionen av kapitalvaror – s.k. varaktiga varor i nationalräkenskaperna – har ökat med i genomsnitt 3,8 procent per år sedan 1980, men ökade med i genomsnitt 6,8 procent per år under de två senaste åren. Eftersom köp av dyrare kapitalvaror ofta sker på kredit spelar ränteläget stor roll för den faktiska kostnaden för dessa köp. Reporäntan var i slutet av 2002 3,75 procent och den tioåriga obligationsräntan var nära 5 procent. I dag är reporäntan 2 procent, och den tioåriga räntan är strax över 3 procent. Ränteutvecklingen har således gynnat kapitalvaruköpen och ger också en rationell förklaring till att dessa ökat i så snabb takt.

Från slutet av 2002 till slutet av 2004 stärktes kronan med nära 10 procent enligt KIX-index, vilket har bidragit till att det blivit billigare att konsumera utomlands. Detta har lett till en stark volymökning av turistutgifterna som i fjol ökade med 11,6 procent.

Tjänstekonsumtionen (exkl. bostäder) utgör en stor och trendmässigt växande andel av hushållens konsumtion (se diagram 63). Denna konsumtion har i genomsnitt ökat med 3,8 procent per år sedan 1980, men de senaste två åren har den ökat med mindre än 0,5 procent per år. Priserna för tjänstekonsumtion ökar normalt något mer än andra priser och så har skett även de senaste åren. Detta förklarar därför inte den anmärkningsvärt svaga tjänstekonsumtionen. När hushållen sparar mer än normalt beror detta oftast på osäkerhet inför framtiden. Osäkerheten torde nu främst gälla utvecklingen på arbetsmarknaden. Försiktighetssparandet kan ha påverkat tjänstekonsumtionen förhållandevis mycket främst därför att den endast i mindre grad

gynnas av låga räntor. När hushållen väl drar ner på försiktighetssparandet och ökar den totala konsumtionen, talar mycket för att tjänstekonsumtionen åter växer starkare.

Förbättrad arbetsmarknad ger ljusare förväntningar

Hushållens förväntningar blev mycket dystrare efter konjunkturtoppen 2000. Sedan dess har förväntningarna ett par gånger varit på väg att förstärkas. Dessa tendenser har dock brutits, dels i samband med internationell oro och dels i samband med att arbetsmarknaden utvecklats svagare än väntat (se diagram 64). En osäker arbetsmarknad innebär osäkra inkomstutsikter för hushållen. I sin tur leder detta till ett försiktigt konsumtionsbeteende och ett högt sparande. Men även om arbetsmarknaden under hösten bara hinner ge svaga tecken på genuin förbättring, bidrar skattelättnader och låg inflation till att de reala inkomsterna ändå ökar med 2,5 procent i år. Hushållen väntas därför öka konsumtionen under hösten, utan att behöva ge avkall på att hålla ett högt sparande. Den successiva förbättringen på arbetsmarknaden 2006 och 2007 gör att motiven för att hålla så högt sparande blir svagare. Konsumtionen ökar därför betydligt under 2006 och 2007. Framför allt väntas tjänstekonsumtionens utveckling bidra till detta (se tabell 7). När just tjänstekonsumtionen tar fart påverkas efterfrågan på arbetskraft relativt mycket. Hushållens efterfrågan bidrar därmed till att arbetsmarknadsläget ljusnar ytterligare. Även om sparandet minskar 2007 är det fortfarande högt, men nu som resultat av goda inkomster snarare än av att hushållen håller tillbaka konsumtionen.

Tabell 7 Hushållens konsumtionsutgifter

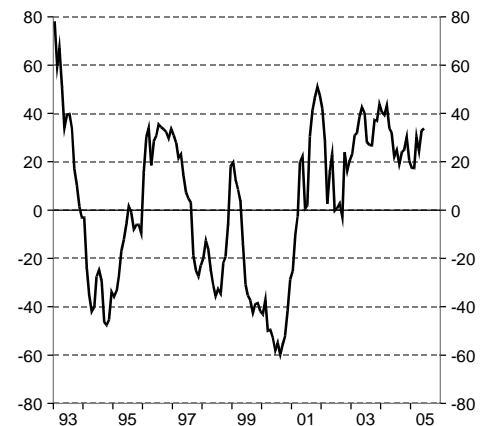
Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
Konsumtionsutgifter	1 224	1,8	1,7	2,7	3,1
Varav Sällanköpsvaror	236	6,3	3,4	4,0	4,9
Bilar	42	1,3	3,6	6,1	5,9
Dagligvaror	191	1,3	3,0	2,3	2,0
Konsumtion i utlandet	51	11,6	6,1	5,7	5,3
Tjänster exkl. bostad	324	1,0	1,1	4,1	5,0
Sparkvot ¹	112	8,4	8,8	8,9	8,4
Sparkvot exkl. avtalspensioner ¹	58	4,5	5,3	5,4	4,5

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive sparande i procent av disponibel inkomst.

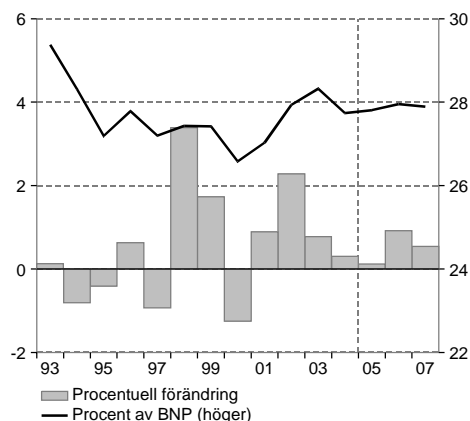
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Hushållens förväntningar om arbetslösheten
Nettotal, månadsvärden

Anm. Högre netttotal innebär att fler tror att arbetslösheten kommer att öka det närmaste året.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Offentlig konsumtion
Årlig procentuell förändring respektive procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion

Offentlig konsumtion ökar som andel av BNP

Den offentliga konsumtionen ökar med 0,1 procent 2005 (se diagram 65 och tabell 8). År 2006 ökar konsumtionen kraftigare, både i utvecklingstakt och som andel av BNP. Även 2007 ökar den offentliga konsumtionen men minskar något som andel av BNP.

Tabell 8 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
Offentliga konsumtionsutgifter	706	0,3	0,1	0,9	0,5
<i>Procent av BNP</i>		27,7	27,8	28,0	27,9
Statliga konsumtionsutgifter	197	-0,3	-0,4	0,0	0,3
<i>Procent av BNP</i>		7,7	7,7	7,6	7,5
Kommunala konsumtionsutgifter	509	0,5	0,3	1,3	0,6
<i>Procent av BNP</i>		20,0	20,1	20,4	20,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den *statliga* konsumtionen fortsätter att minska även i år. För att klara utgiftstaket har regeringen beslutat att anslag sparade från tidigare år inte får användas under 2005. Dessutom sänktes myndigheternas anslag med 0,6 procent i år och denna sänkning ligger kvar 2006 och 2007. Försvaret uppger att de under hösten kommer att varsla nära 2000 personer, vilket bromsar den statliga konsumtionen nästa år. Trots nedskärningarna inom försvaret förväntas konsumtionen vara oförändrad 2006 eftersom myndigheterna återigen får förbruka sitt anslagssparande. År 2007 ökar den statliga konsumtionen med måttliga 0,3 procent.

Den *kommunala* konsumtionen ökar i år med 0,3 procent. Kommunsektorn fick oväntat bra resultat 2004 och kommunernas finanser väntas bli goda både 2005 och 2006. Statsbidragen till såväl kommuner som landsting ökar förhållandevis mycket. Trots de goda utsikterna är kommunerna återhållsamma i sin konsumtion 2005 och därigenom förbättras resultatet ytterligare. Även 2006 ser ljusst ut för både kommuner och landsting. Den kommunala konsumtionen tar fart och ökar med 1,3 procent. Den kommunala sysselsättningen ökar med drygt 10 000 personer. Vid nu beslutade regler skulle kommunsektorns statsbidrag vara nominellt oförändrade mellan 2006 och 2007, vilket avviker från tidigare mönster. För att förbättra prognosens precision antas kommunsektorn få ett ännu inte beslutat tillskott på 5 miljarder kronor 2007. Detta motsvarar det genomsnittliga tillskottet kommunerna har fått 2000–2005¹. Tillskottet 2007 blir

¹ Se Konjunkturläget, december 2004, tabell 44, sidan 102.

då lägre än tillskotten 2005 och 2006. Konsumtionens öknings-takt dämpas därmed till 0,6 procent.

Fasta bruttoinvesteringar

Stark investeringstillväxt

De cykliska variationerna i investeringstillväxten är normalt stora. Efter konjunkturtoppen 2000 sjönk investeringarna under tre år. Därefter vände de uppåt och ökade med 5,5 procent i fjol (se diagram 66). Investeringarna i bostäder och i tjänstebranscherna ökade snabbast.

Investeringarna kommer att fortsätta att utvecklas starkt framöver. Bakgrunden är en förbättrad lönsamhet i företagen, gynnsamma finansiella förhållanden och högt kapacitetsutnyttjande i industrin (se diagram 67). I näringslivet är det främst investeringar i maskiner och mjukvara som ökar snabbt, medan bygg- och anläggningsinvesteringarna, exkl. bostäder, endast växer blygsamt. De offentliga myndigheternas investeringar ökar betydligt långsammare än näringslivets. Sammantaget ökar investeringarna med 7,8 procent i år, 6,0 procent 2006 och 4,8 procent 2007.

Tabell 9 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
Industrin	69	1,6	16,1	8,7	3,9
Övriga varubranscher	40	-1,2	8,4	5,3	2,7
Tjänstebranscher exkl. bostäder	161	7,7	5,4	5,1	5,1
Bostäder	64	16,1	10,4	7,1	7,3
Summa näringsliv	334	6,7	8,9	6,3	5,0
Offentliga myndigheter	73	0,3	2,6	4,8	3,8
Summa	407	5,5	7,8	6,0	4,8

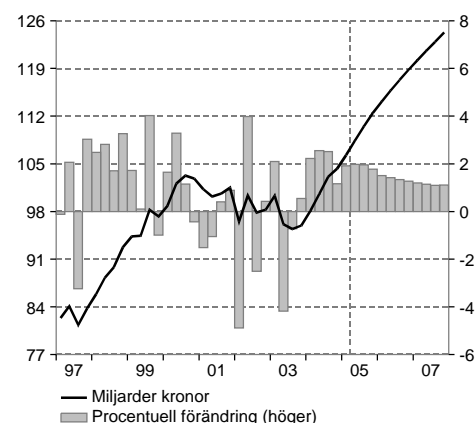
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Näringslivets investeringar breddas under 2005

De senaste årens stora produktivitetsökningar inom näringslivet har medfört att vinstläget förbättrats. Investeringarna har varit låga i förhållande till produktionstillväxten och kapacitetsutnyttjandet har stigit snabbt som en följd av efterfrågeökningen. I fjol var det de flesta tjänstebranscherna samt pappersindustrin som bidrog till investeringsuppgången.

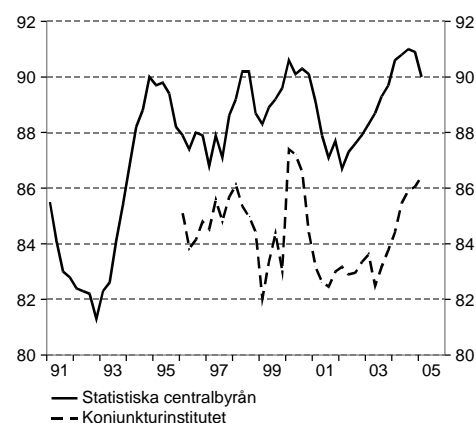
I år breddas näringslivets investeringar då de flesta industri-branscher ökar sina investeringar kraftigt samtidigt som tjänste-

Diagram 66 Investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

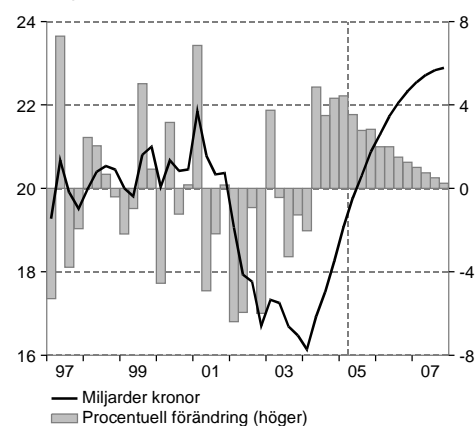
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

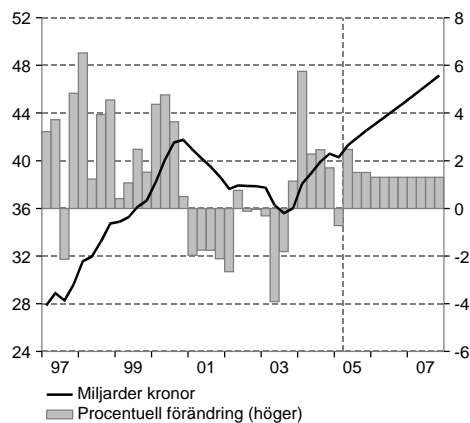
Diagram 68 Industrins investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Tjänstbranschernas investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Exklusive bostäder, fartyg och flygplan.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

branscherna fortsätter att öka investeringarna, om än i lägre takt än under 2004 (se diagram 68 och 69). Enligt både Konjunkturbarometern och SCB är industrins kapacitetsutnyttjande nu så högt att det är svårt att expandera utan att bygga ut kapaciteten. Företagens investeringsplaner för i år är mycket expansiva inom industribranscherna. Särskilt expansiva planer finns inom bl.a. pappersindustrin, energisektorn, transportmedels- och gruvindustrin. Ett undantag är industrin för konsumtionsvaror, där investeringsplanerna är svaga. Inom tjänstbranscherna är det bland annat försäkringsföretagen som väntas öka investeringarna.

Ökningstakten i industriinvesteringarna avtar något de kommande två åren i takt med att investeringsnivån blir allt högre (se diagram 69). När allt mer ny kapacitet kommer i bruk sjunker kapacitetsutnyttjandet något från dagens höga nivå. Tjänstbranschernas investeringar fortsätter att öka med drygt 5 procent per år, vilket innebär att kapitalstocken växer i takt med produktionen och därmed kommer kapacitetsutnyttjandet att vara stabilt.

Bostadsbyggandet ökar starkt

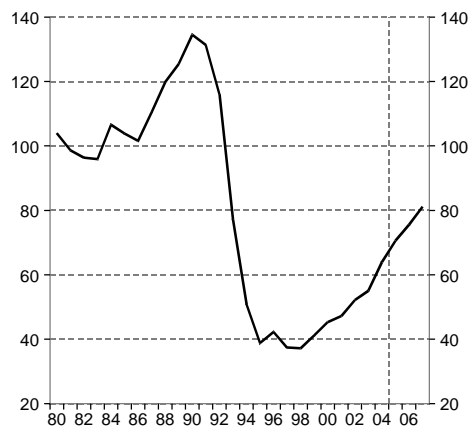
Bostadsinvesteringarna ökade i fjol med 16,1 procent. I Konjunkturbarometern redovisar byggföretagen dels en större orderstock än tidigare och dels förväntningar om att orderstocken kommer att växa ytterligare. Sedan drygt ett år har utfallet för antalet antagna anbud överstigit företagens förväntningar. Boverket redovisar s.k. q-värden, dvs. kvoter mellan vad det kostar att köpa ett befintligt hus och vad det kostar att bygga ett nytt, för landets alla kommuner. I fjol var q större än 1 i 84 kommuner, en ökning med 13 kommuner från 2003, vilket tolkas som att det där är lönsamt att bygga nytt. Dessutom anger 60 procent av kommunerna bostadsbrist 2004, jämfört med 10 procent 1998.

Bostadsinvesteringarna gynnas således av att både efterfrågan på bostäder och lönsamheten för nytt byggande har ökat. Att byggkonjunkturen är god och på uppåtgående bekräftas också av senare statistik. Antalet beviljade bygglov planade ut under inledningen av 2004 men började öka mer rejält under slutet av 2004 och inledningen av 2005. Särskilt byggande av lägenheter i flerbostadshus ser ut att öka kraftigt. Antalet påbörjade lägenheter i flerbostadshus under det första kvartalet i år ökade med ca 30 procent jämfört med samma kvartal i fjol, medan antalet påbörjade lägenheter i småhus ökade med 7 procent.

Sammanfattningsvis kommer bostadsinvesteringarna att fortsätta öka starkt under hela prognosperioden, med 10,4 procent 2005 och med 7,1 respektive 7,3 procent 2006 och 2007. Trots denna starka utveckling är slutårets nivå på bostadsbyggandet betydligt lägre än genomsnittet för 1980-talet (se diagram 70).

Diagram 70 Investeringar i bostäder

Miljarder kronor, fasta priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Ökade offentliga investeringar framöver

Kommunernas förbättrade finanser leder till att investeringarna åter ökar 2005 och 2006. Även statens investeringar ökar 2005 och 2006 till följd av ökade infrastrukturinvesteringar. Flera myndigheter, bl.a. inom rättsväsendet, får ökade resurser vilket också bidrar till ökade statliga investeringar. Sammantaget ökar de offentliga investeringarna med 2,6 procent under 2005 (se tabell 9). Under 2006 ökar både statens och kommunernas investeringar med nära 5 procent. 2007 ökar de offentliga investeringarna med 3,8 procent.

Lagerinvesteringar

Svagt bidrag från lagerinvesteringarna

Företagens missnöje med storleken på sina lager har enligt Konjunkturbarometern ökat över lag. Detta är särskilt tydligt vad gäller industrins färdigvarulager. Industrin är däremot fortsatt mycket nöjd med lagersituationen vad gäller insatsvaror. Lagren upplevs som något för stora i handeln som helhet. I synnerhet anses de som för stora i bilhandeln. Även partihandels lager bedöms i ökad utsträckning vara för stora (se diagram 71 och 72).

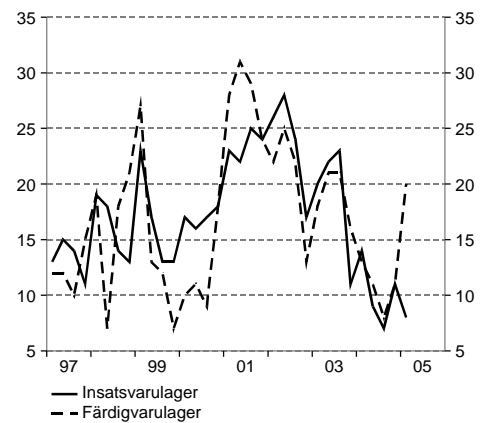
Under första kvartalet i år fortsatte industrin att minska sina lager av insatsvaror. Även lagren av varor i arbete minskade till följd av en lägre produktion. Däremot ökade handelns lager ytterligare vilket reflekterar den svagare hushållskonsumtionen. Stormfällningen i södra Sverige i januari lämnade totalt sett ett negativt bidrag till BNP-tillväxten första kvartalet².

Under resten av året bedöms industrin bygga upp sina lager av insatsvaror i samband med att produktionstillväxten tilltar samtidigt som färdigvarulagren förblir i det närmaste oförändrade. Handeln kommer att korrigera sina stora lager.

Under 2006 och 2007 bedöms industrin fortsätta att bygga upp sina lager av insatsvaror för att på så vis undvika att flaskhalsar uppstår när produktionen stiger. Lager av produkter i arbete bedöms också öka något när produktionstakten ökar, medan däremot lagren av färdigvaror dras ner något till mer önskvärda nivåer. Utvecklingen av lagren inom handeln bedöms hålla tillbaka efterfrågeutvecklingen något såväl 2006 som 2007. För 2006 förutses dessutom en normalisering av utvecklingen av skogslagren.

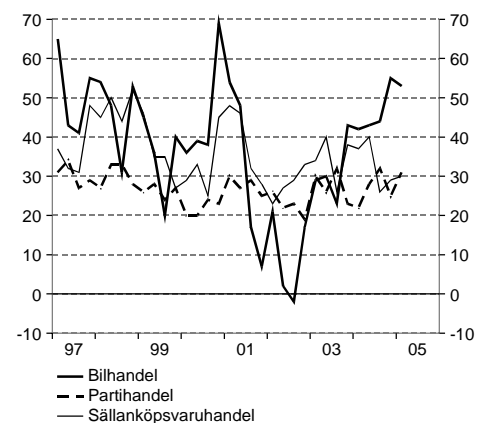
Sammantaget ökar lagren mer i år än i fjol, vilket innebär ett bidrag till efterfrågetillväxten motsvarande 0,1 procent av BNP (se diagram 73). Även nästa år ökar lagren något mer än föregående

Diagram 71 Lageromdömen i industrin
Nettotal, kvartalsvärden

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.
Källa: Konjunkturinstitutet.

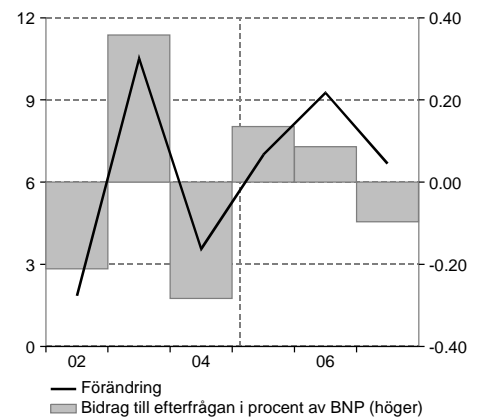
Diagram 72 Lageromdöme i handeln
Nettotal, kvartalsvärden

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Lager

Förändring i miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden respektive i procent av BNP, årsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

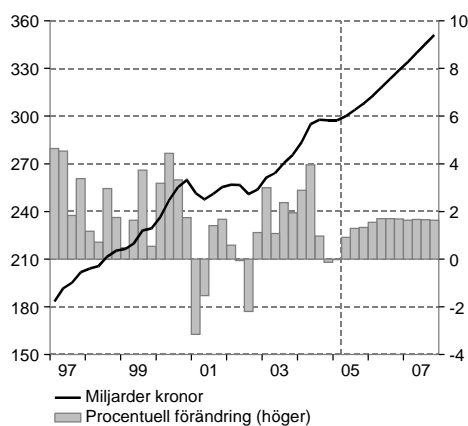
² Se fördjupningsrutan "Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP?" i Konjunkturläget, mars 2005.

Diagram 74 Export av bearbetade varor till USA
Miljarder kronor, säsongrensade månadsvärden

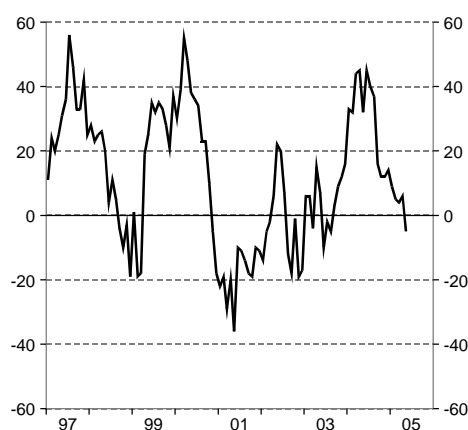
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 75 Export av varor och tjänster
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Exportordergång, industrin
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

ende år, vilket ger ett fortsatt bidrag till efterfrågetillväxten. 2007 blir däremot lagerökningen mindre än 2006, vilket får en återhållande effekt på efterfrågeutvecklingen.

Export

Svag exportutveckling i år

Exporten ökade mycket snabbt i början av 2004 men bromsades markant tredje kvartalet för att därefter stagnera. Under det första kvartalet var efterfrågeutvecklingen från den europeiska marknaden svag. I USA vek efterfrågan på viktiga svenska exportvaror (se diagram 74) och liksom i viktiga asiatiska mottagarländer minskade importen från Sverige. Sammantaget innebar detta att exporten första kvartalet låg kvar på fjärde kvartalets nivå (se diagram 75).

Av den senaste Konjunkturbarometern framgår att utvecklingen varit fortsatt svag under våren. En majoritet av företagen svarar att exportordergången minskar (se diagram 76) och i ökad utsträckning att den inneliggande orderstocken är för liten. Orderstatistik från Statistiska centralbyrån visar också en svagare efterfrågeutveckling (se diagram 77) och en liknande bild förmedlas även av Inköpschefsindex. I bolagsrapporter och av övriga uttalanden från företagen framgår att de visserligen räknar med en fortsatt god efterfrågan, men att exporttillväxten blir klart lägre i år än i fjol.

Tabell 10 Export av varor och tjänster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
Export av varor	899	9,8	2,8	5,5	6,5
Varav Bearbetade varor	765	9,7	3,0	6,3	7,3
Råvaror	131	11,4	2,3	0,3	1,6
Export av tjänster	279	13,0	3,9	5,9	6,8
Summa export	1 178	10,5	3,0	5,6	6,6

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den internationella konjunkturuppgången fortsätter dock och de underliggande förutsättningarna för en god exportutveckling är därmed gynnsamma för såväl 2006 som 2007. Redan nästa halvår bedöms tillväxten i Europa bli högre när i första hand investeringarna utvecklas starkare. I USA beräknas BNP växa med dryga 3 procent per år alla prognosåren och i Asien fortsätter den starka utvecklingen (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling").

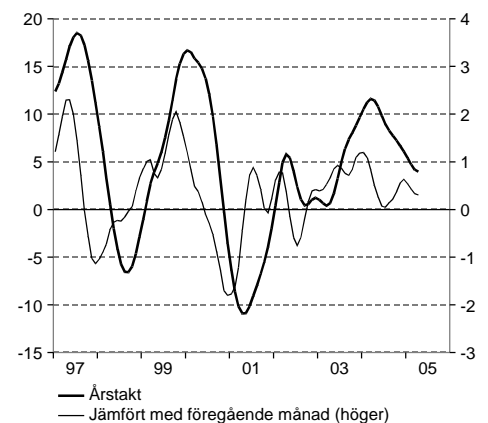
Kraftig inbromsning för exporten av bearbetade varor första kvartalet

Exporten av bearbetade varor minskade säsongrensat första kvartalet med 1 procent från fjärde kvartalet i fjol (se diagram 78). Enligt nationalräkenskaperna var det framför allt exporten av vissa maskiner och metallvaror som föll tillbaka (se diagram 79), men även andra varor hade en svag exportutveckling. Ett exempel är att efterfrågan på personbilar som minskade i såväl Europa som i USA. I Europa föll nyregistreringarna med ca 3 procent jämfört med motsvarande period i fjol och i USA handlar det om en minskad efterfrågan på mer bensintörstiga fordon efter bensinprishöjningarna. Exporten av läkemedel, som successivt minskade under fjolåret, låg kvar på fjärde kvartalets lägre nivå. Däremot var efterfrågan från de europeiska åkerierna fortsatt god och exporten av lastbilar kunde öka om än i en långsammare takt än under fjolåret. Exporten av teleprodukter kunde också öka, trots att efterfrågan i Asien och USA gick in i en lugnare fas, när operatörerna i Europa fortsätter att bygga ut sina 3G-nät och sin GSM-kapacitet.

De flesta indikatorer pekar således på en fortsatt relativt svag exporttillväxt för den mest näraliggande perioden. Snabbstatistik över utrikeshandeln indikerar ändå en viss exportökning andra kvartalet (se diagram 80). Trots exportminskningen första kvartalet fortsätter maskinindustrin att svara i Konjunkturbarometern att marknadsläget är starkt. Den synnerligen svaga exportutvecklingen första kvartalet bedöms därför åtminstone delvis ha varit tillfällig och en återhämtning är väntad redan under andra kvartalet. Investeringscykeln i Europa ger också stöd för en ökning av maskinexporten. Personbilsexporten bedöms dock på kort sikt få en fortsatt svag utveckling innan efterfrågan åter stärks. Även exporten av lastbilar väntas få en lugnare utveckling efter åkeriernas snabba förnyring av fordonsparken i fjol. I Kina utvärderas olika 3G-tekniker, vilket bedöms bromsa investeringstakten. Även i USA antas efterfrågeutvecklingen på teleprodukter bli fortsatt svagare en tid i samband med att operatörerna konsoliderar sin verksamhet. Successivt antas dock utbyggnaden av telenäten mer påtagligt ta fart även i dessa länder.

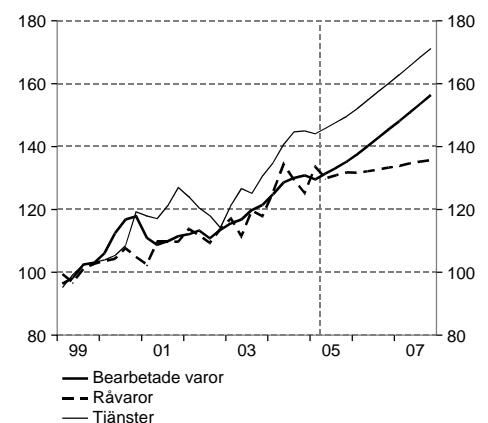
De kommande åren beräknas den svenska exportmarknaden för bearbetade varor växa med drygt 6 procent. Nästa år bedöms också exporten utvecklas mer i linje med hur efterfrågan utvecklas och 2007 till och med starkare (se diagram 81). Den globala utbyggnaden av de mobila telesystemen ökar snabbare för såväl mer traditionell samtalstrafik som för mer avancerade tjänster. Läkemedelsexporten, inte minst till USA, antas åter få en starkare utveckling redan från och med nästa år. Investeringarna i Västeuropa tar successivt fart och växer förhållandevis starkt under prognosperioden. En starkare ekonomisk utveckling i Europa bedöms även leda till att efterfrågan på lastbilar successivt växer snabbare liksom att efterfrågan på personbilar också vänder upp när hushållens inkomster förbättras.

Diagram 77 Exportordergång, industrin
Årlig procentuell förändring respektive procentuell förändring, månadsvärden, trend

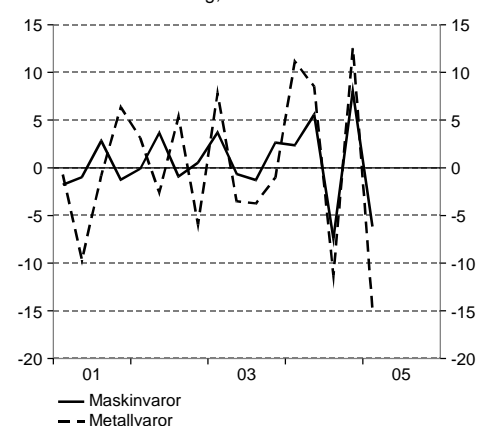
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Export
Index 1999=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Export av metall- och maskinvaror
Procentuell förändring, kvartalsvärden

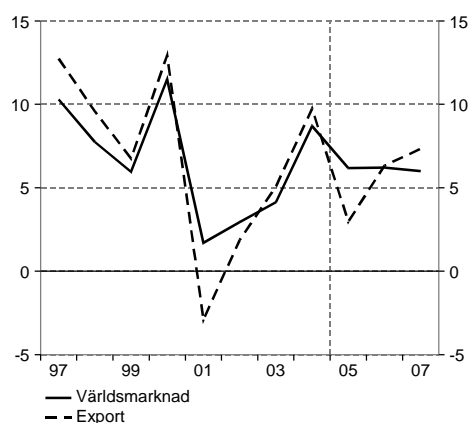
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Export av varor
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

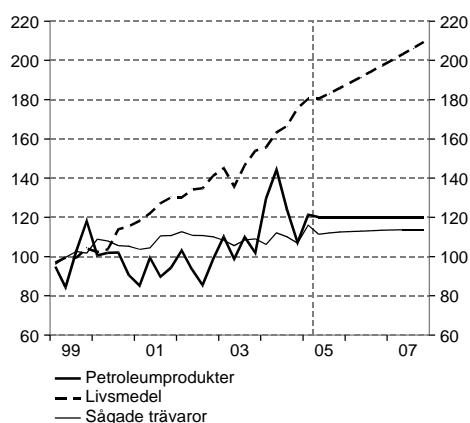
Diagram 81 Bearbetade varor, världsmarknad respektive svensk export
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Anm. Världsmarknaden beräknas med svenska exportvikter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Export av de tre största råvarugrupperna
Index 1999=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Råvaruexporten utvecklas i lugnare takt i år

Råvaruexporten steg med 11,4 procent i fjol (se tabell 10 samt diagram 78 och 82). Den kraftiga uppgången berodde främst på hög export av petroleumprodukter första halvåret när branschen minskade sina lager.

I år ökar råvaruexporten långsammare eftersom exporten av petroleum minskar från fjolårets tillfälligt höga nivå. Därutöver bidrar ett tilltagande internationellt utbud till att massaexporten endast stiger svagt. Uppgången i råvaruexporten är främst hänförlig till en ökad export av livsmedel, elström och sågade trävaror. Livsmedelsexporten, som har stigit med mer än 10 procent i genomsnitt de senaste fem åren, väntas expandera även i år när avsaltningsmöjligheterna fortsättningsvis är gynnsamma, i synnerhet på den viktiga europeiska marknaden. Ökningen blir dock inte lika stor som i fjol. Exporten av elström fördubblades första kvartalet i år men väntas för resten av året återgå till en lägre nivå. Den mycket stora produktionsuppdragningen i sågverksindustrierna leder i år till en fortsatt ökad export. Även exporten av skogsbruksprodukter ökar snabbt i år till följd av stormfällningen i januari i södra Sverige³. Därtill ökar pappersexporten ytterligare i år. Den snabbt växande kinesiska ekonomin tillsammans med ökad amerikansk efterfrågan har medfört en ökad export av metaller och malmer. Den svenska järnmalmsexporten stiger i år så mycket som produktionskapaciteten tillåter. Även stålindustrin ökar sin export.

Den globala tillväxten är förhållandevis hög även 2006 och 2007. Den tilltagande konkurrensen på de internationella marknaderna innebär emellertid att svenska råvaruproducenter tappar marknadsandelar och bara i mindre grad kan öka exporten 2006 och 2007.

Hög fart på tjänsteexporten

En stark ökning för exporten av frakttjänster och s.k. övriga tjänster, dvs. konsulttjänster, licenser, patent, banktjänster och s.k. merchanting, innebär att tjänsteexporten i fjol ökade med 13 procent.

I år mattas tillväxten för tjänsteexporten betydligt. Världshandeln utvecklas långsammare, vilket innebär att även efterfrågan på frakttjänster får en lugnare utveckling. Exporten av övriga tjänster växer också långsammare än ifjol, vilket delvis förklaras av den svagare utvecklingen för varuexporten. Preliminär statistik pekar dock på att utlänningars konsumtion i Sverige växer snabbare i år än i fjol.

Efterfrågan på olika företagstjänster ökar snabbare när varuexporten får en starkare utveckling 2006 och 2007. Även fraktmarknaden kan räkna med en fortsatt förhållandevis god utveck-

³ Se fördjupningsrutan "Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP", Konjunkturläget mars 2005.

ling. Tjänsteexporten växer därmed relativt starkt båda åren (se diagram 78).

Import

Importen ökade snabbt andra och tredje kvartalet i fjol men långsammare under det fjärde (se diagram 83). Exporten, vars importinnehåll i form av insatsvaror är stort, mattades under slutet på fjolåret vilket dämpade importen. Den svaga utvecklingen från fjärde kvartalet i fjol fortsatte under det första kvartalet i år och sammantaget sjönk importen t.o.m. något (se diagram 83). Främsta orsaken var en forstsatt svag exportutveckling. Under prognosperioden ökar importen men tillväxttakten hålls tillbaka av exporten som utvecklas svagt under andra och tredje kvartalet i år. Detta innebär att importefterfrågan i högre grad kommer att drivas av den inhemska efterfrågan.

Tabell 11 Import av varor och tjänster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

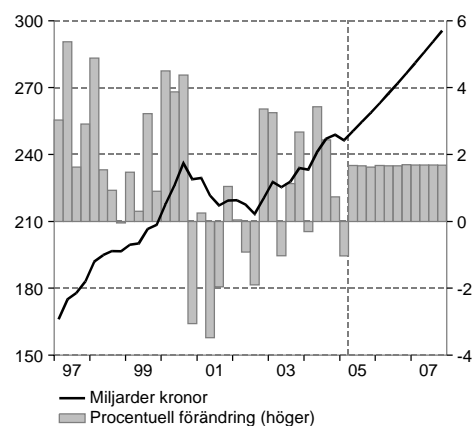
	2004	2004	2005	2006	2007
Varuimport	722	7,7	4,4	6,8	7,2
Varav Bearbetade varor	557	9,4	6,0	7,9	8,5
Råvaror	170	2,6	0,3	3,5	2,6
Tjänsteimport	251	4,9	3,3	5,3	5,4
Summa import	974	6,9	4,1	6,4	6,7

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Höga investeringar bidrar till ökande import.

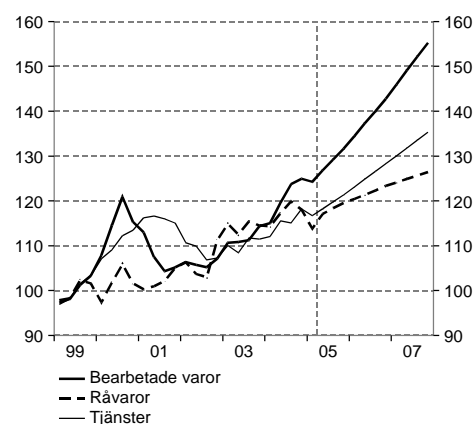
Importen av bearbetade varor växte på bred front under stora delar av 2004. Avmattningen mot slutet av året berodde bl.a. på lägre import av teleprodukter och insatsvaror, främst till metallvaruindustrin. Utfallet för det första kvartalet visade på en minskning för teleprodukter samt för ett antal andra insatsvaror däribland till kemisk industri. Under prognosperioden ökar åter importen av bearbetade varor (se diagram 84 och tabell 11). Återhämtningen som sker för exporten tillsammans med stora maskininvesteringar gör att tillväxten för importen av bearbetade varor ökar nästa år. Under 2007 bidrar åter exporten alltmer till importefterfrågan samtidigt som lägre investeringstillväxt dämpar ökningstakten något.

Diagram 83 Import av varor och tjänster
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Import
Index 1999=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Oförändrad import av råvaror i år

Råvaruimporten utvecklas svagare i år än 2004 för samtliga större produkter (se tabell 11 och diagram 84). Sammantaget innebär detta att råvaruimporten i det närmaste stagnerar i år. Råoljaimporten anpassas under loppet av året till den lägre exporten av petroleum. Importen av petroleum ökar dock, om än i något långsammare takt. Importen av skogsprodukter reduceras kraftigt i år då utbudet av timmer i Sverige ökar som en följd av stormfällningen i januari. 2006 och 2007 ökar importen av råvaror något snabbare. Importen av skogsprodukter ökar då också på nytt.

Växande tjänsteimport

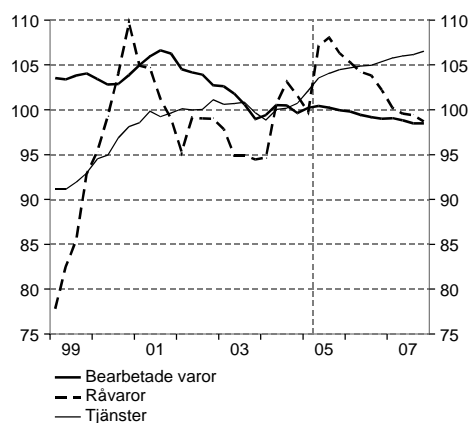
Importen av tjänster, som tidigare har utvecklats svagt, tog mer påtagligt fart i fjol. I första hand var det hushållens utlandsresande som ökade kraftigt, men även importen av frakttjänster växte förhållandevis starkt.

I år beräknas tjänsteimporten få en något svagare utveckling. I första hand beror detta på att hushållens utlandsresande ökar i långsammare takt. Även tillväxten för importen av frakttjänster bedöms bli lägre när varuhandeln utvecklas svagare.

För de båda kommande åren bedöms importen av övriga tjänster få en relativt starkare utveckling. Hushållens konsumtion växer snabbare, vilket även betyder att utlandsresandet ökar något snabbare dessa år.

Bytesförhållande, bytesbalans och bruttonationalinkomst

Diagram 85 Exportpris
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Högre export- och importpriser i år

I år beräknas det svenska exportpriset stiga med 1,6 procent (se diagram 85 och tabell 12). Prishöjningarna är störst för råvarorna med bland annat mycket stora prishöjningar på järnmalm och petroleumprodukter. Även priset på bearbetade varor stiger något framför allt till följd av fortsatt höga stålpriser, och som en konsekvens därav stigande priser på metallvaror och viss maskinexport. Därtill ökar priserna på s.k. övriga tjänster, där exempelvis olika konsulttjänster och licenser ingår.

Importpriserna följer ett liknande mönster som exportpriserna men stiger betydligt mer, eller med hela 3,0 procent i år (se diagram 86 och tabell 12). I första hand förklaras prishöjningen av mycket höga priser på råolja och petroleumprodukter. Prisökningen på bearbetade varor beror främst på de kraftigt höjda stålpriserna, men även på vissa övriga bearbetade varor bedöms

importpriserna stiga; främst metallvarorna. För tjänsteimporten följer prishöjningarna ungefär samma mönster som för tjänsteexporten.

De kommande åren sjunker såväl export- som importpriser. Priserna på basindustrins produkter faller och såväl råolja som petroleumprodukter sjunker i pris. Därtill fortsätter priserna på teleprodukter att falla. Tjänstepriserna fortsätter däremot att stiga något. Sammantaget bedöms exportpriserna falla med omkring 0,5 procent båda åren, medan importpriserna beräknas bli oförändrade nästa år för att därefter falla med 0,5 procent 2007.

Tabell 12 Export- och importpriser

Årlig procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Exportpris totalt	-0,2	1,6	-0,4	-0,6
Bearbetade varor	-1,0	0,2	-0,8	-0,6
Råvaror	4,7	5,3	-1,3	-4,2
Tjänster	-0,4	3,6	1,3	1,1
Importpris totalt	0,8	3,0	0,1	-0,5
Bearbetade varor	-1,1	0,8	0,4	-0,2
Råvaror	7,5	10,7	-3,0	-4,2
Tjänster	0,8	2,9	1,8	1,3

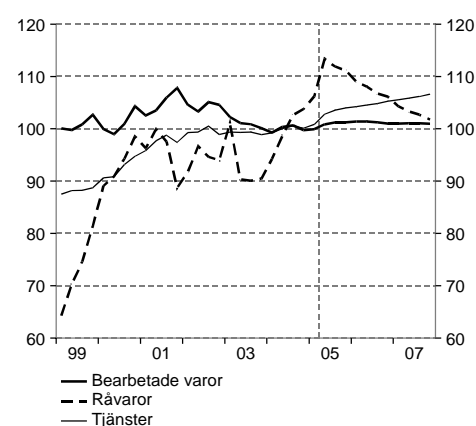
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt fall i bytesförhållandet

Bytesförhållandet, dvs. kvoten mellan export- och importpriser, som försämrats trendmässigt sedan början på 1990-talet fortsätter att försämrats med 1,4 procent i år (se diagram 87). Bytesförhållandet försämrats även 2006, men planar ut 2007 (se tabell 12 och tabell 13).

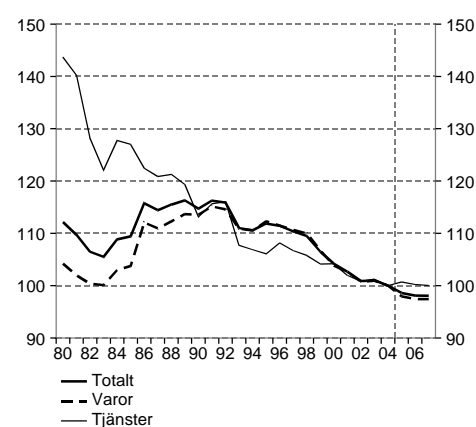
Den främsta orsaken till den trendmässiga försämringen i bytesförhållandet de senaste tio åren är att exportpriserna på teleprodukter har fallit kraftigt. Därtill har exportpriserna på motorfordon sjunkit jämfört med importpriserna. Ett fallande bytesförhållande innebär att Sverige måste exportera mer för att betala för en given importvolym. Att exportpriserna ökar långsammare än importpriserna betyder därmed att konsumtionsmöjligheterna och levnadsstandarden inte ökar lika snabbt som BNP. Under perioden 1995–2004 försämrades bytesförhållandet med i genomsnitt 1,2 procent per år. Detta skapar en kil mellan den årliga utvecklingen av BNP och konsumtionsmöjligheterna motsvarande ca 0,5 procentenheter.

Diagram 86 Importpris
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Bytesförhållande
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 13 Bytesförhållandet

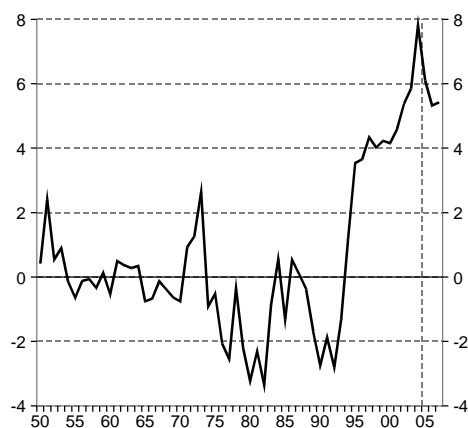
Årlig procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Bearbetade varor	0,1	-0,6	-1,3	-0,4
Råvaror	-2,6	-4,9	1,7	-0,1
Tjänster	-1,2	0,7	-0,5	-0,2
Totalt	-1,0	-1,4	-0,5	-0,1

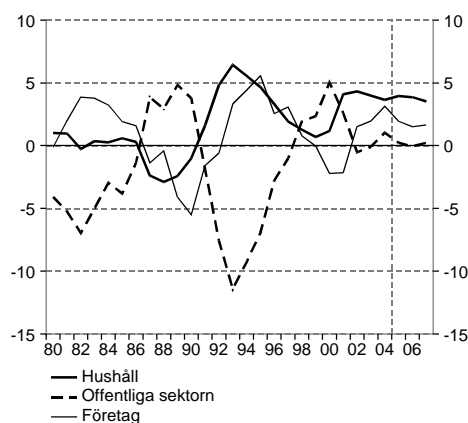
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Bytesbalans

Högt sparande ger stark bytesbalans

Diagram 88 Bytesbalans
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Riksbanken 1950–1992, Statistiska centralbyrån 1993–2004 och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Bytesbalansen stärktes ytterligare 2004 och uppgick till 7,8 procent av BNP (se diagram 88). Bytesbalansen är summan av hushållens, företagens och den offentliga sektorns finansiella sparande⁴. Företagen och den offentliga sektorn ökade sitt finansiella sparande 2004 medan hushållen minskade sitt finansiella sparande något som andel av BNP (se diagram 89). Viktiga orsaker till att bytesbalansöverskottet har ökat så kraftigt de senaste 10 åren är att hushållen i högre grad sparar till den egna pensionen och att andelen medelålders personer ökar, vilka normalt har ett högre sparande. Därtill har det offentliga sparandet ökat genom budgetsaneringarna under 1990-talet och införandet av mål för det offentliga sparandet. I år minskar sparandet i den offentliga sektorn och nästa år är det t.o.m. negativt till följd av bl.a. sänkta skatter. Ökande investeringar i näringslivet gör att företagens finansiella sparande minskar.

Det ökande sparandet har resulterat i mycket stora överskott i handelsbalansen (se tabell 14). Under 2005 och 2006 försämrades handelsbalansen något. Orsaken är bl.a. det klart försämrade bytesförhållandet (se avsnitt om bytesförhållandet ovan). År 2007 planar bytesförhållandet ut och handelsbalansen förbättras något. Även tjänstebalansen förbättrades i följ, delvis till följd av ökande merchanting och förbättringen kommer att fortsätta under prognosperioden. Därtill har kapitalavkastningsnettot förbättrats till följd av låga räntor och kraftigt stigande avkastning på svenska tillgångar utomlands (värdepapper och direktägda dotterbolag) (se tabell 14). I år minskar överskottet i bytesbalansen till följd av lägre handelsbalansöverskott och betydligt lägre kapitalavkastningsnetto men överskottet i bytesbalansen är fortfarande anmärkningsvärt stort och uppgår 2007 till 5,4 procent av BNP.

⁴ Så när som på en vanligen liten post för kapitaltransferringar (se tabell 14).

Tabell 14 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande pris

	2004	2005	2006	2007
Handelsbalans	177	155	148	151
Tjänstebalans	28	34	36	43
Löner, netto	-2	-2	-2	-2
Kapitalavkastning, netto	30	10	4	6
Transfereringar m.m., netto	-33	-37	-41	-42
Bytesbalans	199	160	146	156
<i>Procent av BNP</i>	<i>7,8</i>	<i>6,1</i>	<i>5,3</i>	<i>5,4</i>
Kapitaltransfereringar	1	0	0	0
Finansiellt sparande	199	160	145	155
Offentliga sektorn	26	6	-2	7
Hushåll	93	104	106	101
Företag	80	51	41	47

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Bruttonationalinkomsten överstiger BNP

Genom att addera primära inkomster från utlandet (netto) till BNP, dvs. lägga till svenska inkomster från utlandet och dra ifrån utländska inkomster i Sverige, fås bruttonationalinkomsten (BNI). Nettot av de primära inkomsterna har ökat kraftigt och BNI överstiger från och med 2004 BNP (se diagram 90).

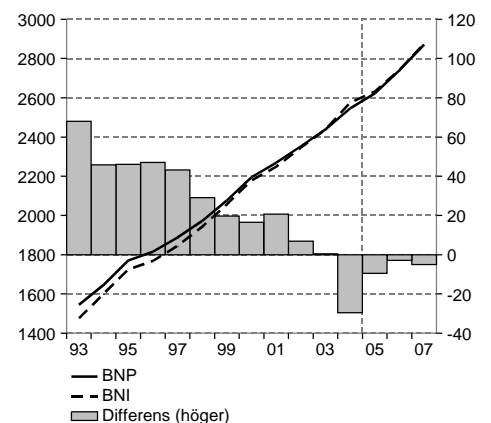
Tabell 15 Bruttonationalinkomsten

Miljarder kronor, löpande pris

	2004	2005	2006	2007
BNP	2546	2622	2740	2872
Primära inkomster, netto ¹	30	10	3	5
BNI	2575	2632	2742	2877
<i>Procent av BNP</i>	<i>101,2</i>	<i>100,4</i>	<i>100,1</i>	<i>100,2</i>

¹ Löner, kapitalavkastning, subventioner och skatter gentemot utlandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Bruttonationalinkomst
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Produktion och arbetsmarknad

Efterfrågetillväxten blir relativt måttlig i år och sysselsättningen ökar därför mycket svagt (se diagram 91). 2005 bedöms bli det fjärde året i rad med ett fallande antal arbetade timmar, vilket avspeglar den låga efterfrågan på arbetskraft och den utdragna lågkonjunkturen. De flesta konjunkturbedömare, inklusive konjunkturinstitutet, har blivit överraskade av den svaga arbetsmarknaden och den mycket låga inflationen i fjol och i år. Därmed har utrymmet för sänkt reporänta underskattats. På grund av en omläggning av AKU-statistiken revideras arbetslösheten upp ca 0,4 procentenheter från och med andra kvartalet i år. Arbetslösheten, korrigerad för statistikomläggningen, faller dock i år till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

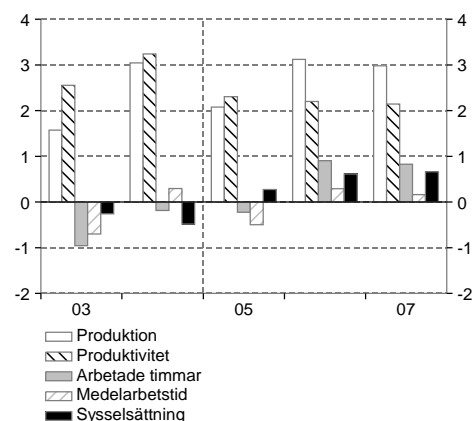
Under 2006 och 2007 ökar BNP med ca 3 procent per år i kalenderkorrigerade termer. Fjolårets så starka produktivitetstillväxt dämpas och antalet arbetade timmar växer därför med knappt 1 procent per år. Eftersom medelarbetstiden ökar begränsas sysselsättningsstillväxten till 0,6 procent 2006 och 0,7 procent 2007.

Trots att ökningen av befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år) bidrar med 0,9 procentenheter per år 2005 och 2006 ökar arbetskraften endast med 0,4 procent per år. En orsak är att befolkningsökningen företrädesvis sker i yngre eller äldre åldersgrupper med lågt arbetskraftsdeltagande. En annan orsak är att arbetskraftsutbudet hålls tillbaka genom en fortsatt snabb ökning av antalet förtidspensionärer.

Arbetslösheten har minskat något sedan förra sommaren, främst till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den konjunkturrellt betingade arbetslösheten är för närvarande betydande men sjunker 2006 och 2007 då stigande sysselsättning bidrar till att den öppna arbetslösheten successivt sjunker till 5,2 procent 2007. Även i slutet av 2007 kvarstår dock en viss konjunkturrellt betingad arbetslöshet. Arbetsmarknaden är därmed fortfarande något svagare än vad som krävs för att upprätthålla en stabil inflation på två procent.

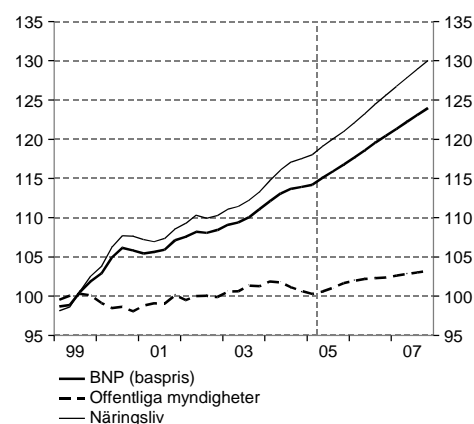
Den reguljära sysselsättningsgraden uppgår 2007 till knappt 77 procent av befolkningen 20–64 år. Detta understiger regeringens och riksdagens mål om 80 procents sysselsättningsgrad. Även om det finns ett visst utrymme för konjunkturrella förbättringar av sysselsättningsläget även efter 2007 bedöms huvuddelen av differensen på drygt 3 procentenheter vara strukturell. Slutsatsen är att sysselsättningsmålet inte bedöms kunna uppnås varaktigt utan strukturella reformer som ökar arbetskraftsutbudet eller sänker jämviktsarbetslösheten.

Diagram 91 Produktion och sysselsättning
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

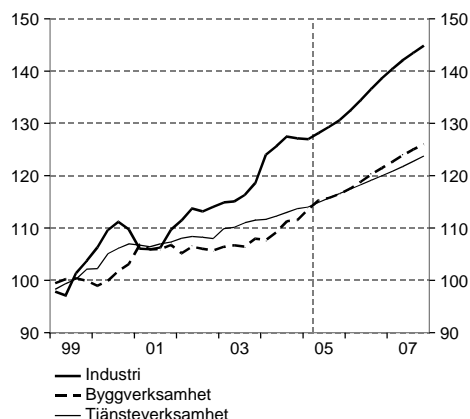
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Produktion
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

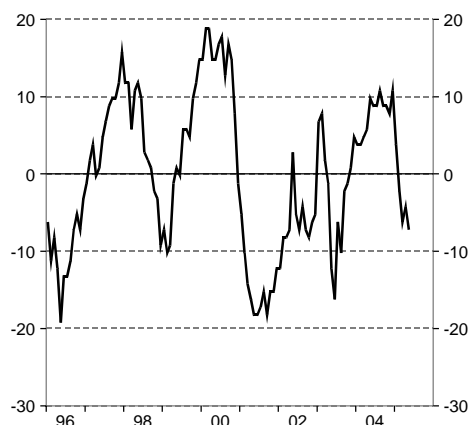
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Produktion i näringslivet
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Konfidensindikator för industrin
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme minus omdöme om färdigvarulager plus förväntad produktion. Medelvärde 1980–2004=0.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Konfidensindikator för byggverksamhet
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme + förväntad förändring antal sysselsatta. Medelvärde 1996–2004=0.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Produktion, produktivitet och arbetade timmar

Svagare industrikonjunktur dämpar tillväxten i år

Produktionen ökade förhållandevis starkt i slutet av 2003 och i början av 2004 men bromsades i slutet av 2004 och början av 2005 (se diagram 92 och tabell 16). Produktionstillväxten dämpades i både industrin och byggsektorn i slutet av 2004 (se diagram 93). Det blev följden av vikande exportefterfrågan till industrin och att fler anställda än väntat tog ut semester de extra arbetsdagar som i fjol inföll i anslutning till julhelgen. En positiv rekyll på byggproduktionen inträffade första kvartalet i år, medan industriproduktionen blev fortsatt svag. Under resten av året väntas en återhämtning av industrins produktionstillväxt och tillväxten i hela näringslivet förutses bli jämförelsevis stark 2006–2007 (se tabell 16).

Tabell 16 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
	<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubranscher	680	6,6	2,8	4,6	4,6
Varav: Industri	474	8,5	2,1	5,2	5,3
Byggsamhet	102	2,9	4,9	3,7	4,1
Tjänstebanscher	1 083	1,8	2,3	2,9	3,0
Varav: Handel	234	3,5	3,9	4,6	4,5
Företagstjänster	218	3,2	2,9	4,0	3,8
Summa näringsliv¹	1712	3,9	2,7	3,6	3,7
Offentliga myndigheter	481	0,4	-0,4	1,3	0,7
Total produktion (baspris) ²	2 227	3,0	2,0	3,1	3,0
Produktskatter/subventioner	319	2,2	2,4	3,3	2,8
BNP (marknadspris)²	2 546	2,9	2,1	3,1	3,0
	<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv ¹	1 708	4,4	2,7	3,3	3,5
Offentliga myndigheter	479	1,5	-0,4	0,8	0,4
BNP (marknadspris)²	2 539	3,6	2,1	2,8	2,8

¹ Ej branschfördelad förbrukning av finansiella tjänster har subtraherats.

² Inklusivt produktion i hushållens ideella organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Industriproduktionen minskade ytterligare något första kvartalet i år och kom därmed att klart underskrida företagens produktionsplaner. Konfidensindikatorn i Konjunkturbarometern sjönk för industrin (se diagram 94). Orderingången mattades betydligt och en ökad andel av företagen uppger att orderstocken är för liten. Kapacitetsutnyttjandet steg dock något ytterligare och är högt i bl.a. maskin- och teleproduktindustrin. I dessa branscher är också orderläget fortfarande bra. Företagens förväntningar inför andra kvartalet är påtagligt nedjusterade jämfört med tidi-

gare och orderingsgången väntas bli måttlig. Även produktionsplanerna är återhållsamma. I flera branscher, bl.a. teleproduktindustrin, planerar dock företagen för en utvidgning av produktionskapaciteten.

Orderläget i *byggbranschen* förbättrades påtagligt i fjol (se diagram 95) och produktionen ökade starkt. Efter ett svagt fjärde kvartal ökade byggvolymen starkt första kvartalet i år. Även orderingsgången har fortsatt att öka och byggföretagen är relativt nöjda med orderläget. Byggföretagen väntar en stark ökning av orderingsgång och byggande inom såväl hus- som anläggningssektorn under andra kvartalet. Företagen är också optimistiska om utvecklingen under resten av året.

För *tjänstebranscherna* var utvecklingen i fjol något splittrad. De företagsnära branscherna utvecklades relativt starkt, medan de hushållsnära branscherna utvecklades relativt svagt. Utvecklingen första kvartalet i år blev svagare än väntat inom handels samtliga delbranscher. Liksom tidigare var utvecklingen bäst inom partihandeln. Produktionstillväxten var fortsatt stark för företagstjänsterna, främst datakonsulter och uppdragsverksamhet. Och för arkitekter och byggkonsulter var utvecklingen fortsatt gynnsam. Inom tjänstebranscherna är man nu i allmänhet optimistisk om framtiden.

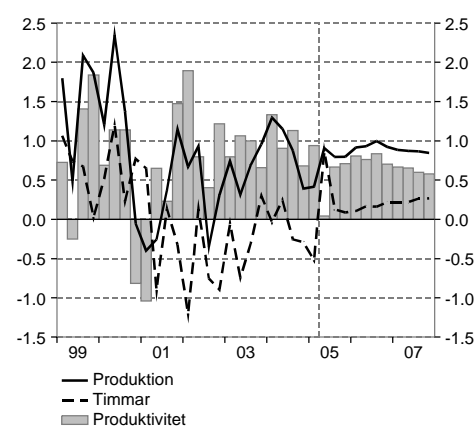
Under resten av 2005 väntas en återhämtning av industrikonjunkturen efterhand som efterfrågan från utlandet förbättras. Samtidigt väntas den inhemska efterfrågan öka snabbare och driva på främst tjänsteproduktionen. Detta innebär att produktionstillväxten väntas bli någorlunda stark i hela näringslivet 2006–2007 (se tabell 16). Produktionen i den offentliga sektorn ökar långsammare än i näringslivet.

Produktivitetens ökning dämpas

Produktiviteten i näringslivet fortsatte att öka snabbt i fjol (se diagram 96 och 97). Trots en stark produktionstillväxt, främst i industrin, minskade företagen sin personalstyrka och förbättrade därigenom sin produktivitet. Även i tjänstebranscherna var produktivitetens ökning påtaglig, men sysselsättningen ökade ändå i vissa branscher som t.ex. datakonsulter och uppdragsverksamhet. Den starka produktivitetens ökning i näringslivet i fjol berodde delvis på en stark ökning av s.k. merchanting⁵. Den starka produktivitetstillväxten i näringslivet, främst industrin, avtog dock successivt under 2004. Framför allt bromsades produktivitetstillväxten fjärde kvartalet.

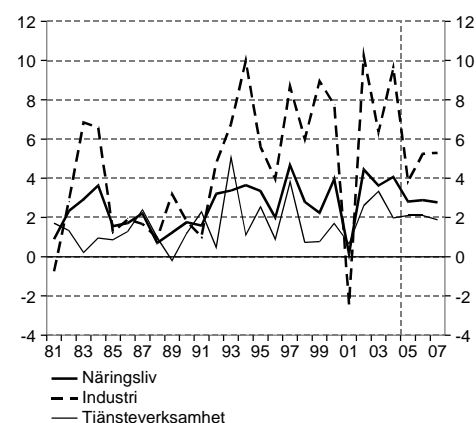
⁵ Merchanting uppkommer främst genom att produkter som produceras och säljs utomlands, ofta av svenska dotterbolag, faktureras från Sverige. En del av intäkterna från sådan försäljning räknas som tjänsteexport och inräknas i näringslivets produktion. Intäkterna kan ses som en ersättning för tidigare nedlagda kostnader för marknadsföring, forskning och utveckling.

Diagram 96 Produktion och arbetade timmar i näringslivet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

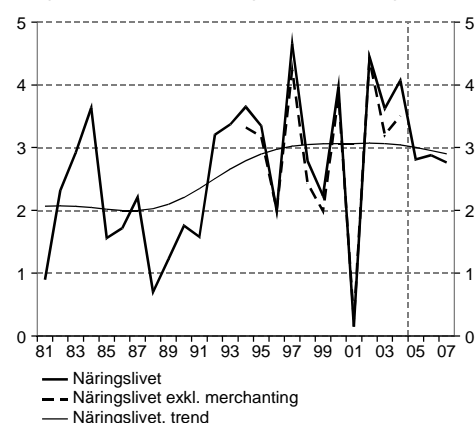
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Produktivitetstillväxten i näringslivet förutses bli lägre i år än i fjol, vilket är normalt när konjunkturen har stärkts en tid (se tabell 17). Till detta bidrar också en viss avmattning av industrikonjunkturen och att tillväxtbidraget från merchanting, som är starkt konjunktorellt betingad, bedöms bli avsevärt mindre. Produktivitetsoökningen 2005 blir därmed något lägre än trenden (se diagram 98). Efterhand som industrikonjunkturen återhämtar sig kommer också produktivitetstillväxten att bli något starkare. Även under 2006 och 2007 bedöms dock produktivitetsoökningen hamna nära trenden.

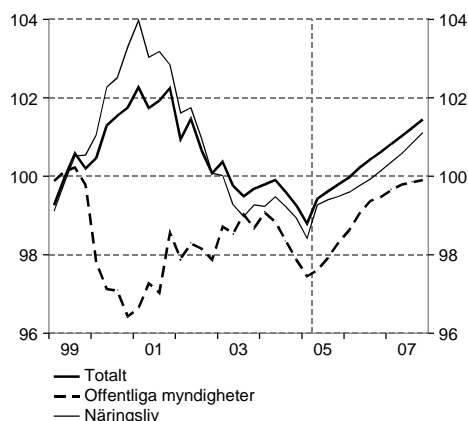
Tabell 17 Produktivitet

Kronor per timme respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2004	2004	2005	2006	2007
	<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubrancher	360,5	6,9	3,4	4,0	4,0
Varav: Industri	397,1	9,6	3,9	5,2	5,3
Byggverksamhet	236,7	2,1	2,7	1,5	1,7
Tjänstebrancher	383,7	2,0	2,1	2,1	1,9
Varav: Handel	252,6	2,8	4,4	2,7	2,6
Företagstjänster	347,6	2,2	2,5	2,6	2,5
Näringsliv	363,2	4,1	2,8	2,9	2,8
Offentliga myndigheter	245,5	0,6	0,3	0,0	0,0
Totalt¹	325,3	3,2	2,3	2,2	2,2
	<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv	362,9	3,7	2,8	3,0	2,9
Offentliga myndigheter	245,8	0,2	0,3	0,1	0,1
Totalt¹	325,1	2,8	2,2	2,3	2,3

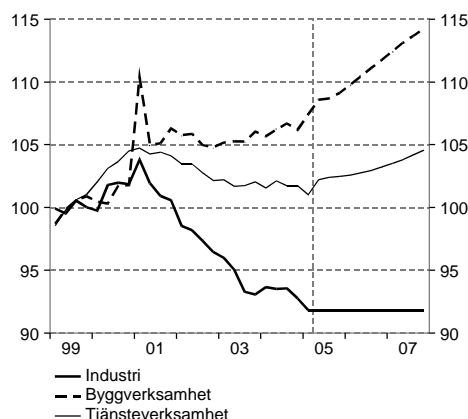
¹ Inklusive hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Antal arbetade timmar
Index 1999 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Antalet arbetade timmar i offentliga myndigheter faller kraftigt första kvartalet 2000 då Svenska kyrkan överförs till hushållens ideella organisationer (HIO).

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Antal arbetade timmar i näringslivet
Index 1999 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Arbetade timmar vänder upp i tjänstebranscherna

Antalet arbetade timmar, kalenderkorrigerat minskade ytterligare något i fjol i näringslivet (se tabell 18 och diagram 99). I industrin höll den fortsatt starka produktivitetsoökningen tillbaka timutvecklingen (se diagram 100). Byggbranschens arbetstimmar ökade dock till följd av den starka förbättringen av byggkonjunkturen. I tjänstebranscherna blev antalet timmar i stort sett oförändrat. Antalet arbetade timmar i de offentliga myndigheterna, som vuxit betydligt sedan slutet av år 2000, minskade något i fjol. Även sammantaget sjönk således antalet arbetstimmar i fjol, kalenderkorrigerat. De faktiskt arbetade timmarna ökade emellertid på grund av det större antalet arbetsdagar.

Antalet arbetade timmar i industrin minskar ytterligare i år. Första kvartalet fortsatte industritimmarna att minska påtagligt, men timutvecklingen väntas stabilisera sig under resten av året. I byggbranschen stiger antalet arbetade timmar starkt och de ökar också i tjänstebranscherna efter en svag inledning av året. För

perioden 2006–2007 väntas arbetstimarna öka i bygg- och tjänstebranscherna, medan de blir i stort sett oförändrade i industrin. Sammantaget ökar de kalenderjusterade timmarna med 0,9 procent 2006 och 0,8 procent 2007. Ökningen är högre än den trendmässiga utvecklingen och innebär därför att arbetsmarknaden blir stramare.

Tabell 18 Antal arbetade timmar

Miljoner timmar respektive årlig procentuell förändring

	2004	2004	2005	2006	2007	
		<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubranscher	1 884	-0,2	-0,5	0,5	0,5	
Varav: Industri	1 189	-1,0	-1,7	0,0	0,0	
Byggverksamhet	432	0,7	2,1	2,1	2,3	
Tjänstebranscher	2 818	-0,1	0,2	0,8	1,1	
Varav: Handel	924	0,8	-0,4	1,8	1,8	
Företagstjänster	626	1,0	0,4	1,3	1,3	
Näringsliv	4 702	-0,2	-0,1	0,7	0,9	
Offentliga myndigheter	1 951	-0,2	-0,7	1,3	0,7	
Totalt¹	6 826	-0,2	-0,2	0,9	0,8	
		<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv	4 717	0,7	-0,1	0,3	0,7	
Offentliga myndigheter	1 959	1,3	-0,7	0,7	0,3	
Totalt¹	6 849	0,9	-0,2	0,4	0,6	

¹ Inklusivt arbetade timmar i hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

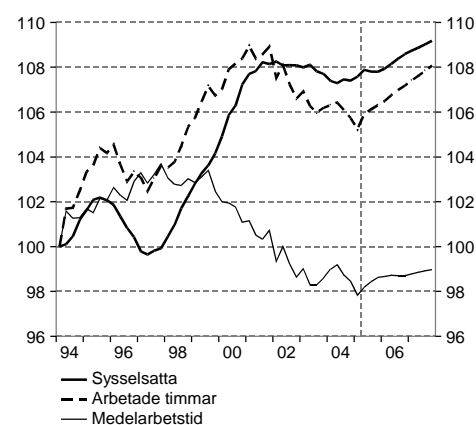
Efterfrågan på arbetskraft

Oväntat svag utveckling i inledningen av 2005

Produktionen utvecklades förhållandevis starkt i slutet av 2003 och i början av 2004 men bromsade i slutet av 2004 och början av 2005. Att produktionen blev svagare än väntat i inledningen av 2005 berodde främst på en dämpad industrikonjunktur och en svagare konsumtionsutveckling. Efterfrågan har inte utvecklats tillräckligt starkt för att leda till en ökning av antalet arbetade timmar. Sedan mitten av 2004 har de kalenderkorrigerade timmarna utvecklats särskilt svagt (se diagram 101).

Även medelarbetstiden har minskat sedan mitten av fjolåret. Stigande medelarbets tid är normalt i en konjunkturuppgång när produktionen ökar snabbare men företagen ännu inte kommit igång att nyanställa utan utnyttjar befintlig personal i större utsträckning. Medelarbets tiden påverkas även av faktorer som inte främst beror på konjunkturen. Fjolårets ökning av medelarbets tiden förklaras till stor del av minskad frånvaro. Exempelvis minskade sjukfrånvaron kraftigt. Första kvartalet i år fortsatte sjukfrånvaron att minska men trots detta sjönk medelarbets tiden. Detta förklaras av ökande s.k. övrig frånvaro samt mins-

Diagram 101 Sysselsatta, timmar och medelarbets tid
Index 1994 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

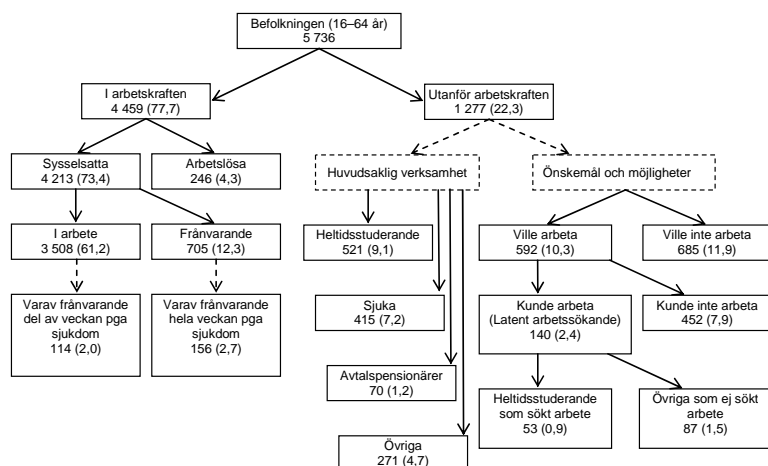

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

kande s.k. vanligen arbetad tid – dvs. den överenskomna arbetstiden per sysselsatt sjönk.⁶

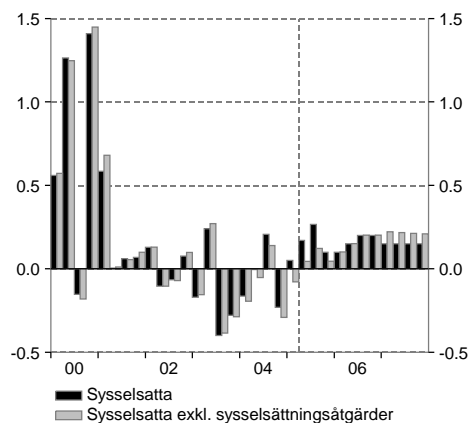
Den svaga timefterfrågan har inneburit att sysselsättningen har fortsatt att utvecklas svagt. I fjol minskade sysselsättningen med drygt 20 000 personer och under första kvartalet i år ökade sysselsättningen blygsamt (se diagram 101). Den sysselsättningsminskning som skett sedan inledningen av 2003 bedöms dock nu ha stannat av.⁷ Det senaste utfallet från AKU avser april månad och visar på en sysselsättningsminskning jämfört med motsvarande månad ifjol men en sysselsättningsökning säsongrensat jämfört med mars i år. Detta är dock utfall enligt den nya EU-harmoniserade Arbetskraftsundersökningen, vilken skiljer sig från tidigare undersökningar och därmed inte är direkt jämförbar över tid (se vidare diskussion om innebörden av statistikomläggningen i faktarutan ”Ny AKU - tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”). Den underliggande sysselsättningsutvecklingen för april bedöms vara svagare.

Figur 1 Arbetsmarknadens sammansättning 2004 enligt AKU Tusental samt i procent av befolkningen (16–64 år) inom parentes

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 102 Sysselsättning Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Reguljär sysselsättningsökning först vid årsskiftet

Hittills har produktionstillväxten inte varit tillräckligt hög för att leda till någon väsentligt ökad efterfrågan på arbetskraft. Företagen har i stället utnyttjat befintlig arbetskraft effektivare, vilket drivit upp produktiviteten. Sammantaget minskade sysselsättningen ifjol och hittills i år har det inte skett någon markant

⁶ Medelarbetstiden minskar när antalet friårslidiga ökar. Även särskilt subventionerad utbildning för anställda inom kommuner och landsting för vidareutbildning på deltid bedöms ha bidragit till minskande medelarbetstid inom den kommunala sektorn.

⁷ Urvalet för Arbetskraftsundersökningarna (AKU) begränsades fjärde kvartalet 2004 och första kvartalet 2005 till följd av en omläggning av statistiken. Utfallet är därför särskilt osäkert under denna period.

ökning. Den reguljära sysselsättningen, dvs. sysselsättningen exklusive personer i arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsåtgärder, har utvecklats ännu svagare (se diagram 102). Enligt Nationalräkenskaperna (NR) ökade sysselsättningen inom offentliga sektorn det första kvartalet medan den var oförändrad inom näringslivet. Industrisysselsättningen fortsatte att minska medan sysselsättningen ökade inom jord- och skogsbruk, bygg och tjänstebranscherna totalt sett.

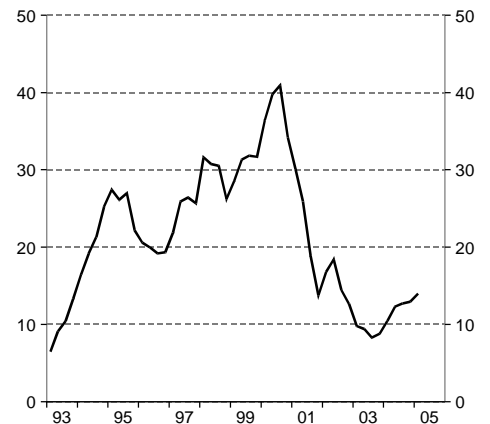
Konjunkturbarometern visar att industriföretagens förväntningar inför andra kvartalet är påtagligt nedjusterade och orderinngången väntas bli måttlig. Byggföretagen är däremot optimistiska om utvecklingen under resten av året. Företag inom tjänstebranscherna är också i allmänhet optimistiska inför framtiden och räknar med en fortsatt god produktionsstillväxt. För företag i näringslivet totalt har det dock skett endast en måttlig ökning av andelen som uppger att de upplever brist på arbetskraft under första kvartalet (se diagram 103). Även om allt fler företag redovisar planer på att öka antalet anställda under de närmaste månaderna så gäller det främst de företagsnära delarna av tjänstebranscherna, såsom datakonsult- och uppdragsverksamhet. Här tycks ännu inte den dämpade industrikonjunkturen gjort avtryck i branschens stämning. Industriföretagen planerar däremot inte att öka sysselsättningen under den närmaste tiden.

Antalet nyanmälda lediga platser⁸ har ökat under det senaste halvåret men ökningen är så måttlig att den inte indikerar vare sig någon påtaglig eller snar förbättring på arbetsmarknaden (se diagram 104). Ökningen har skett främst inom byggverksamhet, företagstjänster och transport. Antalet varsel om uppsägning hittills i år uppgår till drygt 26 000 personer, vilket endast är knappt två procent lägre än under motsvarande period i fjol.

I år utvecklas export och konsumtion svagare än enligt tidigare bedömningar. De industrinära tjänstebranscherna, såsom delar av partihandeln och företagstjänsterna, påverkas i viss mån negativt av den svagare exportutvecklingen och hushållens svagare konsumtion påverkar detaljhandeln och hushållsnära tjänster negativt. De närmaste åren väntas dock en relativt stark produktionsökning i näringslivet. Tillväxten i industriproduktionen återhämtas 2006 och tjänsteproduktionen växer allt snabbare.

Minskningen av arbetade timmar som skett de senaste fyra åren väntas nu brytas. Under prognosåren dämpas produktivitetsoökningen jämfört med 2004 och produktionsökningen leder därmed till ett ökat antal arbetade timmar 2006 och 2007. Samtidigt ökar medelarbetstiden dessa år, om än i långsam takt, vilket medför att sysselsättningen ökar något mindre (se diagram 101). Bakom den ökande medelarbetstiden ligger bl.a. en fortsatt minskad sjukfrånvaro medan införandet av det s.k. friåret verkar i motsatt riktning. Friåret ger anställda möjlighet att vara lediga i tre till tolv månader med 85 procent av arbetslöshetsersättningen som inkomst, under förutsättning att en arbetslös anställs som

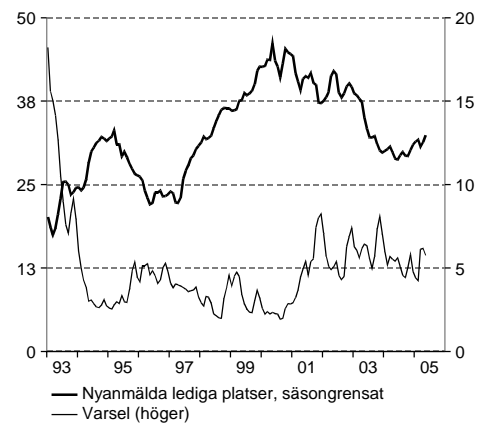
Diagram 103 Brist på arbetskraft i näringslivet
Andel företag, procent, kvartalsvärden

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern.

Källa: Konjunkturinstitutet.

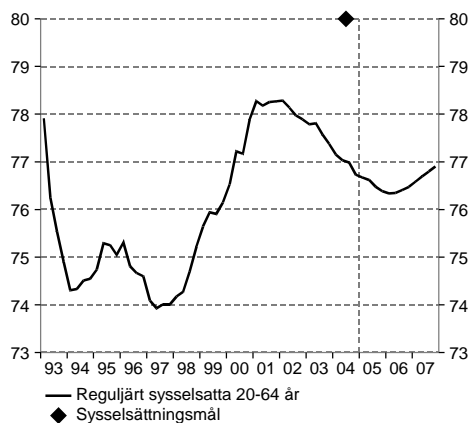
Diagram 104 Varsel och lediga platser
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde, månadsvärden

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

⁸ Lediga platser som anmäls på landets arbetsförmedlingar.

Diagram 105 Reguljär sysselsättningsgrad
 Procent av befolkningen i åldern 20–64 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

vikarie för den friårsledige. Liksom vid annan frånvaro räknas både de som deltar i friår och deras vikarier som sysselsatta. Den totala sysselsättningen väntas öka med 0,3 procent i år och 0,6 respektive 0,7 procent 2006 och 2007 (se även tabell 19).

I vårpropositionen aviserade regeringen och dess samarbetspartier ytterligare medel till AMS för att öka antalet personer med anställningsstöd, vilket beaktas i föreliggande prognos. Vare sig friårslediga eller personer med anställningsstöd inräknas i den reguljära sysselsättningen, som därför utvecklas ännu svagare än sysselsättningen. Studier visar att anställning med anställningsstöd kan främja sysselsättningen för personer som står förhållandevis långt från arbetsmarknaden. Samtidigt visar såväl enkätstudier som ekonometriska makrostudier att subventionerade anställningar tenderar att på kort sikt tränga undan andra anställningar, vilket innebär att ökade volymer av anställningsstöd får förhållandevis små effekter på den totala sysselsättningen på kort sikt.⁹ Först i början av nästa år inled sen tydlig ökning av också den reguljära sysselsättningen (se diagram 102).

Den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldern 20–64 år uppgår till 76,7 procent 2007. Regeringens och riksdagens mål om en reguljär sysselsättningsgrad på 80 procent underskrids därmed med 3,3 procentenheter, vilket motsvarar ca 174 000 personer (se diagram 105). Även om det finns ett visst utrymme för konjunkturella förbättringar av sysselsättningsgraden även efter 2007 bedöms huvuddelen av differensen mellan sysselsättningsgraden och det uppsatta målet vara strukturell. Konjunkturinstitutet gör därför bedömningen att sysselsättningsmålet inte kommer att kunna uppnås varaktigt utan strukturella reformer som ökar arbetskraftsutbudet eller sänker jämviktsarbetslösheten.

⁹ Se tex. Calmfors, L., A. Forslund, M. Hemström, "Vad vet vi om den svenska arbetsmarknadspolitikens sysselsättningseffekter?" Rapport 2002:8, IFAU, 2002.

Tabell 19 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer, nivå respektive årlig procentuell förändring

	2004	2004	2005	2006	2007
Total produktion (baspris) ¹	2227	3,0	2,0	3,1	3,0
Produktivitet ²	325	3,2	2,3	2,2	2,2
Antal arbetade timmar ³	6849	-0,2	-0,2	0,9	0,8
Personer i arbete	3508	-0,1	0,7	0,4	0,9
Frånvarande	705	-2,4	-2,1	1,7	-0,5
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31	0,3	-0,5	0,3	0,2
Sysselsatta	4213	-0,5	0,3	0,6	0,7
Öppen arbetslöshet ⁵	246	5,5	5,6	5,4	5,2
Utvidgad arbetslöshet ⁶	386	8,4	8,4	8,2	7,9
Personer i arbetsmarknads- politiska åtgärder ⁵	106	2,4	2,7	2,7	2,4
Reguljär sysselsättningsgrad ⁷	4072	77,0	76,5	76,4	76,7

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad. ³ Miljoner timmar, kalenderkorrigerade. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ⁵ Nivå i procent av arbetskraften. ⁶ Öppet och latent arbetssökande, nivå i procent av utvidgad arbetskraft. ⁷ Andel sysselsatta av befolkningen i åldern 20–64 år, exklusive arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsåtgärder.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet

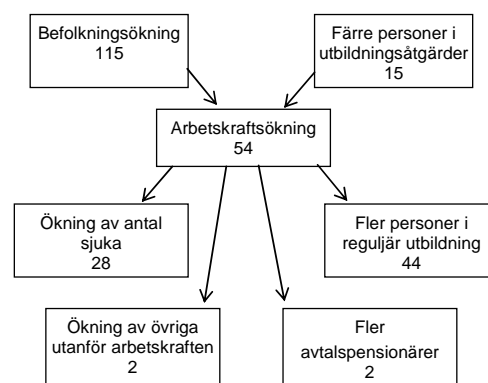
Arbetskraftsutbud och arbetslöshet

Svag utveckling av arbetskraften

Arbetskraften utvecklades förhållandevis svagt 2004 trots en god tillväxt i befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år). Det är främst en följd av att antalet studerande och antalet sjuka utanför arbetskraften fortsatte att öka, vilket håller tillbaka utbudet. Efter stora neddragningar av de arbetsmarknadspolitiska utbildningsåtgärderna 2003 ökades dessa åter under fjolåret. Första kvartalet 2005 var arbetskraften oförändrad, justerat för normala säsongsvariationer. Det var främst en fortsatt ökning av antalet heltidsstuderande som bromsade arbetskraftsutbudet.

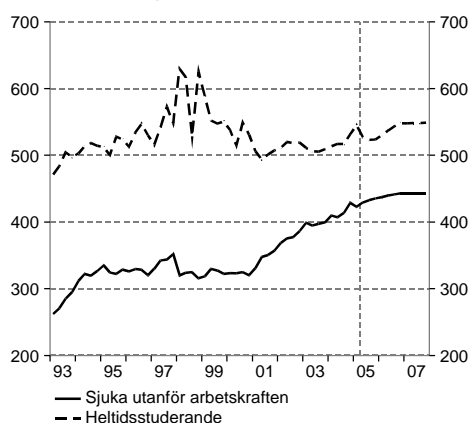
De närmaste åren fortsätter befolkningen i arbetsför ålder att öka, med i genomsnitt knappt 40 000 personer per år. Detta innebär ett årligt bidrag med ca 0,9 procentenheter till ökningen av arbetskraften (se tabell 20 och figur 2). Arbetskraftsutbudet bromsas dock av att andelen personer som är 25–54 år, vilka har ett relativt högt arbetskraftsdeltagande, minskar under perioden.

Figur 2 Nettobidrag till arbetskraftsutbudet mellan 2004 och 2007
Tusental

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Heltidsstuderande och sjuka utanför arbetskraften
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 20 Nettobidrag till arbetskraften

Tusental personer, nivå, årlig procentuell förändring respektive nettobidrag i procentenheter

	2004	2004	2005	2006	2007
Arbetskraften	4459	0,2	0,3	0,5	0,4
Varav nettobidrag från:					
Befolkning 16–64 år	5735	0,8	0,8	1,0	0,8
Sjuka ¹	415	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1
Avtalspensionärer ²	70	0,1	0,0	0,0	0,0
Heltidsstuderande	520	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2
Varav					
Utbildningsåtgärder ³	80	-0,2	0,0	0,1	0,2
Reguljär utbildning	440	0,0	-0,3	-0,4	-0,3
Övriga ⁴	271	0,0	0,1	-0,1	-0,1

¹ I gruppen sjuka utanför arbetskraften ingår förtidspensionärer av hälsoskäl.

² Ålderspension, tjänstepension och förtidspension av arbetsmarknadsskäl.

³ Arbetsmarknadspolitiska åtgärder utanför arbetskraften enligt AMS.

⁴ I gruppen övriga ingår hemarbetande, lediga, personer som befinner sig utomlands m.fl.

Anm. Prognosen för arbetskraften 2005 påverkas av omläggningen av AKU. Se faktarutan ”Ny AKU-tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”.

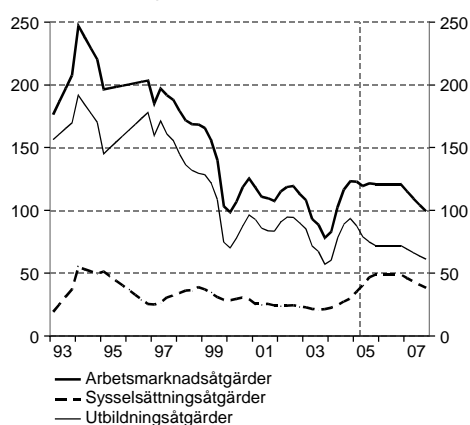
Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

De senaste årens kraftiga ökning av antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning¹⁰ har dämpat arbetskraftsutbudet. I år och de närmaste åren fortsätter antalet sjuka utanför arbetskraften att öka, men i allt långsammare takt (för diskussion av ohälsans utveckling och effekten på arbetskraften se även fördjupningsrutan i *Konjunkturläget*, mars 2005, ”Antalet sjukdagar minskar men den totala ohälsan ökar”). Även antalet heltidsstuderande fortsätter att öka och bromsar därmed utvecklingen av arbetskraften (se diagram 106 och tabell 20).

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna beräknas uppgå till i genomsnitt ca 121 000 under 2005 och 2006, vilket är de nu aviserade volymerna.¹¹ 2007 beräknas de minska till 107 000 (se diagram 107). I år sker en kraftig ökning av sysselsättningsåtgärderna i och med utökningen av friåret till hela landet och ökade volymer av anställningsstöd.¹² Huvuddelen av åtgärderna utgörs dock fortfarande av utbildningsåtgärder och personer som deltar i sådana räknas som heltidsstuderande och ingår därmed inte i arbetskraften. Antalet studerande i reguljär utbildning fortsätter att öka under de kommande två åren. Orsaken till ökningen är att de yngre åldersgrupperna blir större vilket medför fler personer i grundläggande utbildning.

Sammantaget beräknas arbetskraften i stort sett vara oförändrad i år, bortsett från effekten av statistikomläggningen (se

Diagram 107 Åtgärder
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

¹⁰ Tidigare benämnt förtidspension.

¹¹ Utspel har gjorts från regeringen att ytterligare medel ska tillföras AMS för att utöka åtgärdsvolymerna, vilket i sin tur skulle innebära lägre arbetslöshet och sämre offentliga finanser än i föreliggande prognos.

¹² Sysselsättningsåtgärder ingår i arbetskraften.

även faktarutan ”Nya AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”). Nästa år ökar arbetskraften med 0,5 procent och 2007 med 0,4 procent (se tabell 20 och figur 2).

Måttlig minskning av arbetslösheten

Under 2003 ökade arbetslösheten kraftigt till följd av att efterfrågan på arbetskraft minskade samtidigt som arbetskraftsutbudet ökade. Arbetslösheten steg ytterligare under inledningen av 2004, men stabiliserades under sommaren och minskade något under andra halvåret (se diagram 108). Detta berodde framför allt på att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ökade. Första kvartalet 2005 var den öppna arbetslösheten oförändrad och uppgick till 5,3 procent, justerad för normala säsongvariationer. Utfallet för april månad uppgick till 5,8 procent (faktiskt), mätt enligt nya EU-harmoniserade Arbetskraftsundersökningen. Nya metoder och definitioner innebär att nivån på arbetslösheten ökat med uppskattningsvis 0,4 procentenheter (se vidare diskussion om innebörden av statistikomläggningen i faktarutan ”Ny AKU - tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”).

Under 2005 väntas arbetslösheten minska något, framför allt till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I genomsnitt beräknas den öppna arbetslösheten uppgå till 5,6 procent under 2005. 2006 ökar sysselsättningen något snabbare, vilket minskar arbetslösheten. 2007 uppgår arbetslösheten till 5,2 procent, under antagandet att volymen på arbetsmarknadspolitiska åtgärder dras ner detta år.

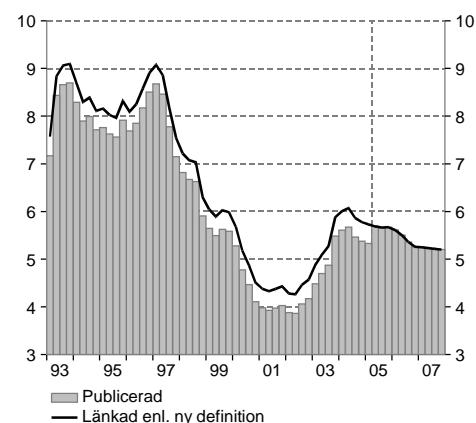
I begreppet utvidgad arbetslöshet ingår förutom de öppet arbetslösa även de latent arbets sökande, dvs. personer utanför arbetskraften som vill och kan arbeta men inte sökt arbete samt heltidsstuderande som sökt arbete.¹³ Under 2004 och första kvartalet i år har de ökade utbildningsåtgärderna bidragit till fler heltidsstuderande som sökt arbete och därmed fler latent arbets sökande. Övriga latent arbets sökande minskade dock första kvartalet. När arbetsmarknadsläget förbättras under prognosperioden minskar antalet latent arbets sökande i och med att fler söker sig in på arbetsmarknaden och därmed blir sysselsatta eller öppet arbetslösa. Den utvidgade arbetslösheten uppgår till 8,4 procent i år och sjunker till 7,9 procent 2007 (se diagram 109).

I euroområdet uppgick arbetslösheten mätt enligt ILO¹⁴-definitionen till 8,9 procent första kvartalet 2005. I denna arbetslöshetsdefinition ingår heltidsstuderande som sökt arbete under mätveckan. Arbetslösheten i Sverige enligt denna definition uppgick till 6,6 procent under motsvarande period.

¹³ För identiteter på arbetsmarknaden se figur 1. Effekten av statistikomläggningen är 0,3, dvs något mindre, för den utvidgade arbetslösheten jämfört med den öppna arbetslösheten. Troligen har det skett en överflyttning av personer från latent till öppet arbets sökande.

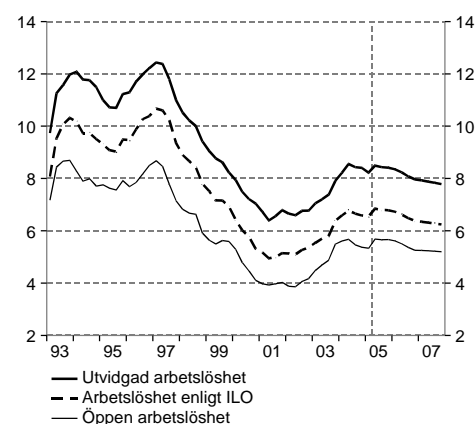
¹⁴ International Labour Organisation.

Diagram 108 Öppen arbetslöshet
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Den historiska serien är länkad bakåt av KI med den uppskattade effekten 0,4 procentenheter. Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Arbetslöshet
Procent av olika mått på arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Ny AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod

Från och med april månad 2005 redovisas Arbetskraftsundersökningen enligt en ny EU-harmoniserade AKU. EU:s förordning har varit vägledande när det gäller vad AKU ska omfatta och hur undersökningen ska genomföras. Förordningen anger bl.a. vilka arbetsmarknadsrelaterade variabler som undersökningen ska mäta men också i vilken ordning olika frågor ska ställas.

Den huvudsakliga förändringen utgörs av införandet av en ny intervjublankett men samtidigt genomförs också andra förändringar av kvalitetsförbättrande karaktär. Bland annat införs bättre statistiska metoder och en mer modern säsongsrensningmetod. Även publiceringen av AKU har setts över.

Förändringarna innebär ett tidsseriebrott i AKU då undersökningen inte blir direkt jämförbar över tid. Inledningsvis publiceras årsvisa jämförelser. Säsongrensade och länkade tidsserier beräknar SCB publicera under senhösten 2005.

Definitionsförändringar och ny frågeordning

I nya AKU kommer arbete utomlands att jämföras med arbete i Sverige. Tidigare räknades dessa till kategorin ”utanför arbetskraften”. Förändringen gäller även arbetssökande.

Arbetslösa definieras numera utifrån att kunna arbeta och aktivt söka arbete. Tidigare krävdes även att personen *velat* arbeta under referensveckan. Att enbart studera annonser i syfte att hitta ett arbete räknas numera som att söka aktivt. Att avvakta ett nytt arbete inom 3 månader räknas som att söka aktivt. Tidigare var tidsgränsen 1 månad.

Frågan om att ha *utfört* arbete under referensveckan måste komma före frågor om att *ha* ett arbete. Frågor om att ha *söket* arbete är en s.k. primär uppgift och får därför inte filtreras bort genom att andra frågor ställs före. I tidigare AKU ställs först en fråga om att ha *velat* arbeta.

Nya variabler och andra förändringar

Det ställs nu direkta frågor om övertid och frånvaro.¹⁵ Det görs inte längre någon uppdelning av frånvarotimmarna under referensveckan på olika frånvarorsaker men man frågar nu även om frånvarotidens längd och om man uppbär lön eller inkomstersättning under frånvaroperioden.

Det ställs frågor om den intervjuade har någon form av arbetsledaransvar, om bristen på barn- eller anhörigomsorg innebär att intervjupersonen inte arbetar eller söker heltid, om intervjupersonen har ett kontrakt med ett bemanningsföretag och om intervjupersonen använt arbetsförmedlingens tjänster för att få nuvarande arbete.

Bransch- och yrkeskodning görs nu direkt i intervjusituationen.

Effekter av AKU-omläggningen

Under perioden oktober 2004 t.o.m. mars 2005 har det gjorts parallella undersökningar med nya och tidigare AKU för att kunna uppskatta effekterna av omläggningen och därmed genomföra s.k. länkning av AKU:s viktigaste variabler. Fördelningen av urvalet under denna införandeperiod var för fjärde kvartalet 20 procent enligt den nya frågeblanketten och 80 procent enligt den tidigare. Första kvartalet i år användes den nya blanketten på 30 procent av urvalet och den tidigare blanketten på resterande 70 procent.¹⁶

Resultatet från de parallella undersökningarna visar enligt SCB inga statistiskt signifikanta skillnader när det gäller antal sysselsatta eller antal personer i arbete. Skillnaderna var således inte tillräckligt stora för att SCB med stor säkerhet kan hänföra dem till statistikomläggningen. Dock borde det enligt Konjunkturinstitutets bedömning ha skett en nivåförändring för antal sysselsatta då den nya definitionen inkluderar personer som är bosatta i Sveri-

¹⁵ I tidigare AKU beräknas dessa som skillnaden mellan faktisk och överenskommen arbetstid under referensveckan.

¹⁶ De redovisade AKU-skattningarna under perioden baserades enbart på den tidigare blanketten och därmed ett betydligt begränsat urval. Utfallet är därför särskilt osäkert under denna period.

ge men arbetar utomlands. Dessa var enligt AKU i årsgenomsnitt 29 000 personer 2004 och för april månad i år 35 000.

För antal personer i arbetskraften och antal arbetslösa är utfallen signifikant högre mätt på det nya sättet. För den relativa arbetslösheten¹⁷ uppskattar SCB effekten av omläggningen vara ca 0,3–0,5 procentenheter. Konjunkturinstitutet räknar därmed med en nivåeffekt på 0,4 procentenheter för arbetslösheten under prognosperioden. SCB har inte redovisat vilka grupper utanför arbetskraften som minskat i antal. I denna prognos antas det vara heltidsstuderande och den s.k. övriggruppen.

För antalet arbetade timmar totalt visar resultaten enligt SCB inga signifikanta skillnader men den nya direktfrågan avseende övertid och frånvaro har inneburit signifikanta skillnader i nivåerna för dessa timmar. Både övertids- och frånvarotimmarna har ökat.

Det är ännu oklart vilka serier AKU kommer att länka bakåt i tiden och när de kommer att publiceras.

¹⁷ Arbetslösa i procent av arbetskraften.

Resursutnyttjandet

Den utvidgade arbetslösheten, vilken även inkluderar s.k. latent arbetslösa, uppgick till 8,2 procent under det första kvartalet i år. Arbetskraftsundersökningarna (AKU) genomförde nyligen en omläggning av statistiken som medför att den uppmätta utvidgade arbetslösheten är ca 0,3 procentenheter högre än enligt den tidigare mätmetoden (se ruta ”Ny AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”). Statistikomläggningen påverkar givetvis inte Konjunkturinstitutets syn på resursutnyttjandet. Bedömningen av jämviktsarbetslösheten revideras därför upp i motsvarande mån. Utvidgad arbetslöshet uppgick i april till 8,3 procent, vilket är betydligt högre än jämviktsarbetslösheten som bedöms för närvarande vara ca 7,5 procent.

Företagen förefaller inte heller ha några problem att rekrytera den personal de behöver. Trots en viss uppgång under fjolåret uppger endast 14 procent av företagen i Konjunkturbarometern att de upplever en brist på arbetskraft (se diagram 103). 65 procent av företagen i tillverkningsindustrin uppger fortfarande att det är det låga efterfrågeläget som utgör den främsta begränsningen för en utökad produktion. Endast 29 procent uppger att tillgången på arbetskraft eller andra produktionsfaktorer som trängsta sektion.

Resursutnyttjandet i svensk ekonomi bedöms följaktligen vara relativt lågt. Detta bekräftas också av såväl inflations- som löneutvecklingen. Löneökningstakten var i fjol den lägsta på över 10 år medan inflationstakten för närvarande är den lägsta i hela EU.

Tabell 21 Produktionsgap

Nivå, miljoner, procent respektive årlig procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006	2007
Jämviktsarbetslöshet	6,7	7,0	7,4	7,5	7,4
Utvidgad arbetslöshet	7,4	8,4	8,4	8,2	7,9
Potentiellt arbetade timmar	-0,3	0,1	-0,2	0,4	0,6
Faktiskt arbetade timmar	-1,0	-0,2	-0,2	0,9	0,8
Arbetsmarknadsgap¹	-0,9	-1,2	-1,2	-0,7	-0,5
Potentiell produktion	2,0	2,5	2,3	2,8	2,9
Faktisk produktion (BNP)	1,6	3,0	2,1	3,1	3,0
Produktionsgap²	-0,9	-0,4	-0,6	-0,3	-0,2

¹ Antal arbetade timmars avvikelse i procent av potentiella arbetade timmar.

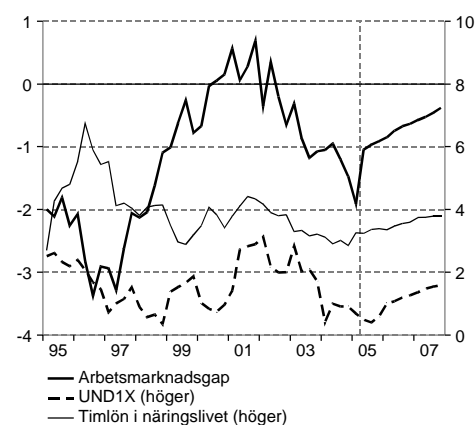
² Produktionens avvikelse i procent av potentiell produktion (potentiell BNP).

Anm. Beräkningarna är korrigerade för olika antal arbetsdagar mellan åren.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

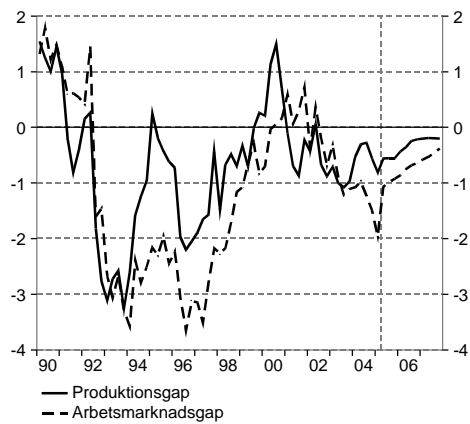
Produktionsgapet sammanfattar Konjunkturinstitutets syn på resursutnyttjandet. Detta gap kan delas upp i två komponenter, ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. Arbetsmark-

Diagram 110 Arbetsmarknadsgap, timlön och UND1X-inflation
Procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Produktionsgap och arbetsmarknadsgap
 Procent av potentiell BNP respektive potentiellt antal arbetade timmar, kvartalsvärden

Anm. Arbetsmarknadsgapet är beräknat som antal arbetade timmars avvikelse från sin potentiella nivå.
 Källa: Konjunkturinstitutet.

nadsgapet bedöms i år uppgå till -1,2 procent (se diagram 110). Produktivitetsgapet antas i dagsläget vara positivt, till följd av de senaste årens starka produktivitetstillväxt. Det innebär att produktiviteten kan förväntas öka något långsammare framöver. Det sammanlagda produktionsgapet, som anger hur mycket BNP kan växa, utöver den potentiella tillväxttakten, utan att efterfrågetrycket hotar inflationsmålet, beräknas uppgå till -0,6 procent (se diagram 111).

Under prognosperioden ökar arbetskraftefterfrågan mer än utbudet och arbetsmarknadsgapet blir därmed gradvis mindre negativt. Konjunkturåterhämtningen går dock så pass långsamt att det ännu i slutet av 2007 finns vissa lediga resurser i den svenska ekonomin.

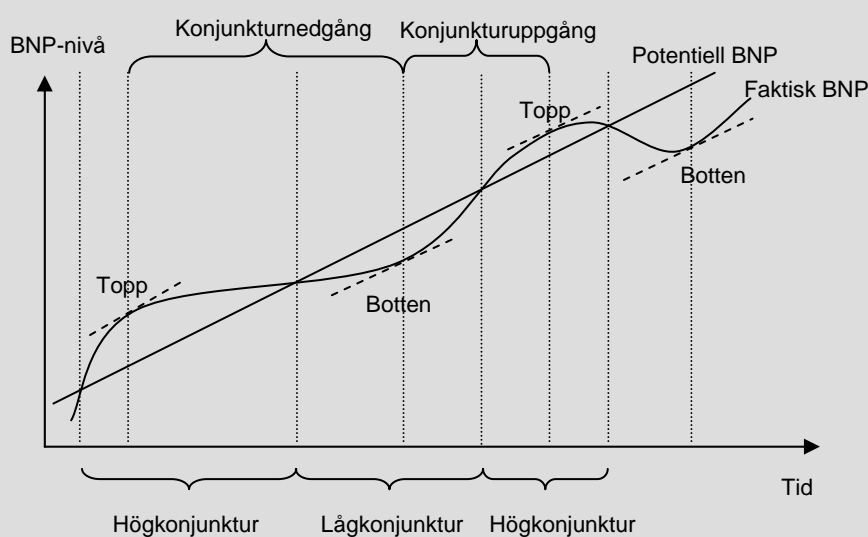
Konjunkturterminologi

I den svenska ekonomisk-politiska debatten används begreppen hög- och lågkonjunktur flitigt men med varierande innebörd. En vanlig missuppfattning är att högkonjunktur betecknar en period med hög BNP-tillväxt. Konjunkturläget bestäms enligt den ekonomiska litteraturen av nivån på ekonomisk aktivitet i förhållande till en trend eller jämviktsnivå.¹⁸ Konjunkturcykeln är den återkommande variationen i ekonomisk aktivitet kring jämviktsnivån. Cykeln har en längd på mellan 3 och 8 år. Ekonomisk aktivitet avser hela ekonomin och mäts normalt med BNP.

Konjunkturläget bestäms av BNP-nivån

Figur 3 är en schematisk bild av konjunkturförloppet. Den visar hur BNP:s nivå utvecklas i förhållande till potentiell BNP-nivå, eller BNP-trenden. Potentiell BNP definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om vi hade fullt resursutnyttjande av de idag tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital. Den viktigaste faktorn är potentiell sysselsättning mätt med antal arbetade timmar. Potentiell sysselsättning är den nivå på sysselsättningen som är förenlig med stabil löneökningstakt och därmed inflation i linje med Riksbankens mål på 2 procent. Begreppet ”potentiell” avser alltså inte den tekniskt sett högsta möjliga nivån utan den högsta nivån som är förenlig med stabil inflation.

Figur 3 En stiliserad bild av konjunkturen

¹⁸ Se exempelvis Fregert, K. och L. Jonung, *Makroekonomi*, Studentlitteratur, 2003 eller Eklund, K., *Vår ekonomi*, Norstedts akademiska förlag, 2004.

Med utgångspunkt i faktisk och potentiell BNP kan konjunktrens olika faser specificeras. *Konjunkturtoppen* inträffar när faktisk BNP överstiger potentiell BNP som mest. Då är BNP-tillväxten lika med den potentiella tillväxten, dvs. lutningen på de båda kurvorna är den samma (se figur 1).

Därefter följer en *konjunkturedgång* med långsammare eller t.o.m. negativ tillväxt ända till konjunktrens *botten*. Vid konjunkturbotten är den faktiska BNP-nivån som längst under den potentiella nivån. Men BNP-tillväxten har redan börjat stiga och har åter nått upp till den potentiella tillväxten, dvs. lutningen på de båda kurvorna är den samma.

Efter botten inleds *konjunkturuppgången* med högre BNP-tillväxt än den potentiella. I slutet av konjunkturuppgången faller BNP-tillväxten ner till den potentiella tillväxten och en ny topp nås.¹⁹

Högkonjunktur råder så länge som faktisk BNP-nivå är högre än potentiell BNP. Efter att toppen har passerats är det fortfarande högkonjunktur även om BNP-tillväxten är låg eller t.o.m. negativ (se figur 1).²⁰ Under konjunkturedgången passerar den potentiella nivån på BNP och *lågkonjunkturen* inleds. Denna fortskrider ända tills faktiskt BNP har växt ikapp potentiell BNP efter en tid med konjunkturuppgång.

Produktionsgapet sammanfattar resursutnyttjandet

Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP kallas för produktionsgap. Detta mått sammanfattar resursutnyttjandet i ekonomin och kan användas som ett mått på konjunkturläget. När produktionsgapet är negativt befinner sig ekonomin i lågkonjunktur och vice versa. Då underutnyttjas de befintliga produktionsresurserna, vilket har en dämpande effekt på löner och priser. Produktionsgapets storlek påverkas förutom av sysselsättningen även av arbetsproduktivitetens avvikelse från den potentiella produktivetsnivån.

I praktiken är det svårt att beräkna potentiell sysselsättning och potentiell arbetsproduktivitet. Nivån på potentiellt antal arbetade timmar beror på arbetskraftens storlek, jämviktsarbetslösheten och medelarbetstiden. Arbetskraften varierar konjunkturrellt eftersom antalet studerande, förtidspensionerade och sjuka varierar med konjunkturläget. Därutöver måste strukturella förändringar i medelarbetstiden, t.ex. till följd av demografiska faktorer, särskiljas från konjunkturrell variation i medelarbetstiden för personer i arbete. Potentiell arbetsproduktivitet beror

¹⁹ Denna terminologi är ungefärligen konsistent med den som dominerar i den anglosaxiska litteraturen och massmedia där topp och botten benämns *peak* respektive *trough*, medan konjunkturuppgång och konjunkturedgång benämns *expansion* respektive *contraction* eller *recession*.

²⁰ I princip kan toppen nås även om BNP är under potentiell nivå. Konjunkturuppgången kan alltså i princip brytas före faktisk BNP har vuxit förbi potentiell BNP även om det är ovanligt.

bl.a. på kapitalstockens nivå och sammansättning samt på den potentiellt sysselsatta befolkningens utbildning och erfarenhet.

Konjunkturinstitutets bedömning av produktionsgapet är en samlad bedömning av resursutnyttjandet som baseras på många olika indikatorer inklusive några ekonometriska skattningar.²¹ En viktig indikator är den brist på arbetskraft som företagen rapporterar i Konjunkturbarometern. Andra viktiga indikatorer är industrins kapacitetsutnyttjande, löneutvecklingen samt antalet varsel och vakanser.

Konjunkturinstitutets nuvarande beräkning av potentiell BNP och produktionsgap redovisas i diagram 112 och 113. Faktiska säsongrensade BNP påverkas av rena tillfälligheter, vilket innebär att produktionsgapet inte har den jämna utveckling som den stiliserade bilden i figur 1 ger sken av (se diagram 113). Även bedömningen av potentiell BNP-tillväxt varierar mellan enskilda kvartal (se diagram 112), eftersom en stor del av de chocker till produktivitet och arbetskraft som observeras i data bedöms vara bestående.

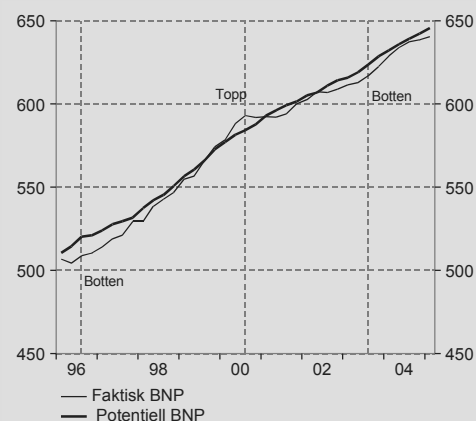
Enligt denna beräkning kan den senaste konjunkturtoppen dateras till tredje kvartalet 2000 (se diagram 113). Fjärde kvartalet 2001 vände produktionsgapet uppåt, men uppgången var endast tillfällig. Eftersom konjunkturcykler enligt definitionen ska ha en längd om 3–8 år kan konjunkturbotten dateras till tredje kvartalet 2003. Från och med fjärde kvartalet 2003 ökar BNP snabbare än potentiellt. De senaste två kvartalen har dock tillväxten varit låg så att produktionsgapet åter blivit mera negativt, vilket är en av anledningarna till att sysselsättningen för närvarande utvecklas svagt.

Svårt att beräkna potentiell BNP

Beräkningen av potentiell BNP är dock vanskelig och omgärdas av betydande osäkerhet. Riksbanken publicerar exempelvis tre olika ekonometriskt beräknade mått på produktionsgap som har betydande avvikelser både sinsemellan och jämfört med Konjunkturinstitutets beräkning (se diagram 114). Enligt ett av måtten (UC) är faktisk BNP nu högre än potentiell BNP (högkonjunktur), vilket ger andra policy slutsatser än de andra måtten. Man kan dock inte på förhand med säkerhet fastställa vilket mått som är mest rättvisande och valet av mått kan alltid ifrågasättas.

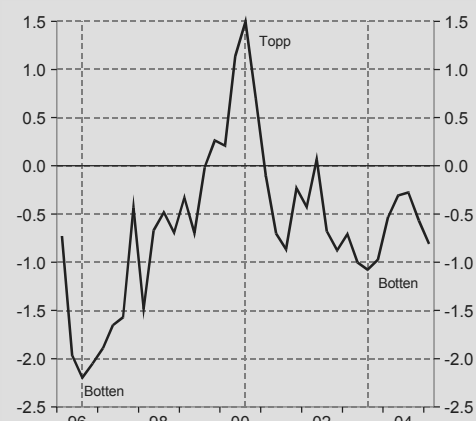
Det är dessutom extra svårt att beräkna aktuellt resursutnyttjande eftersom statistiken för bl.a. inflation, BNP och sysselsättning påverkas av rena tillfälligheter. Dessutom revideras BNP-statistiken frekvent och det slutliga utfallet för BNP publiceras drygt ett och ett halvt år i efterskott. I praktiken är det därmed mindre intressant att slå fast perioder med hög- respektive lågkonjunktur beräknade med en viss metod. Det är bara vid stora avvikelser från potentiell produktion som man med någon större säkerhet kan hävda att det är hög- eller lågkonjunktur.

Diagram 112 Faktisk och potentiell BNP
Miljarder kronor, fast priser, säsongrensade kvartalsvärden

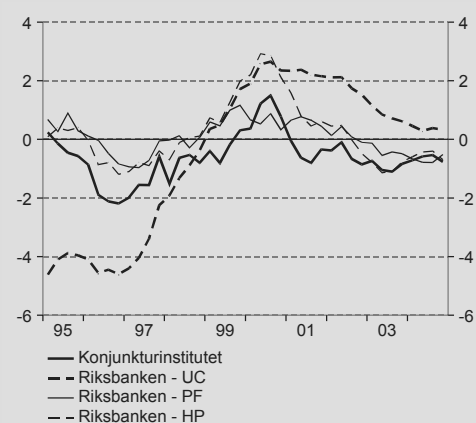
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Produktionsgap
Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Olika mått på produktionsgap
Procent av potentiell BNP

Anm. Produktionsgapmått publicerade i mars 2005.
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

²¹ Se fördjupningsrutan "Tre ekonometriska skattningar av jämviktsarbetslösheten" i *Lönebildningen 2004*.

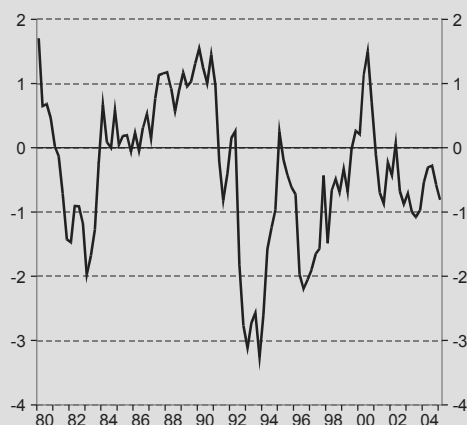
Datering av vändpunkter är dock relativt samstämmig enligt olika mått på produktionsgapet även om den uppmätta nivån på gapet varierar kraftigt. För en bred allmänhet och för näringslivet kan det vara intressant att veta när konjunkturuppgången inleds, dvs. det räcker att datera botten. Men för att kunna bedriva ekonomisk stabiliseringspolitik behövs också information om produktionsgapets nivå. För att bl.a. kunna bedöma det framtida inflationstrycket är det mycket viktigt att rätt bedöma nuvarande skillnad mellan BNP och potentiell BNP. Därför görs sådana beräkningar trots osäkerheten och trots att olika bedömare kommer till olika slutsatser.

Produktionsgapet oftare negativt än positivt

Konjunkturinstitutets beräknade produktionsgap har medelvärdet - 0,4 procent under perioden 1980–2004 (se diagram 115). De viktigaste anledningarna till att medelvärdet är negativt under denna period är den exceptionellt djupa lågkonjunkturen under början av 1990-talet och anpassningen till den nya penningpolitiska regimen med låg inflation. Innan trovärdighet uppnåddes för inflationsmålet på 2 procent krävdes en period med högre räntor och lägre resursutnyttjande för att allmänhetens inflationsförväntningar skulle sänkas till ca 2 procent.

Men det är fullt naturligt att produktionsgapet i genomsnitt är negativt även över längre tidsperioder med ett trovärdigt inflationsmål eftersom produktionsgapet avspeglar resursutnyttjandet. Det beror på att en positiv efterfrågechock som driver ner arbetslösheten en procentenhet under jämvikt tenderar att driva upp löneökningstakt och inflation mer än vad motsvarande negativa efterfrågechock tenderar att driva ner löneökningstakt och inflation.²² Om inflationen i genomsnitt är lika med den målsatta, vilket krävs för målets trovärdighet, kommer arbetslösheten i genomsnitt att vara något högre än jämviktsarbetslösheten och därmed kommer produktionsgapet i genomsnitt att vara något negativt.

Diagram 115 Produktionsgap
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Sammanfattningsvis

- Ekonomin befinner sig i en *konjunkturuppgång* när produktionen (BNP) *växer* fortare än potentiell produktion, dvs. när produktionsgapet ökar.
- Det är *högkonjunktur* när produktionsnivån (BNP) är högre än potentiell produktionsnivå, dvs. när produktionsgapet är positivt.
- Det är svårt att beräkna potentiell produktion och därmed är det ofta svårt att avgöra om ekonomin befinner sig i hög- eller lågkonjunktur och ännu svårare att bedöma produktionsgapets nivå.

²² Den kortsiktiga Phillipskurvan antas vara icke-linjär.

Löner, vinster och priser

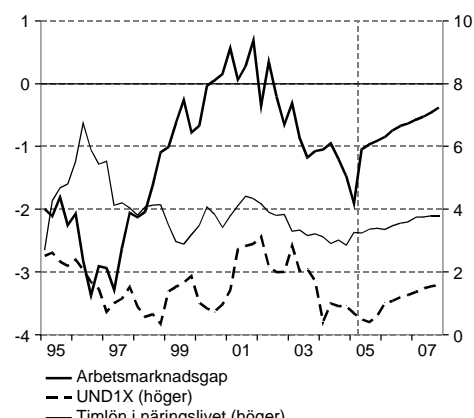
Timlönerna i näringslivet ökade under 2004 med 3,0 procent, vilket var den lägsta ökningstakten sedan 1994. Löneökningstakten förblir förhållandevis dämpad under hela prognosperioden, främst på grund av det svaga arbetsmarknadsläget. I takt med att sysselsättningen stiger och arbetslösheten faller tillbaka ökar dock lönerna successivt något snabbare. Även 2007 prognostiseras lönerna dock öka med något mindre än 4 procent, vilket är den löneökningstakt som på sikt bedöms generera en inflation i linje med inflationsmålet.

Den låga löneökningstakten och den starka produktivitetstillväxten medförde att enhetsarbetskostnaden föll 2004. Enhetsarbetskostnaden planar ut i år, ökar svagt 2005 och 2006 men stiger i mer normal takt 2007 till följd av stigande arbetskostnadsökningar och en mer dämpad produktivitetstillväxt.

Vinstandelen i näringslivet har stigit relativt mycket de senaste åren trots en måttlig prisutveckling, till följd av låga arbetskostnadsökningar och hög produktivitetstillväxt. Vinstandelen ökar något även i år och stabiliseras därefter genom den mer normala ökningen av enhetsarbetskostnaden. Kostnadsläget har förbättrats på senare år och denna position bibehålls 2004–2006. Det svenska konkurrensläget bedöms förbli gynnsamt de närmaste åren.

Inflationstrycket är mycket lågt i år till följd av det låga resursutnyttjandet. Inflationen har inte fallit i motsvarande mån i omvärlden, vilket visar att den mycket låga svenska inflationen 2004–2005 främst beror på svenska och således inte på internationella förhållanden. Under 2006 och 2007 stiger resursutnyttjandet gradvis, vilket medför att lönerna och enhetsarbetskostnaden ökar något snabbare och att inflationstakten därmed ökar något (se diagram 116). Trots den förutsatta sänkningen av reporäntan underskrider inflationen mätt som UND1X fortfarande Riksbankens inflationsmål även mot slutet av 2007.

Diagram 116 Arbetsmarknadsgap, timlön och UND1X-inflation
Procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Löner och arbetskostnader

Svag arbetsmarknad har bromsat löneökningarna

Löneökningstakten i näringslivet har avtagit successivt sedan 2001. Timlönerna i näringslivet ökade med 3,0 procent 2004, vilken är den lägsta nominella löneökningstakten sedan 1994 (se diagram 117). Den svaga utvecklingen förklaras främst av det svaga arbetsmarknadsläget.

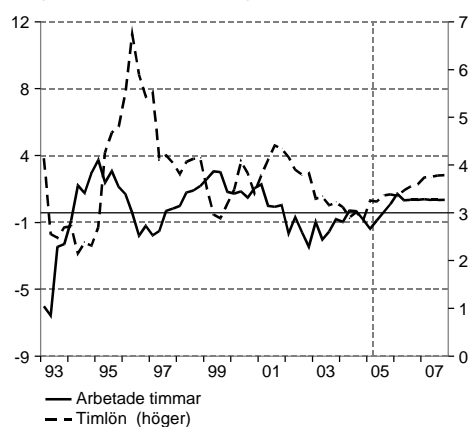
Lönerna i näringslivet ökade något snabbare under första kvartalet i år trots det fortsatt svaga arbetsmarknadsläget. Framför allt är det i byggbranschen och i handel, hotell och restaurang bland tjänstebansherna som löneökningstakten har ökat, men även i industrin har lönerna hittills ökat snabbare än i fjol.

Diagram 117 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde

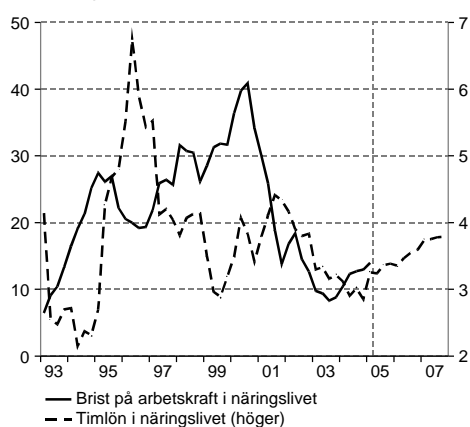
Källa: Medlingsinstitutet.

Diagram 118 Arbetade timmar i hela ekonomin och timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

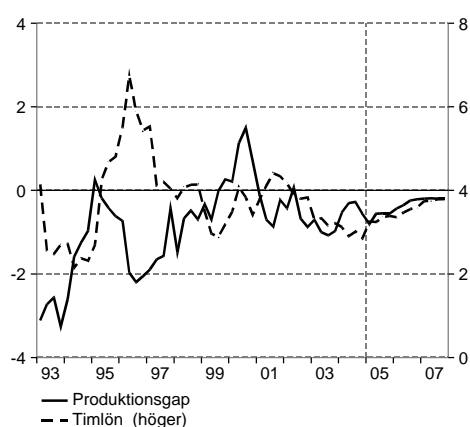
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Brist på arbetskraft och timlön i näringslivet
Andel företag, procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Timlön i näringslivet och produktionsgap
Årlig procentuell förändring respektive procent av BNP

Källa: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet

Löneökningen tilltar långsamt

Första kvartalet i år ökade lönerna i näringslivet med 3,3 procent jämfört med första kvartalet i fjol. Delvis beror det högre utfallet på att påsken inföll i mars, vilket genererade mer övertidstillägg. Men även bortsett från påskeffekten tyder utfallet på att löneökningstakten i år blir högre än förra året trots den fortsatt svaga arbetsmarknaden.

Antalet arbetade timmar i hela ekonomin har minskat under de senaste åren, stabiliserats i år och ökar framöver (se diagram 118). En liknande bild återges av Konjunkturbarometern som visar att bristen på arbetskraft i näringslivet ökade något i fjol även om bristtalen fortfarande är låga i ett historiskt perspektiv (se diagram 119). Arbetsmarknaden är fortsatt svag men har ändå stabiliserats. Till sammans med stigande vinster i näringslivet och med beaktande av utfallet det första kvartalet bedöms lönerna i näringslivet öka något mer i år än i fjol.

Arbetsmarknaden kommer att förbättras successivt under 2006 och 2007. Låga om än stigande bristtal och ett fortsatt svagt resursutnyttjande indikerar dock att lönerna även framöver ökar långsammare än de ca 4 procent som på sikt beräknas vara förenliga med 2 procents inflation (se diagram 120).²³ Jämfört med Konjunkturläget i mars så är utsikterna för arbetsmarknaden nu svagare och löneprognosen har därför reviderats ner. Detta avspeglas även i den senaste undersökningen om löneökningförväntningar där såväl arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer sänkt sina förväntningar ytterligare jämfört med föregående undersökning (se diagram 121). De för inflationstrycket avgörande lönerna i näringslivet prognostiseras därför öka med 3,3 procent i år samt med 3,5 och 3,8 procent 2006 och 2007.

Tabell 22 Timlön enligt Konjunkturlönestatistiken

Årlig procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007
Industri	3,1	3,4	3,3	3,6
Byggbranschen	2,6	3,7	3,9	4,0
Tjänstbranscher	3,0	3,2	3,5	3,8
Näringsliv	3,0	3,3	3,5	3,8
Kommunal sektor	4,1	3,6	3,8	3,9
Stat	2,6	3,1	3,5	3,7
Totalt	3,3	3,3	3,6	3,8

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

²³ Se "Produktivitet och löner till 2015", Specialstudie Nr 6, Konjunkturinstitutet, 2005.

Industrikonjunkturen förstärktes under 2004 men tillväxten var ändå inte tillräckligt stark för att öka antalet arbetade timmar eller sysselsättning i industrin. Under första kvartalet i år ökade lönerna i industrin med 3,4 procent. Detta beror på ett högt marsutfall på grund av påsken men tyder även på något stigande löneökningar. Enligt Konjunkturbarometern förväntar sig flertalet industriföretag en avmattning i år, vilket bekräftades i nationalräkenskaper- nas utfall för årets första kvartal. Följaktligen är efterfrågan på arbetskraft i industrin fortsatt svag och ytterligare neddragningar av personal förutses. I år ökar timlönerna i industrin snabbare än i näringslivet som helhet medan motsatsen gäller för 2006 och 2007 (se diagram 122 och tabell 22).

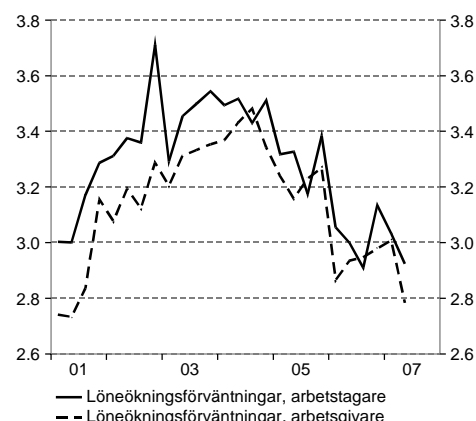
Byggandet tog fart i fjol. Framför allt ökade bostadsinvesteringarna kraftigt. Löneökningar på 3,8 procent under första kvartalet i år avspeglar den starka byggkonjunkturen och den ökande efterfrågan på arbetskraft. Den starka efterfrågan håller i sig och lönerna i byggbranschen kommer därför att öka snabbare än i näringslivet som helhet under hela prognosperioden (se diagram 122 och tabell 22).

Konjunkturläget i tjänstebranscherna var något splittrat i fjol. De företagsnära branscherna utvecklades väl, då den starka industrikonjunkturen medförde en ökad efterfrågan på uppdrags- och konsulttjänster. Efterfrågan stiger sedan en tid tillbaka enligt Konjunkturbarometern och andelen företag som anger brist på arbetskraft ökar, om än i måttlig takt. Inom handeln är bilden mer splittrad. Partihandeln är positiv om framtidsutsikterna medan detaljhandeln förväntar sig prissänkningar och minskad sysselsättning. För tjänstebranscherna som helhet ökade lönerna första kvartalet i år med 3,0 procent, vilket är samma takt som årsgenomsnittet i fjol. Vanligtvis ligger tjänstebranscherna något senare än industrin i konjunkturcykeln. Lönerna kommer därför att öka långsammare i tjänstebranscherna i år än i industrin. Den successivt starkare efterfrågeökningen på tjänster kommer dock att medföra tilltagande löneökningar i tjänstebranscherna 2006 och 2007 då de ökar i samma takt som i näringslivet som helhet (se diagram 122 och tabell 22).

De centrala avtalen i den kommunala sektorn för 2005–2006 växlade ner med 0,4 procentenheter jämfört med motsvarande avtal för 2001–2004 (se fördjupningsrutan ”Avtal och faktiska löneökningar i kommunal sektor”). Lönerna kommer därför att öka något långsammare än under 2001–2004. Fortfarande kommer lönerna i den kommunala sektorn dock att öka snabbare än i näringslivet då det svaga resursutnyttjandet i högre grad påverkar lönerna i näringslivet (se diagram 123 och tabell 22).

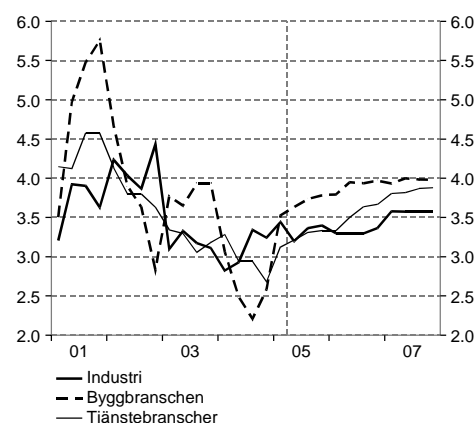
I statlig sektor slöts centrala avtal i oktober förra året men kraftiga förseningar av flera lokala avtal medförde låga genomsnittliga löneökningar förra året och även första kvartalet i år.²⁴ I takt med att allt fler lokala avtal sluts kommer utfallen för första kvartalet i år dock att revideras upp. Lönerna beräknas ändå att öka långsammare

Diagram 121 Löneökningsförväntningar på två års sikt
Procent, kvartal

Anm: Tidsserierna är tidsförskjutna för att spegla tidpunkten löneökningsförväntningarna avser.
Källa: Prospera.

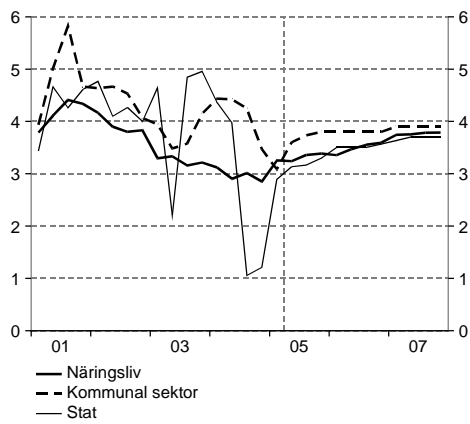
Diagram 122 Timlön i näringslivsbranscher
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

²⁴ Löneökningstakten för staten första kvartalet var 0,7 procent. Prognostiserade retroaktiva löneutbetalningar kommer att revidera upp första kvartalet.

Diagram 123 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat
 Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

än i näringslivet i år, vilket bl.a. hänger samman med svag anslags-utveckling för statliga myndigheter. Trots att löneökningstakten i staten tilltar successivt kommer den ändå vara något lägre än i näringslivet under prognosperioden (se diagram 123 och tabell 22).

Avtal och faktiska löneökningar i kommunal sektor

Under våren har centrala avtal slutits för 1,1 miljoner anställda i kommuner och landsting. Arbetsgivarna representeras av *Sveriges Kommuner och Landsting* (före detta Kommun- och landstingsförbundet) och *Pacta*, arbetsgivarförbundet för kommunalförbund och företag som vill ha kommunala avtal. De tidigare avtalen gick ut den 31 mars och de nya avtalen gäller från och med 1 april till och med den 30 juni 2007, med vissa undantag (se tabell 23).

Avtalen har växlat ner

Förra vårens avtalsförhandlingar i näringslivet hölls i ett svagt arbetsmarknadsläge. Detta bidrog till att de centralt avtalade löneökningarna för 2004–2006 växlade ner med ca 0,4 procentenheter jämfört med föregående avtalsperiod.²⁵ Arbetsmarknadsläget var fortsatt svagt under vårens förhandlingar för kommuner och landsting och nedväxlingen av de centrala avtalen var lika stor som nedväxlingen i näringslivet. En uppskattning baserad på fackförbunden Kommunal och SKTF/ledarna/SSR, vilka var de enda förbund som slöt siffersatta avtal 2001, ger en vägd genomsnittlig nedväxling på 0,4 procentenheter perioden 2005–2006 jämfört med föregående avtalsperiod 2001–2004.²⁶

LO-förbundet Kommunal motsvarar ca 40 procent av alla anställda i kommunal sektor och deras avtal har därför stor betydelse för den genomsnittliga löneökningen. I vårens avtal lades stor fokus på höjningar av lägstanivåer. Lönen för en 19-åring utan specifik yrkesutbildning ska nästa år vara lägst 13 800 kr i månaden medan en person med en ettårig yrkesutbildning ska ha lägst 15 000 kronor i månaden. Den centralt garanterade löneökningen anges i kronor, inte i procent och gäller för kollektivet. Detta innebär att de centralt garanterade löneökningarna senare fördelas i lokala förhandlingar. Däremot har Kommunal som enda fackförbund en

garanterad löneökning för varje individ på 175 kronor per år. Detta innebär att alla medlemmar i Kommunal garanteras 175 kronors löneökning årligen vilket då måste beaktas i den lokala fördelningen av den centralt avtalade löneökningen.

Jämfört med perioden 2001–2004 innebär Kommunals nya avtal en nedväxling med i genomsnitt ca 0,6 procentenheter per år. Jämförelsen innehåller i själva verket två avtal. Det första slöts våren 2001 samtidigt med övriga kommunala fackförbund och innehöll en uppsägningsklausul inför det sista avtalsåret 2004 som Kommunal valde att utnyttja. Förhandlingarna om ett nytt avtal för 2004 pågick under tre månader utan att parterna kom överens, trots medlarinsatser. I slutet av april inledde Kommunal sin strejk och i maj 2003 enades parterna om ett nytt avtal som gick ut 31 mars 2005.

Tabell 23 Avtal 2005 för kommuner och landsting

Fackförbund (antal anslutna medlemmar)	Tidsperiod	Centralt garanterad löneökning för kollektivt
Kommunal (440 000)	1 april 05- 30 juni 07	05: (510 kr) 2,9% ¹ 06: (500 kr) 2,9% ¹
SKTF/ledarna /SSR (140 000)	1 april 05- 30 juni 07	05: 2,2% ² 06: 2,2% ²
Vårdförbundet (87 000)	1 april 05- Tills vidare	2,0 % per år
Läkarförbundet (23 500) Avtalet omfattar en begränsad del av medlemmarna	1 april 05- 30 juni 07	05: 2,0% 06: 2,0%
Lärarnas samverkansråd (200 000)	1 april 05- 30 juni 07	05: 2,0% 06: 2,0%
Akademikeralliansen (45 000)	1 april 01- Tills vidare	Inget angivet löneutrymme

¹ Uppskattningar från Sveriges kommuner och landsting

² Utöver garanterade 2,0 % tillkommer en extra 0,5 % löneökning för löner understigande 18 500 kronor.

Anm. Arbetsgivarparten är Sveriges kommuner och landsting och Pacta, arbetsgivarförbundet för kommunala och privata bolag

Vårens centralt garanterade löneökningar för akademikerförbunden SKTF/ledarna/SSR uppskattas av Sveriges Kommuner och Landsting till 2,2 procent per år. Detta innebär en oförändrad centralt garanterad löneökning jämfört med föregående avtalsperiod.

En sammanvägning av de två diskuterade centrala avtalen, som är de enda där det fanns siffersatta

²⁵ Se fördjupningsrutan "Avtalsrörelsen 2004" i Lönebildningen-Samhällesekonomiska förutsättningar i Sverige 2004, Konjunkturinstitutet.

²⁶ Avtalsperioderna i kommunal sektor består egentligen av 12 månadersperioder 1 apr-31mars. För enkelhetens skull räknas avtalen på kalenderår vilket inte påverkar jämförelsen. Med beräkning på kalenderår tog föregående avtal slut den 31 dec 2004 och det nya består av två tolv månadersperioder tom 31 dec 2006.

avtal 2001, resulterar i en nedväxling med 0,4 procentenheter, en nedväxling som alltså är lika stor som den i näringslivets avtal 2004.

De centrala avtalens betydelse för löneutvecklingen

I Konjunkturinstitutets Lönebildningsrapporten 2004 prognostiserades de centralt avtalade löneökningarna för kommunal sektor till i genomsnitt 2,3 procent per år och en faktisk löneökning på 4,0 procent per år 2005 och 2006.²⁷ Den samhälls-ekonomiskt rekommenderade faktiska löneökningstakten för kommunal sektor bedömdes i rapporten vara 3,7 procent. Avtalsprognosen byggde till en del på avtal som samma vår slutits för industrin och som uppskattades till just 2,3 procent per år till och med den 31 mars 2007.

Vid en beräkning av de genomsnittliga centralt avtalade löneökningarna för 2005 och 2006 i kommunal sektor exkluderas Akademikeralliansen då de inte har någon siffersatt central garanti, samt Läkarförbundet där den garanterade löneökningen endast omfattar en begränsad andel av medlemmarna. Där till exkluderas tjänstemän som är anställda i kommuner och landsting och som omfattas av centralt slutna avtal, men som inte är fackligt anslutna. Resterande underlag motsvarar ca 80 procent av lönesumman i kommunal sektor. Beräkningen baserad på dessa 80 procent ger en centralt avtalad ökningstakt på 2,4 procent per år för 2005 och 2006, dvs. en tiondel högre än prognosen i Lönebildningsrapporten.²⁸

Det är svårt att bedöma hur de centrala avtalen påverkar de lokala avtalen samt den faktiska genomsnittliga lönen. Utöver de löneökningar som avtalas mellan parterna lokalt tillkommer vissa andra lönejusteringar samt strukturförändringar, t.ex. ändrad ålderssammansättning, utbildningssammansättning och bolagsform.²⁹ Någon officiell sammanställning av lokalt avtalade löneökningar för hela den kommunala sektorn finns inte heller att tillgå. Statistik

²⁷ Se fördjupningsrutan ”Konjunkturinstitutets rekommendationer inför avtalsrörelsen 2005” i Lönebildningen-Samhälls-ekonomiska förutsättningar i Sverige 2004, Konjunkturinstitutet

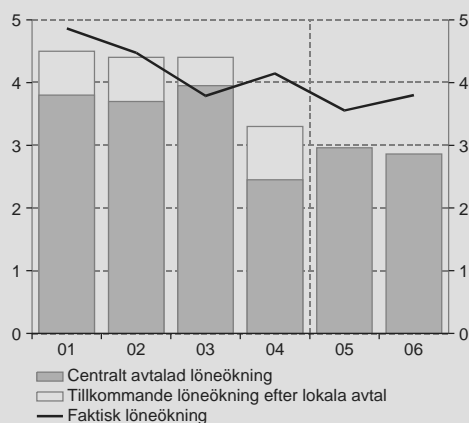
²⁸ De sammanvägda avtalsberäkningarna baseras på lönesummevikter, ej på antalet medlemmar i förbunden.

²⁹ För en diskussion av centrala avtal och faktiska löneökningar hänvisas till Friberg K och Uddén Sonnegård E, ”Förändrad lönebildning i en förändrad omvärld?”, Penning och Valutapolitik 1/2001, Sveriges Riksbank.

över genomsnittliga avtalade löneökningar som fackförbundet Kommunal redovisar för sina medlemmar kan dock ge en viss indikation även om den studerade tidsperioden är kort och Kommunal inte representerar hela den kommunala sektorn.

För perioden 2001–2003 var summan av de centralt avtalade och de lokalt tillkommande löneökningarna i stort sett konstant även om de centrala avtalen varierade något (se diagram 124).

Diagram 124 Genomsnittligt centralt och lokalt avtalade löneökningar för medlemmar i fackförbundet Kommunal Arlig procentuell förändring

Anm. De centrala avtalade löneökningarna 2005 och 2006 uppskattade

Källa: Kommunal, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet

Den förhållandevis låga centralt avtalade löneökningen 2004 fick inte fullständigt genomslag på den totalt avtalade löneökningen då den delvis kompensades av en något högre tillkommande lokalt avtalad löneökning. Under perioden 2001–2004 har lönerna för medlemmarna i Kommunal ökat med i genomsnitt 4,2 procent per år samtidigt som löneökningen i den kommunala sektorn i genomsnitt varit 4,3 procent per år.

Nedväxlingen av Kommunals centrala avtal samt den fortsatt svaga arbetsmarknaden talar för en mer dämpad löneökningstakt i kommunal sektor de närmaste åren jämfört med föregående avtalsperiod. Det förbättrade ekonomiska läget i kommuner och landsting inklusive ökade statsbidrag till kommunerna verkar i motsatt riktning.

Sammantaget bedöms lönerna i kommunal sektor öka med 3,6 procent i år och 3,8 procent 2006, dvs. lägre än de 4,0 procent som prognostiserades i den senaste Lönebildningsrapporten och långsammare än genomsnittet 2001–2004. Samtidigt är det en högre löneökningstakt än i näringslivet 2005 och 2006. År 2007 är det dags för en ny avtalsrunda för såväl näringsliv som för kommunal sektor.

Arbetskostnaden ökar långsammare än timlönen i år

Den 1 januari 2005 trädde de nya reglerna för sjukfrånvaro i kraft. De innebär att arbetsgivaren betalar 15 procent av sjukförsäkringsersättningen under tiden en person är sjukskriven på heltid. Som kompensation sänks den lagstadgade arbetsgivaravgiften med 0,24 procentenheter. Reformen syftar till att öka incitamenten för arbetsgivarna att minska antalet heltidssjukskrivna. Regeländringen beräknas vara kostnadsneutral för arbetsgivarcollectivet som helhet. I någon mån sänks kostnaden för näringsliv och stat eftersom sjukskrivningarna där är något lägre än genomsnittet. Kommuner och landsting får däremot ökade kostnader. Dessutom minskar den period då arbetsgivaren betalar sjuklön från tre till två veckor vilket reducerar kostnaden för alla arbetsgivare. Näringslivets avtalade arbetsgivaravgifter prognostiseras därtill att minska något i år jämfört med i fjol. Sammantaget beräknas arbetskostnaden i näringslivet öka något långsammare än timlönen i år (se diagram 125 och tabell 24).

Tabell 24 Arbetskostnad och lön per timme och per producerad enhet i näringslivet

Kronor per timme, respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2004	2004	2005	2006	2007
Timlön (KL)		3,0	3,3	3,5	3,8
Timlön (NR)	169	2,8	3,5	3,7	4,0
Arbetsgivaravgifter (NR)	74	2,3	2,1	3,8	3,9
Arbetskostnad (NR)	243	2,8	3,0	3,8	3,9
Produktivitet	263	4,4	2,9	2,9	2,8
Enhetsarbetskostnad		-1,6	0,1	0,8	1,1

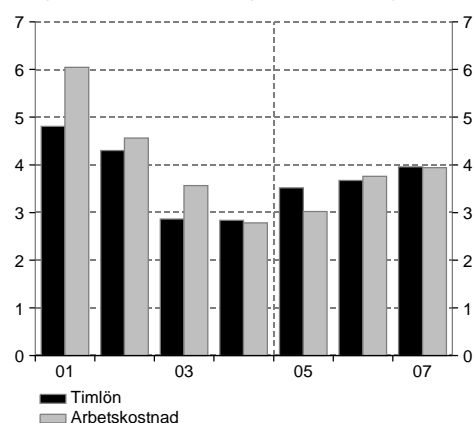
Anm. I arbetsgivaravgifter ingår kollektiva avgifter och löneskatter. KL avser konjunkturlönestatistiken och NR avser nationalräkenskaperna

Källor: Statistiska Centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Enhetsarbetskostnaden i näringslivet minskade med 1,6 procent förra året till följd av långsamt stigande arbetskostnader och stark produktivitetstillväxt. I takt med att arbetskostnaderna ökar snabbare samtidigt som produktivitetstillväxten avtar, tilltar ökningen i enhetsarbetskostnaden successivt under prognosperioden. Även under år 2007 ökar dock enhetsarbetskostnaden långsammare än den långsiktiga ökningstakten som beräknas till 1,6 procent (se diagram 126 och tabell 24).³⁰

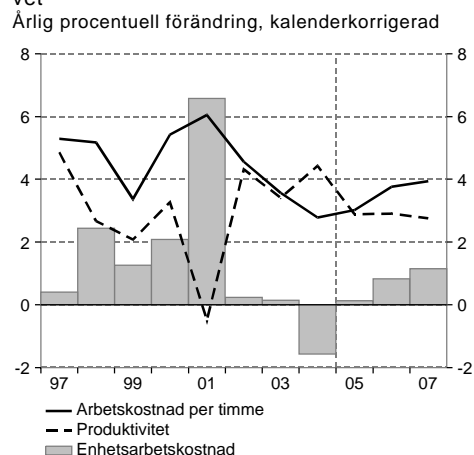
³⁰ Se ”Produktivitet och löner till 2015”, Specialstudie Nr 6, Konjunkturinstitutet, 2005.

Diagram 125 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

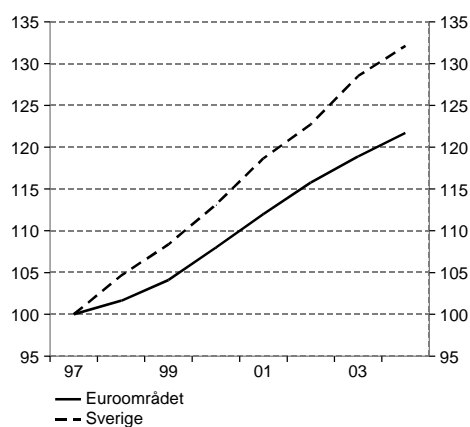
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

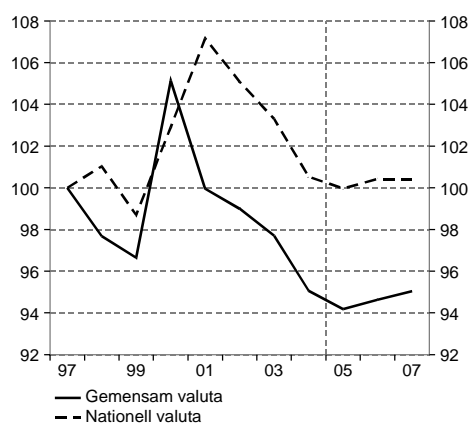
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Arbetskostnader i näringslivet enligt Labour cost index (LCI) Index 1997=100

Källa: Eurostat.

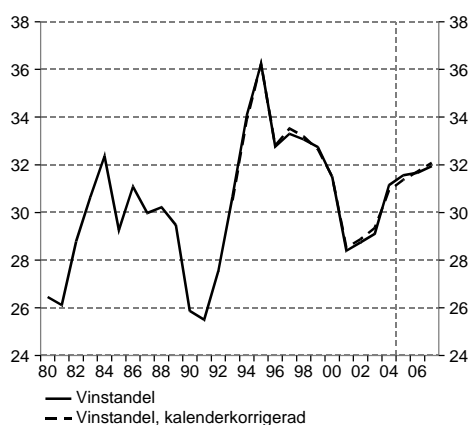
Diagram 128 Enhetsarbetskostnad i näringslivet relativt euroområdet Index 1997=100

Anm. I jämförelsen beräknas svensk enhetsarbetskostnad exklusive löneskatter enligt OECD:s definition.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Vinstandel i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Konkurrensläge och lönsamhet

Enligt Labour cost index (LCI) ökade arbetskostnaden i Sverige med 2,8 i fjol medan ökningen i euroområdet uppgick till 2,3 procent. Även tidigare har arbetskostnaden ökat snabbare i Sverige än i euroområdet (se diagram 127). Den snabbare kostnadsutvecklingen har dock balanserats av en starkare produktivtetsökning. Den relativa enhetsarbetskostnaden mätt i nationell valuta är därför för närvarande ungefär lika hög som i slutet av 1990-talet (se diagram 128). Mätt i gemensam valuta, dvs. när även växelkursförändringar beaktas, är den relativa enhetsarbetskostnaden väsentligt lägre än i slutet av 1990-talet till följd av att kronan försvagats mot euron. Den relativa enhetsarbetskostnaden prognostiseras ligga kvar på denna förhållandevis låga nivå då enhetsarbetskostnaden ökar ungefär lika långsamt i Sverige och euroområdet samtidigt som inga trendmässiga förändringar förutses i växelkursen (se diagram 128).

Lönsamheten stabiliseras

Vinstandelen³¹ i näringslivet steg starkt i fjol från en jämförelsevis låg nivå. Den ökar ytterligare något i år och planar sedan ut på en förhållandevis hög nivå (se diagram 129). Ökningen förklaras främst av en fortsatt snabb produktivtetsökning, som också lett till en svag arbetsmarknad och därmed måttliga löneökningar.

³¹ Bruttoöverskottets andel av förädlingsvärdet till faktorpris. Vinstandelen stiger normalt om förädlingsvärdepriset ökar snabbare än enhetsarbetskostnaden.

Tabell 25 Priser, produktionskostnader och vinstandelar i näringslivet

Årlig procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Ej kalenderkorrigerat</i>					
Förädlingsvärdepris ¹	1,0	0,4	0,6	1,1	1,4
Produktpris	0,8	1,5	2,3	0,6	0,7
Förbrukningspris	0,5	2,4	3,5	0,2	0,0
Enhetsarbetskostnad (ULC)	0,3	-2,1	0,1	1,1	1,3
Arbetskostnad per timme	3,8	1,9	3,0	4,2	4,2
Produktivitet ²	3,5	4,1	2,9	3,1	2,9
Vinstandel ³	0,4	1,5	0,3	0,0	0,1
<i>Kalenderkorrigerat</i>					
Enhetsarbetskostnad (ULC)	0,1	-1,6	0,1	0,8	1,1
Arbetskostnad per timme	3,6	2,8	3,0	3,8	3,9
Produktivitet ²	3,4	4,4	2,9	2,9	2,8
Vinstandel ³	0,5	1,2	0,4	0,2	0,2

¹ Förädlingsvärdepriset beräknas genom att genomsnittspriset för förbrukade insatsprodukter (förbrukningspriset) räknas av från genomsnittspriset för de producerade produkterna (produktpriset).

² Produktivitetsutvecklingen i denna tabell är beräknad enbart för anställda dvs. företagens arbetstimmar beaktas inte.

³ Bruttoöverskottet är dividerat med förädlingsvärdet till faktorpris, där produktionsskatter och -subventioner har beaktats. Förändringen är uttryckt i procentenheter.

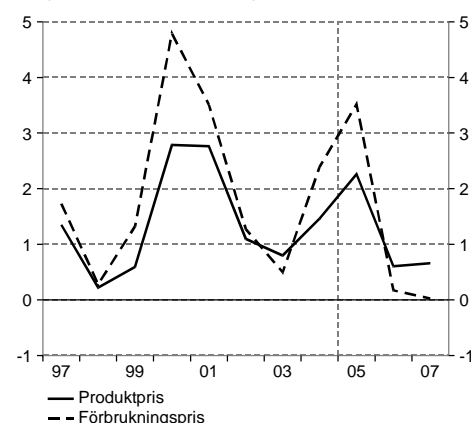
Källa: Konjunkturinstitutet.

Vinstandelen ökade kraftigt i fjol (se tabell 25) trots att en starkare växelkurs höll tillbaka exportprisutvecklingen. Produktpriserna, men framför allt förbrukningspriserna, ökade ändå påtagligt då petroleum- och metallpriserna steg kraftigt (se diagram 130). Samtidigt hölls kostnadsutvecklingen tillbaka av en fortsatt stark produktivitetsökning och måttliga timlöneökningar (se diagram 131). I någon mån berodde den starka vinstökningen i fjol på kalendereffekten (se tabell 25 och diagram 129).

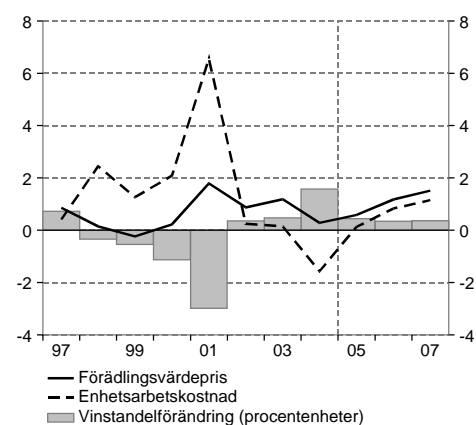
Vinstandelen steg i såväl industrin som tjänstebranscherna (se diagram 132 och 133). Utvecklingen i basindustrin, som länge varit ganska svag, förbättrades något i fjol. Detta gällde främst vinstandelen i stålindustrin, medan vinstandelen i skogsindustrin fortfarande utvecklades svagt. Investeringsvaruindustrin, särskilt teleprodukt- och motorfordonsindustri, hade en positiv utveckling i fjol, men lönsamheten hölls tillbaka av en allt starkare krona och starkt stigande förbrukningspriser, främst metallpriser. Inom tjänstebranscherna ökade lönsamheten främst för vissa transporttjänster.

Den internationella efterfrågetillväxten försvagas något i år, medan den inhemska efterfrågan växer sig starkare. En jämförelsevis god produktivitetstillväxt och måttliga löneökningar, leder till att vinstandelen i näringslivet ökar ytterligare något i år.

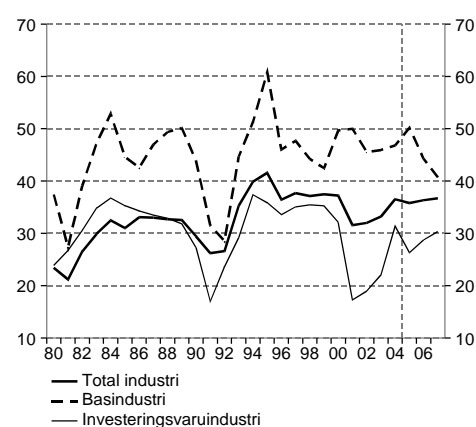
Vinstandelen minskar i industrin, medan den ökar i tjänstebranscherna. Under 2006–2007 stiger lönerna något snabbare, vilket för kostnadsutvecklingen motverkas av att priserna på importerade insatsvaror sjunker. Vinstandelen i industrin stiger därmed,

Diagram 130 Produkt- och förbrukningspris i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

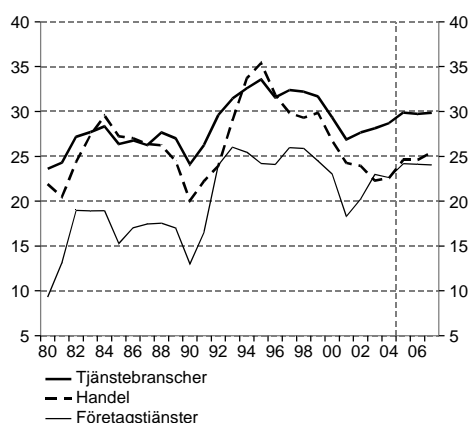
Diagram 131 Förädlingsvärdepris och enhetsarbetskostnad i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Vinstandelar i industrin
Procent

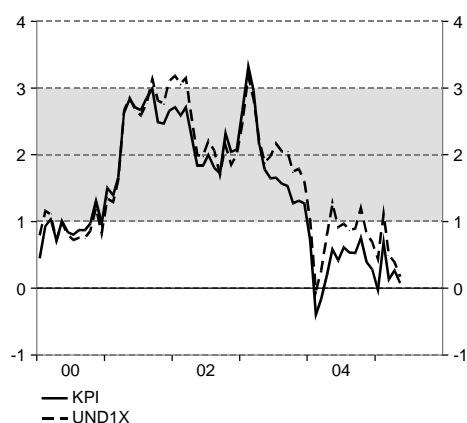
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Vinstandelar i tjänstebranscherna exkl. finans- och fastighetsverksamhet
Procent

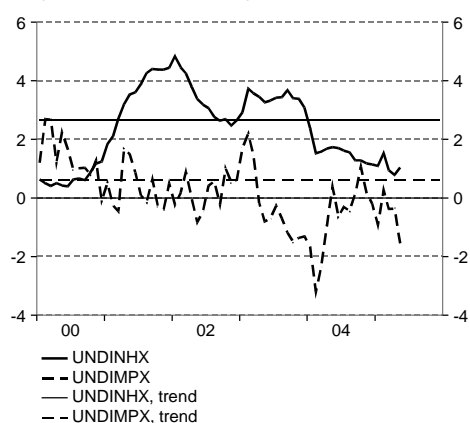
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Inflation
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Anm. Det gråa fältet anger Riksbankens inflationsmål på 2 procent, med ett toleransintervall på plus/minus 1 procentenhet.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 135 Inhemsk och importerad inflation
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Anm. Trend beräknas som medelvärdet under perioden januari 1995 till och med maj 2005 med hänsyn tagen till växelkursförändringar och inflationsmål.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

trots en försvagning i basindustrin, där sjunkande metallpriser drar ner vinstandelen. I tjänstebranscherna minskar vinstandelen något. Detta leder sammantaget till att vinstandelen i näringslivet planar ut 2006 och 2007. Kalenderkorrigerat ökar den något. Vinstandelen i näringslivet 2007 blir i paritet med genomsnittet för 1990-talet (se diagram 129).

Mot bakgrund av den ovan redovisade förhållandevis låga och stabila relativa enhetsarbetskostnaden och den prognostiserade vinstandelen i näringslivet bedöms det svenska konkurrensläget förbli gynnsamt de närmaste åren.

Inflation

Låg inflation 2004 och 2005

Inflationen har successivt fallit de senaste åren och ökningstakten i Konsumentprisindex (KPI) har sedan början av 2004 legat under Riksbankens undre toleransgräns på 1 procent (se diagram 134). I maj uppgick KPI-inflationen till 0,1 procent.

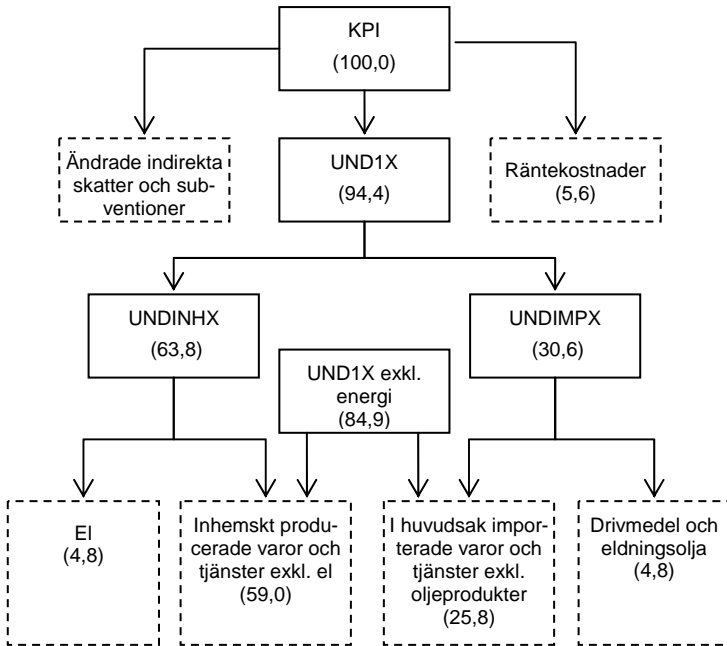
Inflationstakten mätt med det underliggande måttet UND1X³², som Riksbanken normalt använder som underlag för penningpolitiska beslut, har också utvecklats svagt. Fallande räntor för boendekostnaderna medför dock att UND1X-inflationen inte varit lika låg som KPI-inflationen.

Det är framför allt priserna på de i huvudsak inhemska varorna och tjänsterna som bidragit till den svaga utvecklingen (se diagram 135 samt fördjupningsrutan ”Inflationen i Sverige och euroområdet – vad förklarar skillnaden?”). Hittills i år har den inhemska inflationen endast stigit med 1,1 procent jämfört med motsvarande period i fjol, vilket kan jämföras med ett trendmässigt värde förenligt med inflationsmålet på ungefär 2,7 procent.

Nedväxlingen av inflationstakten förklaras främst av den konjunkturrellt mycket svaga utvecklingen av enhetsarbetskostnaden. Den svaga arbetsmarknaden har bidragit till att löneökningstakten varit relativt låg samtidigt som produktivitetstillväxten varit förhållandevis hög.

³² Se figur 4 över olika inflationsmått.

Figur 4 Inflationsmått

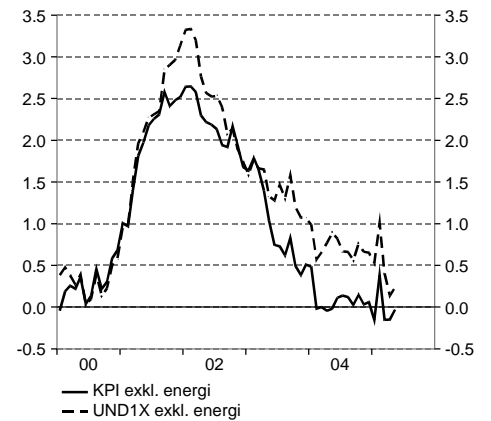
Anm. Parentes anger procentuell vikt i KPI. Ändrade indirekta skatter och subventioner har ingen explicit vikt.

Källa: Statistiska centralbyrån

Energipriserna har fluktuerat mycket de senaste åren och därmed påverkat inflationstakten. Rentat för dessa effekter är inflationstakten för närvarande ännu lägre (se diagram 136).

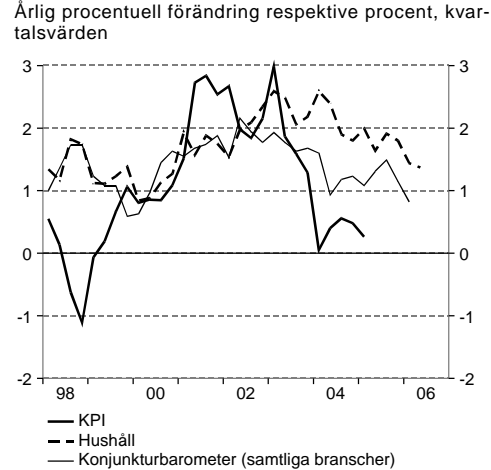
Även inflationsförväntningarna på ett års sikt, såsom de mäts i olika enkätundersökningar, har sjunkit tillbaka något under 2004 och 2005 (se diagram 137).

Diagram 136 Inflation exkl. energi
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet

Diagram 137 Inflationsförväntningar på ett års sikt
Årlig procentuell förändring respektive procent, kvartalsvärden

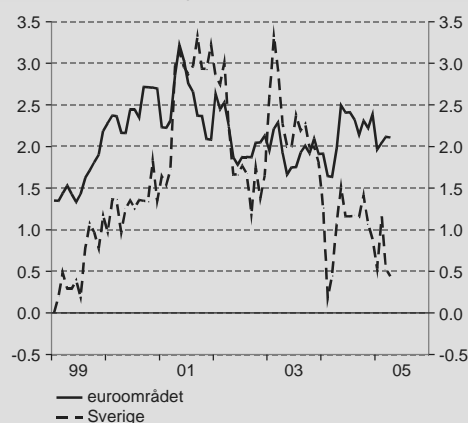
Anm. Förväntningar är tidsförskjutna ett år framåt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Inflationen i Sverige och euroområdet – vad förklarar skillnaden?

Inflationen i Sverige har sjunkit gradvis de senaste åren och är för närvarande mycket låg. Konsumentpriserna mätta med det harmoniserade prisindexet HIKP ökade i april med 0,4 procent jämfört med samma period i fjol. Detta var den lägsta inflationstakten i hela EU-området. I euroområdet har inflationen inte gått ner i motsvarande mån. I april uppmättes den genomsnittliga inflationen i valutaunionen till 2,1 procent. Att inflationen är lägre i Sverige än i euroområdet är inget nytt fenomen. Sedan den gemensamma valutan infördes har inflationen i Sverige i genomsnitt varit 0,3 procentenheter lägre än i euroområdet (se diagram 138).

Diagram 138 HIKP-inflationen
Procentuell förändring, årstakt, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Att den svenska inflationen varit lägre än den i euroområdet är anmärkningsvärt eftersom det svenska inflationsmålet är något högre än det europeiska. Riksbankens inflationsmål är inte direkt jämförbart med den Europeiska centralbankens (ECB) men den gängse tolkningen är att Riksbankens inflationsmål är ungefär en kvarts procentenhet högre än ECB:s. Förklaringen är att den svenska inflationstakten i genomsnitt hamnat under det svenska inflationsmålet under denna period medan euroområdets inflation i genomsnitt hamnat över ECB:s mål (se tabell 26).

Under 2000–2004 har den svenska inflationstakten varit lägre för alla huvudgrupper i HIKP-indexet utom för energi. Den snabbare ökningstakten för energi förklaras i första hand av den kraftiga upp-

gången i elpriserna i Sverige efter avregleringen och den ökade internationella integrationen av elmarknaden. Även i euroområdet har dock tillfälliga effekter, exempelvis skatthöjningar, tidvis bidragit till en högre inflationstakt.

Tabell 26 Inflationstakt 2000–2004

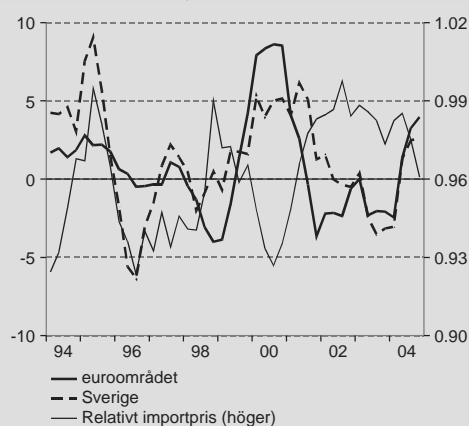
HIKP, genomsnitt, årlig procentuell förändring

	SE	EMU	Diff.
Oförädlade livsmedel	2,02	2,94	-0,92
Förädlade livsmedel	1,18	2,76	-1,59
Industrivaror, exkl. energi	0,08	0,88	-0,80
Energi	5,76	4,49	1,26
Tjänster	2,25	2,45	-0,19
Totalt HIKP	1,86	2,18	-0,32

Källa: Eurostat

Framför allt är det livsmedelspriserna som ökat betydligt långsammare i Sverige. Priserna på förädlade livsmedel har ökat omkring 1,6 procentenheter långsammare medan priserna på oförädlade livsmedel ökat 0,9 procentenheter långsammare. Livsmedelspriserna har historiskt varit betydligt högre i Sverige. Den förhållandevis låga svenska prisökningstakten kan därför ses som en konvergens i prisnivå, delvis framdriven av ökad konkurrens. Även priserna på industrivaror och, i någon mån, tjänster har ökat långsammare i Sverige.

Diagram 139 Importprisdeflatorer
Procentuell förändring respektive index, kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Statistiska centralbyrån.

Eurostat gör inte någon uppdelning av HIKP i en i huvudsak importerad del och en i huvudsak inhemsk del, såsom de svenska måtten UNDIMPX och UNDINHX. Detta beror bland annat på betydande skillnader i importsammansättning och svårigheter att rensa för internhandel inom valutaunionen.

nen. En osedvanligt låg importerad svensk inflation förefaller dock inte vara en trolig förklaring till den låga svenska inflationen. Importprisdeflatoren, som dock täcker hela ekonomins import och inte bara import av konsumtionsvaror, har snarare ökat något snabbare i Sverige än i genomsnittet för euroområdet (se diagram 139).

Även cykliska faktorer har varit betydelsefulla för inflationsutvecklingen i Sverige och euroområdet. OECD gör bedömningen att resursutnyttjandet varit ungefär lika lågt i Sverige som i euroområdet. Den svenska penningpolitiken har dock varit betydligt mindre expansiv än ECB:s. Dels har den svenska styrräntan i genomsnitt varit 0,3 procentenheter högre än ECB:s under perioden 1999–2003. Dels har också inflationen varit lägre i Sverige varför realräntan i genomsnitt varit 0,7 procent högre (se diagram 140).

Tabell 27 Inflationsfaktorer 2000–2004

Påverkade faktorer, genomsnitt, årlig procentuell förändring

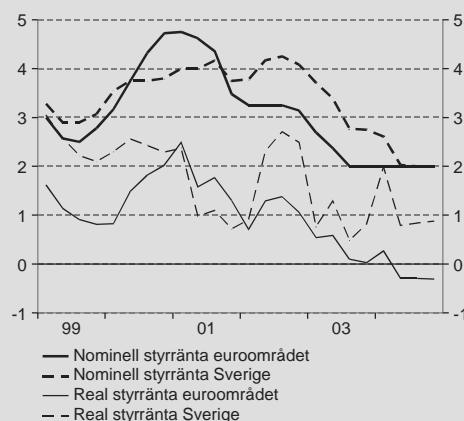
	SE	EMU	Diff.
Konsumentpriser (HIKP)	1,86	2,18	-0,32
Enhetsarbetskostnad ¹	1,97	1,53	0,44
Importdeflator	1,42	1,57	-0,14
Styrränta ¹	3,59	3,30	0,29
Real styrränta (ex post) ¹	1,82	1,17	0,65

¹ Genomsnittet avser åren 1999–2003

Källa: Eurostat, SCB

Löneökningstakten i näringslivet har normalt varit något högre i Sverige än i euroområdet, men detta har delvis kompenseras av högre produktivitetstillväxt. Under 2001 ökade enhetsarbetskostnaderna ganska kraftigt i Sverige. De senaste åren har däremot enhetsarbetskostnaden vuxit betydligt långsammare i Sverige än i euroområdet, på grund av en hög svensk produktivitetstillväxt och en allt långsammare nominell löneökningstakt (se diagram 141).

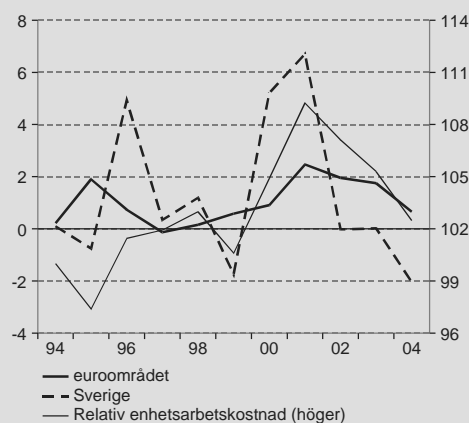
Diagram 140 Styrräntor i euroområdet och Sverige
Procentenheter, kvartalsvärden

Anm. Realräntan har beräknats som differensen mellan nominell ränta och faktisk inflationstakt (HIKP).
Källor: Riksbanken, ECB och Eurostat.

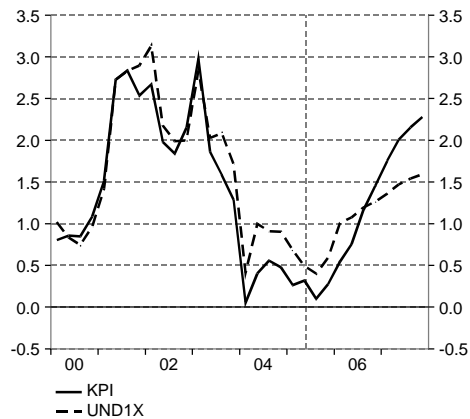
Sammanfattningsvis har inflationen i Sverige de senaste fem åren i genomsnitt varit något lägre än i euroområdet, trots att Riksbankens inflationsmål är högre än ECB:s. Detta kan till viss del förklaras av en nivåanpassning av framför allt livsmedelspriserna men å andra sidan har de svenska elpriserna nivåanpassats uppåt. De senaste 16 månaderna har inflationsskillnaden i genomsnitt varit mer än en procentenhet. Även enhetsarbetskostnaderna har ökat betydligt långsammare i Sverige än i euroområdet. En möjlig tolkning är att resursutnyttjandet varit förhållandevis lägre i Sverige än i euroområdet. Den mycket låga svenska inflationen i fjol och i år har överraskat de flesta konjunkturbedömare, inklusive Konjunkturinstitutet. Med facit i hand framstår den svenska penningpolitiken de senaste åren som alltför stram.

Diagram 141 Enhetsarbetskostnad
Procentuell förändring respektive index

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Inflation
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån

Svag men stigande inflation framöver

Den fortsatt långsamma återhämtningen på arbetsmarknaden medför att UND1X-inflationen blir mycket låg under 2005, men ökar gradvis i takt med en något stramare arbetsmarknad och högre enhetsarbetskostnadsökningar under 2006 och 2007. UND1X-inflationen väntas uppgå till 1,5 procent 2006 och 1,6 procent i 2007, mätt som årsmedelvärde.

Reporäntan höjs gradvis från och med juni nästa år, vilket på sikt pressar upp hushållens räntekostnader. Detta medför att KPI-inflationen ökar snabbare än UND1X-inflationen under 2007 och uppgår till 2,0 procent, mätt som årsmedelvärde (se diagram 142).

Tabell 28 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	Vikt i KPI	2005	2006	2007	Dec. 2007
KPI	100,0	0,2	1,0	2,0	2,3
Räntekostnader (bidrag till KPI)	5,6	-0,4	-0,1	0,8	0,9
UND1X	94,4	0,5	1,1	1,5	1,6
UNDINHX	63,8	1,2	1,8	2,2	2,2
UNDIMPX	30,6	-0,7	-0,4	0,0	0,2
HIKP		0,6	1,2	1,5	1,6

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den inhemska inflationen som lägst i år

Den inhemska inflationen blir som lägst i år och stiger successivt under 2006 och 2007 i takt med den något stramare arbetsmarknaden. I slutet av 2007 bedöms UNDINHX-inflationen, dvs. KPI-inflationen exklusive räntekostnader, indirekta skatter samt i huvudsak importerade varor och tjänster, vara 2,2 procent (se tabell 29).

Elpriserna, som fallit kraftigt från och med början av 2004, stabiliseras under prognosen och stiger svagt. Hyrorna, som väger drygt 14 procent i KPI, beräknas i år och nästa år stiga med knappt 2,5 procent. Under 2007 väntas de högre räntekostnaderna pressa upp bostadsföretagens kostnader och hyrorna ökar med 3,0 procent.

Tabell 29 Inhemsk inflation (UNDINHX)

Årlig procentuell förändring respektive procent

	Vikt i KPI	2004	2005	2006	2007
<i>Indikatorer</i>					
BNP ¹		3,0	2,1	3,1	3,0
Produktionsgap ²		-0,4	-0,6	-0,3	-0,2
Enhetsarbetskostnader ³		0,3	0,7	1,8	2,1
<i>Konsumentpriser</i>					
UNDINHX	63,8	1,6	1,2	1,8	2,2
Varav bidrag från					
El och gas	4,8	0,0	-0,2	0,0	0,0
Bostad exkl. el, gas och räntekostnader	18,5	0,8	0,7	0,7	0,9
Hyror	14,1	0,7	0,5	0,5	0,6
UNDINHX exkl. bostad	40,5	0,9	0,7	1,1	1,2

¹ Korrigerad för olika antal arbetsdagar mellan åren.² procent av potentiell produktion.³ Tjänstebranscherna. Korrigerad för olika antal arbetsdagar mellan åren.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

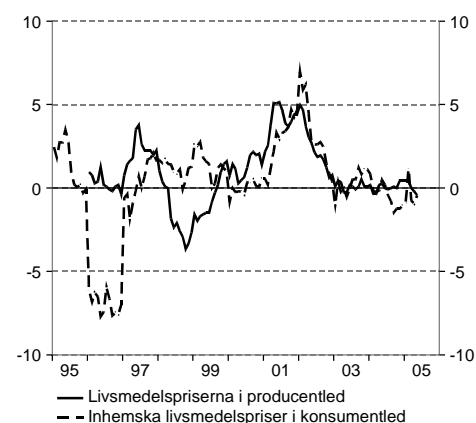
Konkurrensen inom livsmedelsbranschen har under de senaste åren ökat genom tillkomsten av fler aktörer inklusive, s.k. lågprisbutiker, vilket pressat ner prisökningstakten på livsmedel hos de redan etablerade företagen (se diagram 143). Denna process bedöms fortsätta nästa år och priserna på livsmedel fortsätter därmed att pressas ner, vilket håller nere UNDINHX-inflationen exkl. bostad.

Produktivitetstillväxten avtar framöver medan lönerna ökar starkare 2006–2007. Enhetsarbetskostnaderna stiger därför snabbare de kommande åren (se diagram 144). Resursutnyttjandet ökar successivt och produktionsgapet sluts successivt under prognosperioden. Sammantaget blir den inhemska inflationen mycket låg i år och stiger 1,8 procent 2006 och 2,2 procent 2007. Därmed ligger UNDINHX-inflationen under sitt trendmässiga värde på ca 2,7 procent hela prognosperioden.

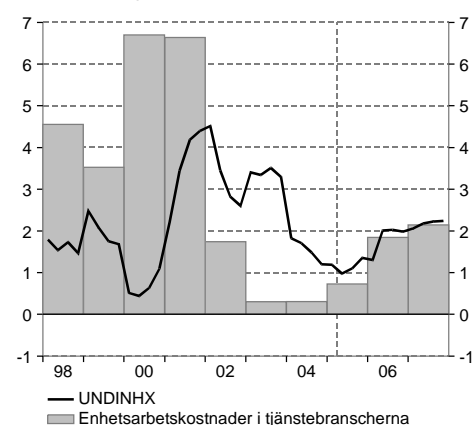
Svagt importerat pristryck i konsumentled

Svag prisutveckling på internationellt handlade bearbetade varor samt en gradvis förstärkning av kronan mot framför allt dollarn har bidragit till att priserna på importerade varor och tjänster i konsumentled (UNDIMPX exkl. petroleumprodukter) sjunkit sedan 2003 (se diagram 145). Dessa priser ökar för närvarande långsammare än priserna för bearbetade varor i producentledet men skillnaden minskar och motsatsen gäller från slutet av 2006.

Under det senaste året har prisfluktuationer på olje- och petroleumprodukter pressat upp UNDIMPX-inflationen medan UNDIMPX exkl. petroleumprodukter varit ännu lägre. Under de första månaderna 2005 har oljepriset ökat, men det väntas falla tillbaka successivt under prognosperioden (se tabell 30).

Diagram 143 Livsmedelspriser
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

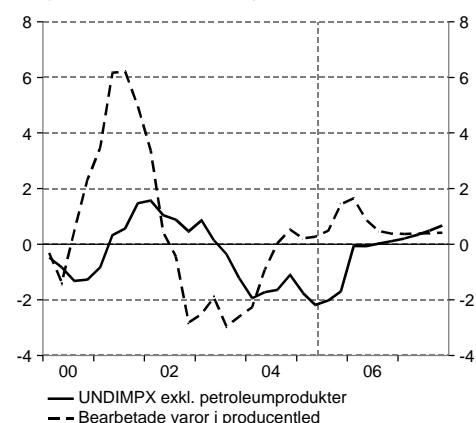
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 144 Inhemsk inflation och kostnads-
tryck
Årlig procentuell förändring, kvartals- respektive
kalenderkorrigerade årsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunktur-institutet.

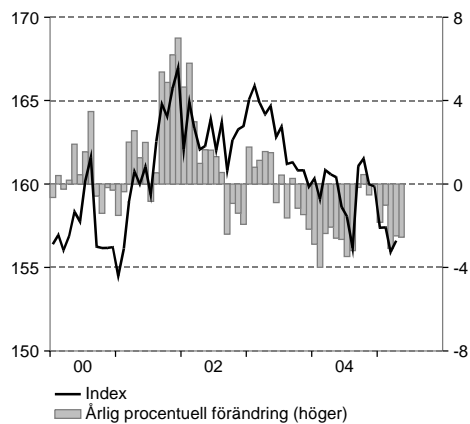
Diagram 145 Importpriser och importerad in-
flation

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunktur-institutet.

Diagram 146 Priser på kläder och skor
Index 1980 = 100 respektive årlig procentuell förändring, säsongrensade månadsvärden respektive månadsvärden.

Källa: Statistiska centralbyrån.

I januari 2005 slopades också EU:s importkvoter på kläder, vilket medfört lägre priser på kläder (se diagram 146). Detta väntas hålla tillbaka den importerade inflationen ytterligare under prognosperioden.

Tabell 30 Importerad inflation (UNDIMPX)

Årlig procentuell förändring respektive procent

	Vikt i KPI	2004	2005	2006	2007
<i>Indikatorer</i>					
Växelkurs (KIX)		-2,1	0,4	0,4	-0,5
Importpriser i producentled		-0,7	0,6	0,8	0,4
<i>Konsumentpriser</i>					
UNDIMPX	30,6	-0,7	-0,7	-0,4	0,0
Varav bidrag från					
Petroleumprodukter	4,8	0,7	0,9	-0,4	-0,4
UNDIMPX exkl. petroleumprodukter	25,8	-1,4	-1,6	0,0	0,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Därmed fortsätter priserna på importerade varor och tjänster exkl. petroleumprodukter, att falla i år och i början av nästa år för att sedan stiga svagt (se diagram 145). UNDIMPX-inflationen blir därmed 0,0 procent 2007 vilket är ungefär 0,6 procentenheter lägre än dess trendmässiga värde

Konjunkturinstitutets reporäntebedömning

Den utveckling av reporäntan som presenteras i Konjunkturläget utgår från Riksbankens inflationsmål men bestäms utifrån Konjunkturinstitutets inflationsbedömning under prognosperioden. I egentlig mening görs alltså inte en prognos av Riksbankens penningpolitik utan i stället presenteras en, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, lämplig utveckling av reporäntan.

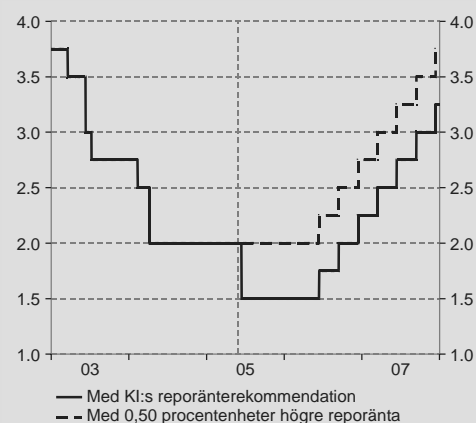
Inflationstrycket är för närvarande mycket lågt och den konjunkturrella arbetslösheten uppskattas motsvara ca 50 000 personer, men siffran omgärdas av ett betydande osäkerhetsintervall. Enhetsarbetskostnaderna har utvecklats svagt de senaste tre åren och bedöms även göra det under 2005–2007. Den svenska exporten, som hittills har varit draglok i den svenska ekonomin, växer långsammare framöver. Styrkan i den svenska konjunkturråterhämtningen kan bibehållas om den inhemska efterfrågan tar fart. Hittills har dock inhemska efterfrågan utvecklats svagt. Framför allt har hushållen fortsatt att hålla tillbaka sin konsumtion. Efterfrågan bör därför stimuleras av en mer expansiv penningpolitik, så att inflationen närmar sig inflationsmålet snabbare.

Konjunkturinstitutet bedömer att det är lämpligt att sänka reporäntan med 0,50 procentenheter till 1,50 procent. I takt med att resursutnyttjandet stiger och inflationstrycket ökar bör reporäntan, såvitt nu kan bedömas, gradvis börja höjas sommaren 2006 för att nå 3,25 procent i slutet av 2007 (se diagram 147). Den gradvisa höjningen av reporäntan bidrar till att undvika en överhettning av ekonomin efter prognosperioden. Det är denna rekommenderade utveckling av reporäntan som prognosen i denna rapport baseras på.

Konjunkturinstitutets prognos baseras på oförändrade regler för finanspolitiken. Behovet av penningpolitisk åtstramning under 2006–2007 minskar emellertid om man genomför de budgetförstärkningar som Konjunkturinstitutet rekommenderar för 2006–2007 (se avsnittet ”Offentliga finanser”). En finanspolitik som medför att det offentliga sparandet närmar sig målet om 2 procents överskott över konjunkturcykeln och som i största möjligaste utsträckning balanseras av en lämplig penningpolitik skulle enligt Konjunkturinstitutets bedömning utgöra en samhällsekonomiskt lämplig kombinationen av penning- och finanspolitik.

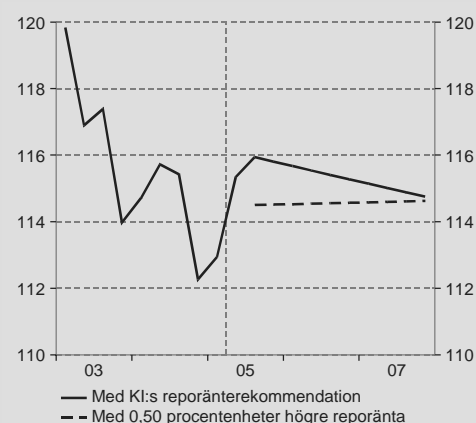
Ett sätt att illustrera effekterna av den mer expansiva penningpolitiken som rekommenderas är att jämföra Konjunkturinstitutets prognos inklusive oförändrade regler för finanspolitiken med ett alternativt scenario där styrräntebanan ligger 0,50 procentenheter högre fram till utgången av 2007 (se diagram 147). Denna känslighetsanalys är utformad för att illustrera effekterna av en räntesänkning.

Diagram 147 Reporänta
Procent, dagsvärden

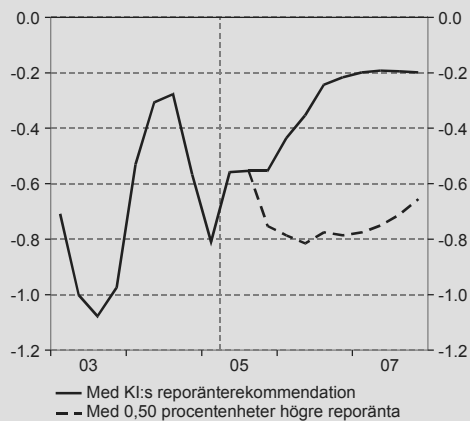
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Nominell växelkurs
KIX, kvartalsvärden

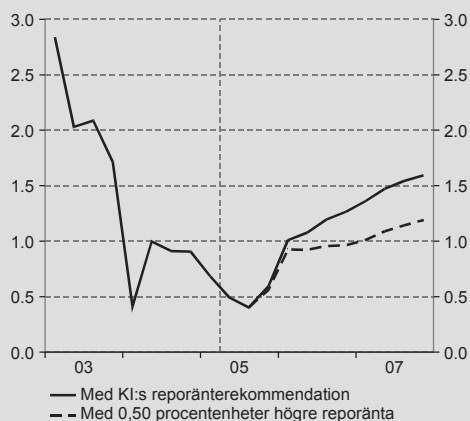
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Produktionsgap
Procent, kvartalsvärden

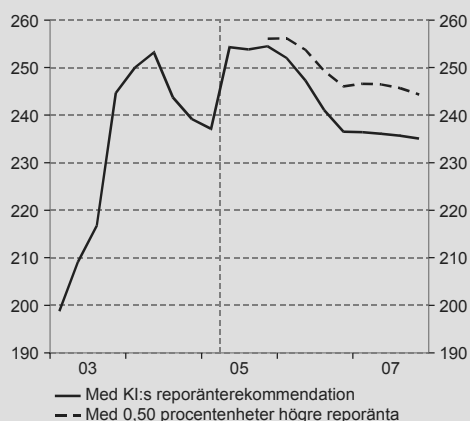
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 UND1X-inflationen
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Arbetslösa
Tusental, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den mindre expansiva penningpolitiken i alternativscenariot leder till högre marknadsräntor och en starkare växelkurs under prognosperioden (se diagram 148). BNP växer långsammare än i Konjunkturinstitutets prognos och det finns mer lediga resurser än i huvudscenariot. Den i utgångsläget stora tillgången på lediga resurser, som illustreras av det negativa produktionsgapet, växer under 2005 för att minska marginellt under 2006–2007 (se diagram 149). Det stora produktionsgapet bidrar till ett ännu lägre inflationstryck än i huvudscenariot och UND1X-inflationen bedöms därför uppgå till enbart ca 1,2 procent i slutet av 2007 (se diagram 150), dvs. understiga inflationsmålet med bred marginal.

Den mindre expansiva penningpolitiken skulle försena återhämtningen på arbetsmarknaden. Antalet arbetslösa i slutet av 2007 bedöms uppgå till ca 10 000 fler personer än i prognosen (se diagram 151). De negativa effekterna på sysselsättningen bedöms vara större än de på arbetslösheten på grund av effekter på arbetskraften.

Sammantaget skulle den högre reporäntan leda till en långsammare konjunkturuppgång samt att inflationen på ett till två års sikt skulle ligga ännu länge från inflationsmålet.

Offentliga finanser

Det offentliga finansiella sparandet uppgick till 1,0 procent av BNP förra året. I år och under de kommande två åren beräknas sparandet till 0,2, -0,1 respektive 0,2 procent av BNP (se tabell 31, diagram 152 och 153). Justerat för konjunkturläget uppgår sparandet till 0,5 procent, 0,2 procent respektive 0,5 procent.

Det genomsnittliga sparandet för åren 2000–2007 beräknas uppgå till 1,1 procent. Detta tillsammans med det låga konjunkturjusterade sparandet 2005–2007 måste tolkas som att sparandet inte når upp till regeringens och riksdagens mål om 2 procents sparande i genomsnitt över konjunkturcykeln. Konjunkturinstitutet förordar att finanspolitiken inriktas på att nå 2-procentsmålet. Tidpunkten för de erforderliga budgetförstärkande åtgärderna bör dock väljas med hänsyn till konjunkturläget. En enligt Konjunkturinstitutets bedömning lämplig avvägning är att bedriva en neutral finanspolitik 2006 samt acceptera en något stramare finanspolitik 2007 så att det konjunkturjusterade sparandet kommer närmare målsatta 2 procent. Jämfört med nu beslutade regler skulle detta kräva tillkommande budgetförstärkningar genom regeländringar på 5 miljarder kronor 2006 och ytterligare 10 miljarder kronor 2007. Därmed skulle finanspolitiken bli kontraktiv motsvarande 0,6 procent 2007 mätt som den politikberoende förändringen av det offentliga finansiella sparandet. Det konjunkturjusterade offentliga sparandet skulle uppgå till 1,0 procent i stället för som i nuvarande prognos 0,5 procent. En sådan något stramare finanspolitik bör i så stor utsträckning som möjligt balanseras av en mer expansiv penningpolitik, dvs. reporäntesänkningar utöver de i prognosen antagna och rekommenderade 50 punkterna. Denna rekommendation förutsätter att konjunkturen utvecklas i enlighet med föreliggande prognos.

Tabell 31 Den offentliga sektorns finanser

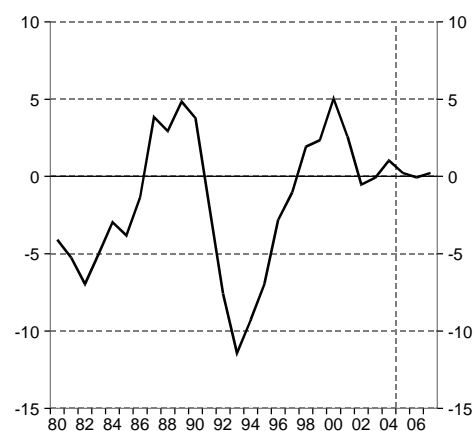
Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2003	2004	2005	2006	2007
Inkomster	1 360	1 414	1 446	1 502	1 573
Procent av BNP	55,8	55,6	55,1	54,8	54,8
Varav skatter ¹	1 238	1 287	1 313	1 369	1 432
Procent av BNP	50,8	50,6	50,1	50,0	49,9
Utgifter	1 362	1 388	1 440	1 504	1 566
Procent av BNP	55,9	54,5	54,9	54,9	54,5
Finansiellt sparande	-2	26	6	-2	7
Procent av BNP	-0,1	1,0	0,2	-0,1	0,2

¹ Inklusivt skatt till EU.

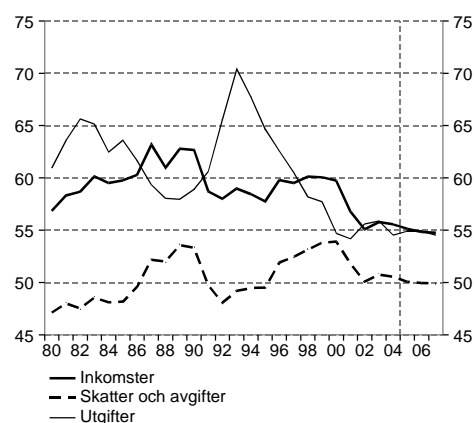
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den ekonomiska politikens mål och inriktning

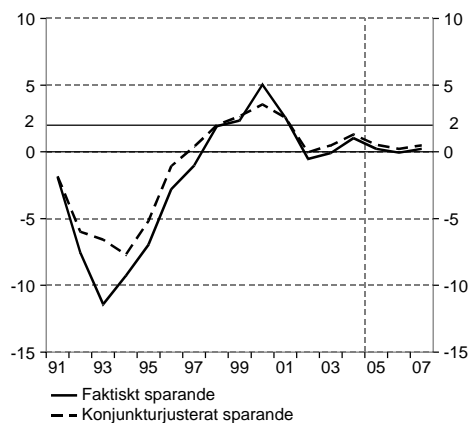
I detta avsnitt redovisas utvecklingen av de offentliga finanserna i förhållande till finans- och budgetpolitiska mål avseende offentligt sparande, utgiftstak samt balans för kommunerna. Vidare görs en sammantagen bedömning av finans- och penningpolitiken. Därtill behandlas strukturellt centrala frågor som skatte- och bidragssystemens funktionssätt.

Offentligt sparande långt från målet

Regeringen och riksdagen har som mål att det offentliga finansiella sparandet ska uppgå till 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Det genomsnittliga sparandet för utfallsåren 2000–2004 blev 1,6 procent medan genomsnittet för åren 2000–2007 beräknas uppgå till 1,1 procent.

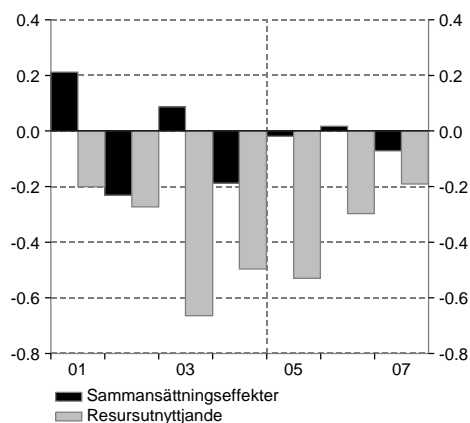
Konjunkturinstitutet beräknar även ett konjunkturjusterat sparande, dvs. det finansiella sparande som vid gällande regler skulle ha uppkommit vid normalt resursutnyttjande och normal sammansättning av BNP. Det konjunkturjusterade sparandet beräknas genom att det faktiska sparandet justeras för effekter av lågt eller högt resursutnyttjande samt för sammansättnings effekter i BNP.

Diagram 154 Faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande priser respektive procent av potentiell BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Avvikelse mellan faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande priser

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 32 Konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande	-0,5	-0,1	1,0	0,2	-0,1	0,2
Konjunkturjusterat sparande	0,0	0,5	1,3	0,5	0,2	0,5
Produktionsgap	-0,5	-0,9	-0,4	-0,6	-0,3	-0,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Det konjunkturjusterade sparandet uppgick till 1,3 procent 2004 men försämrades till 0,5 procent 2005 och 0,2 procent 2006. Det konjunkturjusterade sparandet förbättras sedan till 0,5 procent 2007 (se tabell 32 och diagram 154). Det konjunkturjusterade sparandet understiger då 2-procentsmålet med 1,5 procentenheter motsvarande drygt 40 miljarder kronor. Ackumulerat för perioden 2000–2007 så understiger det konjunkturjusterade sparandet 2-procentsmålet med närmare 200 miljarder kronor.

Det konjunkturjusterade sparandet är högre än det faktiska sparandet under hela prognosperioden, vilket huvudsakligen beror på ett fortsatt lågt resursutnyttjande (se diagram 155). Det högre konjunkturjusterade sparandet 2007 förklaras också av BNP:s sammansättning.

Finanspolitikens inriktning

Finanspolitikens inriktning mäts med den s.k. politikberoende förändringen av det offentliga finansiella sparandet (se tabell 33 och diagram 156).

År 2004 var finanspolitiken åtstramande som en följd av att staten genomförde kostnadsbesparingar för att undvika över-skridanden av utgiftstaket. Bland annat gjordes stora besparingar inom försvaret, där materialinköpen minskades. Även den kommunala sidan pressade kostnaderna 2004 i syfte att uppnå balanserade resultat. I viss utsträckning har det finansiella sparandet i kommunerna även förbättrats genom beslut om fastighetsförsäljningar, vilka förekommer årligen men som 2004 var osedvanligt stora.

Tabell 33 Finanspolitikens inriktning

Procent av BNP, löpande priser

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande, nivå	-0,5	-0,1	1,0	0,2	-0,1	0,2
Förändring, procentenheter	-3,1	0,4	1,1	-0,8	-0,3	0,3
Varav politikberoende förändring	-2,0	-0,1	0,8	-0,1	-0,2	0,2

Källa: Konjunkturinstitutet.

Vid nu beslutade regler är finanspolitiken enligt denna indikator något expansiv i år och nästa år samt något kontraktiv 2007.

Det kan tyckas underligt att finanspolitiken endast är något expansiv 2005 när skatterna sänks bl.a. genom sänkt inkomstskatt, sänkt förmögenhetsskatt samt slopad arvs- och gåvoskatt. Detta expansiva inslag balanseras emellertid bl.a. av att de statliga myndigheternas anslag nedjusteras med 0,6 procent.

I beräkningen av såväl det konjunkturjusterade sparandet som den finanspolitiska indikatorn exkluderas de tillfälliga skatteinkomster som uppkommer 2004 och 2005 som en följd av räntebeläggningen av företagens periodiseringsfonder.

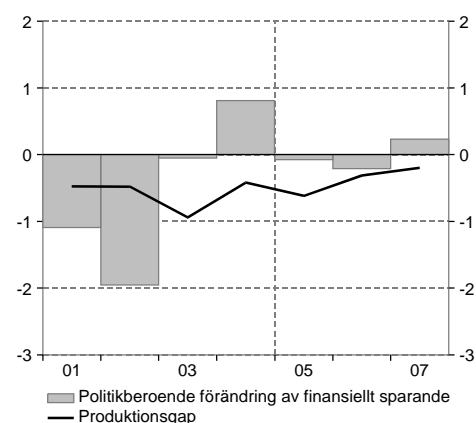
Den sammantagna ekonomiska politiken

Penningpolitiken har nu varit expansiv i flera år (se diagram 157).

Mot bakgrund av det svaga resursutnyttjandet, med en betydande konjunktorellt betingad arbetslöshet, och det därmed låga inflationstrycket bedömer Konjunkturinstitutet att en sänkning av reporäntan till högst 1,50 procent är motiverad. Under förutsättning att inflationstrycket tilltar i enlighet med föreliggande prognos är det lämpligt att börja höja reporäntan under 2006 så att den i slutet av 2007 uppgår till 3,25 procent. Denna utveckling av reporäntan ligger till grund för föreliggande prognos.

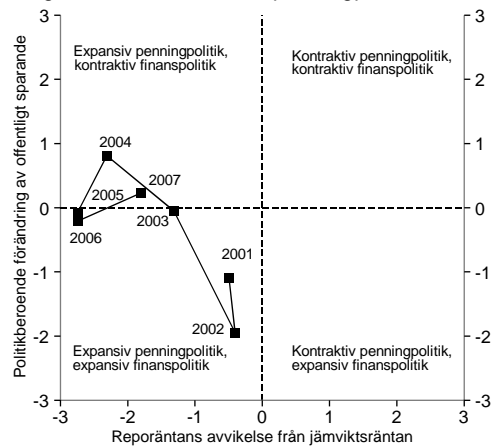
Som också framgår av diagram 157, var finanspolitiken kontraktiv i fjol. Denna något oväntade åtstramning beror främst på

Diagram 156 Finanspolitikens inriktning
Procent av BNP, löpande priser

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 157 Finans- och penningpolitik

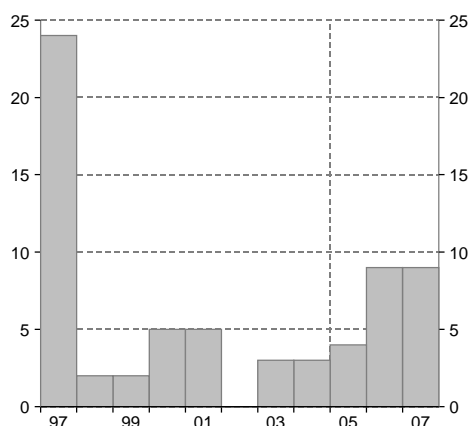
Anm. Reporäntan i jämvikt antas här vara 4,5 procent.

Källa: Konjunkturinstitutet.

att offentlig konsumtion utvecklades förhållandevis svagt. I år och nästa år förväntas finanspolitiken bli något expansiv. En viss åtstramning indikeras för 2007.

Konjunkturinstitutet förordar att finanspolitiken inriktas på att nå 2-procentsmålet. Tidpunkten för de erforderliga budgetförstärkande åtgärderna bör dock väljas med hänsyn till konjunkturläget. Budgetförstärkningar som ökar det konjunkturjusterade sparandet till 2,0 procent redan 2006, dvs. motsvarande 1,8 procent av BNP, riskerar att väsentligt förlänga perioden med en konjunkturrellt svag arbetsmarknad även om en sådan stramare finanspolitik delvis skulle balanseras av en mer expansiv penningpolitik. En enligt Konjunkturinstitutets bedömning lämplig avvägning är att bedriva en neutral finanspolitik 2006 samt acceptera en något stramare finanspolitik 2007 så att det konjunkturjusterade sparandet kommer närmare målsatta 2 procent. Jämfört med nu beslutade regler skulle detta kräva tillkommande budgetförstärkningar genom regeländringar på 5 miljarder kronor 2006 och ytterligare 10 miljarder kronor 2007. Därmed skulle finanspolitiken bli kontraktiv motsvarande 0,6 procent 2007. Det konjunkturjusterade offentliga sparandet skulle uppgå till 1,0 procent i stället för som i nuvarande prognos 0,5 procent. En sådan något stramare finanspolitik bör i så stor utsträckning som möjligt balanseras av en mer expansiv penningpolitik, dvs. reporäntesänkningar utöver de i prognosen antagna och rekommenderade 50 punkterna. Effekten på tillväxten skulle då bli förhållandevis begränsad och de offentliga finanserna skulle vara bättre rustade inför nästa konjunkturedgång och inför den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning.

Denna rekommendation förutsätter att konjunkturen utvecklas i enlighet med föreliggande prognos. Om konjunkturutvecklingen skulle bli starkare än väntat så motiverar detta att det konjunkturjusterade sparandet snabbare förs mot målet. Motsatsen gäller om konjunkturutvecklingen skulle bli svagare än väntat.

Diagram 158 Statens budgeteringsmarginal
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Statens utgiftstak klaras

Vid frånvaro av nya åtgärder kommer de statliga utgifterna att bli något lägre än utgiftstaken 2005–2007, men marginalerna är små i förhållande till den osäkerhet som råder (se tabell 34 och diagram 158).

Utgifterna för sjukpenning fortsätter att minska, men samtidigt ökar sjuk- och aktivitetsersättningen (tidigare förtidspension) kraftigt. Även den fortsatt höga arbetslösheten medför betydande utgifter.

Tidigare utgiftsprognoser för 2005 och 2006 har ofta pekat på överskridanden, vilket resulterat i besparingar framför allt inom försvaret och jordbruket. Som en ytterligare besparing har

anslagen till de statliga myndigheterna nedjusterats med 0,6 procent från och med 2005.

Vissa stöd, bland annat sysselsättningsstöd till kommunerna och anställningsstöd till långtidsarbetslösa, har konstruerats så att de i statsbudgeten redovisas som skattenedsättningar i stället för som utgifter under utgiftstaket. I nationalräkenskaperna redovisas sådana stöd som transfereringsutgifter till kommuner respektive företag. Dessa skattenedsättningar uppgick i fjol till 7,7 miljarder kronor och uppgår i år och nästa år till drygt 16 respektive 13 miljarder. Om stöden i stället hade utformats som utgifter under utgiftstaket så skulle utgiftstaken överskridas varje år 2004–2006.

Tabell 34 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2003	2004	2005	2006	2007
Summa takbegränsade utgifter	819	855	866	898	934
Utgiftstak för staten	822	858	870	907	943
Budgeteringsmarginal	3	3	4	9	9

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

I höst ska regeringen föreslå utgiftstak för 2007. Bortsett från 1997 då utgiftstaken infördes har utgifterna i stort sett blivit lika stora som utgiftstaken. Beslut om utgiftstakens storlek indikerar således hur stora utgifterna kommer att bli respektive år. I budgetpropositionen för 2005 angavs ett utgiftstak för 2007 beräknat som samma andel av potentiell BNP som för det beslutade utgiftstaket för 2006. Vid denna beräkningsmetod skulle utgiftstaket för 2007 uppgå till 943 miljarder kronor.

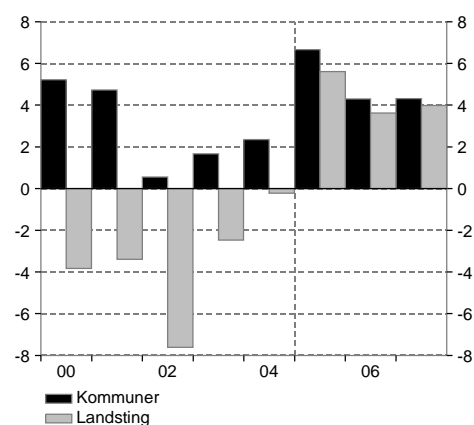
År 2007 minskar skattenedsättningarna till drygt 4 miljarder kronor eftersom sysselsättningsstödet till kommunerna upphör. I stället höjs det generella statsbidraget till kommunsektorn, vilket ökar de takbegränsade utgifterna. I prognosen på de takbegränsade utgifterna 2007 ingår också ett antagande om att kommuner och landsting får ännu inte beslutade tillskott i form av ett höjt statsbidrag på 5 miljarder kronor.

Balanskravet för kommunerna

Enligt kommunallagen får budgeten för en kommun eller ett landsting inte visa underskott inför kommande år. Om det ändå uppkommer ett underskott ska detta balanseras med ett motsvarande budgeterat överskott inom tre år.

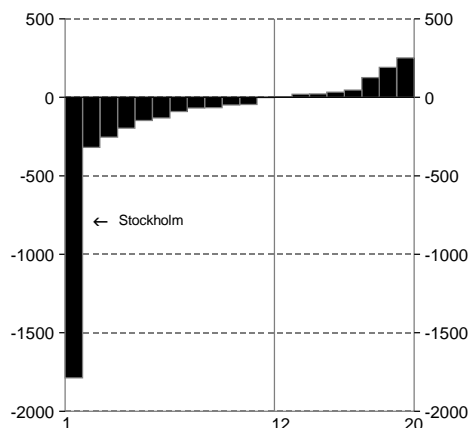
Åtstramningar och skattehöjningar innebar att kommunerna sammantagna uppfyllde balanskravet 2004 (se diagram 159). Även landstingens resultat förbättrades och hamnade mycket nära balans. Många kommuner och landsting uppvisade emellertid negativa resultat även om det var mindre vanligt 2004 än 2003 (se tabell 35).

Diagram 159 Resultat i kommunsektorn exklusive extraordinära poster
Miljarder kronor, löpande priser

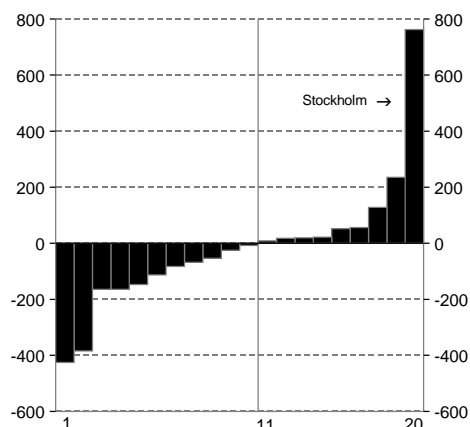
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 160 Landstingens resultat exklusive extraordinära poster 2003
Miljoner kronor

Anm. Av de 20 landstingen hade 12 negativa resultat 2003.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Landstingens resultat exklusive extraordinära poster 2004
Miljoner kronor

Anm. Av de 20 landstingen hade 11 negativa resultat 2004.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 35 Kommuner och landsting med negativa resultat före extraordinära poster 2000–2004

Antal och procent

	2000	2001	2002	2003	2004
Antal kommuner med negativa resultat	109	93	112	113	97
Procent av kommunerna	38	32	39	39	33
Antal landsting med negativa resultat	14	11	15	12	11
Procent av landstingen	70	55	75	60	55

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Landsting.

Resultatförbättringen för landstingssektorn beror till stor del på att Stockholms landsting vände ett stort underskott 2003 till ett överskott 2004. I diagram 160, som ger en överblick över landstingens resultat 2003, representerar Stockholms landsting det landsting med det mest negativa resultatet. Diagram 161 visar motsvarande översikt för 2004 och här representerar Stockholm det landsting som uppnådde det mest positiva resultatet.

De finansiella förutsättningarna för kommunsektorn förbättras 2005–2007. Skatteinkomsterna växer snabbare än under 2004 och de beslut som har fattats rörande statsbidragen fram till och med 2006 bidrar till att kommunernas ekonomi utvecklas förhållandevis gynnsamt. För att uppnå rimlig prognosprecision baseras föreliggande prognos på antagandet att kommuner och landsting får ännu ej beslutade tillskott på 5 miljarder kronor 2007. Beloppet motsvarar grovt det genomsnittliga årliga tillskottet som givits kommunerna under perioden 2000–2005³³. Alternativet att låta kommunernas och landstingens statsbidrag vara nominellt oförändrade mellan 2006 och 2007 skulle innebära en avvikelse från tidigare mönster med ökade tillskott till kommunerna i nära anslutning till nästa budgetår. De kommunala skattesatserna prognostiseras ligga kvar på 2005 års nivå såväl 2006 som 2007.

Givet dessa antaganden och föreliggande prognos för bl.a. den kommunala konsumtionen så beräknas såväl kommunerna sammantagna som landstingen sammantagna uppfylla balanskravet samtliga prognosår.

Ekonomiska drivkrafter för arbete

För att följa hur de ekonomiska drivkrafterna för arbete utvecklas över tiden, samt påverkas av övervägda regeländringar, publicerar Konjunkturinstitutet löpande den s.k. *utbytesgraden* vid ökad arbetsinsats. Utbytesgraden definieras som den andel av en arbetskostnadsökning som tillfaller den som ökar sin arbetsinsats efter ökad skatt, ökade avgifter och minskade bidrag.³⁴ En fördel

³³ Se Konjunkturläget, december 2004. Tabell 44 sidan 102.

³⁴ Spegelbilden till utbytesgraden är margineffekten. Således definieras margineffekten som 100 procent minus utbytesgraden.

med metoden är att även effekter av arbetsgivaravgifter och indirekta skatter beaktas.³⁵

Medelvärde av alla arbetande svenskers utbytesgrad uppgår i år till 40,4 procent.³⁶ Utbytesgraden har påverkats av såväl regel­ förändringar i skatte- och bidragssystemen som den ekonomiska utvecklingen under perioden 1997–2005 (se diagram 162). I slutet av 1990-talet minskade utbytesgraden till följd av ändrade skatte- och bidragsregler, bl.a. genom höjda arbetsgivaravgifter. Därefter ökade utbytesgraden fram till 2003 främst som en följd av de tre stegen i kompensationen för den allmänna pensionsavgiften. Kommunalskattehöjningar medförde sjunkande utbytesgrad 2004 och 2005.

Hur inkomstfördelningen och utbytesgraden har utvecklats under de senaste åren framgår av diagram 163. Inkomstfördelningen var som ojämnast år 2000 eftersom realisationsvinsterna detta år tillfälligt var mycket höga och sådana vinster ofta tillfaller dem med höga inkomster. Efter 2000 har både inkomstfördelningen blivit jämnare och utbytet av arbete ökat något, vilket bl.a. beror på de ovan nämnda skatteförändringarna.

Sociala ersättningar fortsatt höga

Alltsedan mitten av 1990-talet har antalet personer som försörjs med sociala ersättningar överstigit 1 miljon. Det motsvarar var femte person i åldern 20–64 år (se tabell 36 och diagram 164). Under slutet av 1990-talet sjönk arbetslösheten, antalet personer i arbetsmarknadsåtgärder blev färre och socialbidragen minskade, men antalet personer med sjukpenning ökade starkt (se diagram 165). Från och med 2002 har antalet personer med förtidspension/sjuk- eller aktivitetsersättning ökat markant (se tabell 36). För perioden 2005–2007 kommer det stigande antalet med sjuk- eller aktivitetsersättning medföra en fortsatt hög nivå på de sociala ersättningarna.

³⁵ I fördjupningsrutan ”KI uppmärksammar drivkrafterna för arbete” i Konjunkturläget augusti 2004 redogjordes för Konjunkturinstitutets metod att beräkna utbytesgraden. Ett annat mått är *ersättningsgraden*, vilket belyser drivkraften att ta sig tillbaka till arbetslivet för den som blivit arbetslös eller sjuk. En principiell skillnad mellan måtten är att utbytesgraden visar vad som händer med hushållets disponibla inkomst när en person arbetar lite mer eller får något bättre betalt för det arbete han eller hon utför, medan ersättningsgraden beskriver vad som händer med hushållets disponibla inkomst när en person går från att vara arbetslös eller sjukskriven till att arbeta. Konjunkturinstitutet avser att introducera beräkningar av ersättningsgraden senare i år.

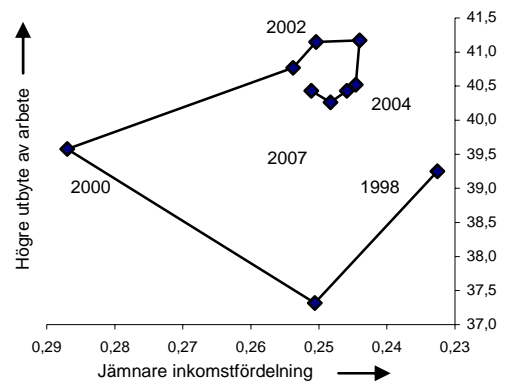
³⁶ I analysen ingår individer i åldern 20–64 år. Pensionärer, företagare, studerande samt personer som invandrat eller utvandrat under året har exkluderats.

Diagram 162 Utbytesgrad vid ökad arbetsinsats
Procent

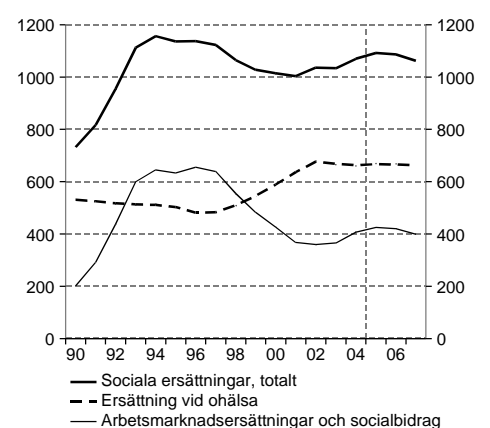
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Inkomstfördelning och utbytesgrad
Procent

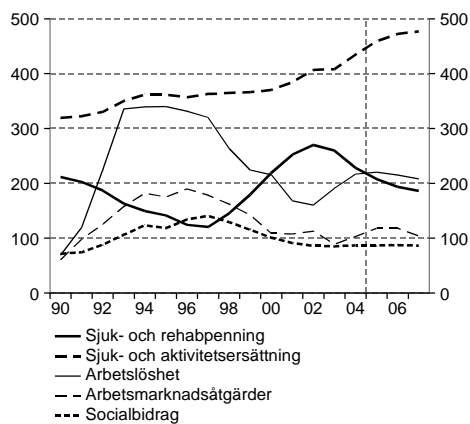
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Sociala ersättningar, 20–64 år
Helårsekvivalenter
Tusental

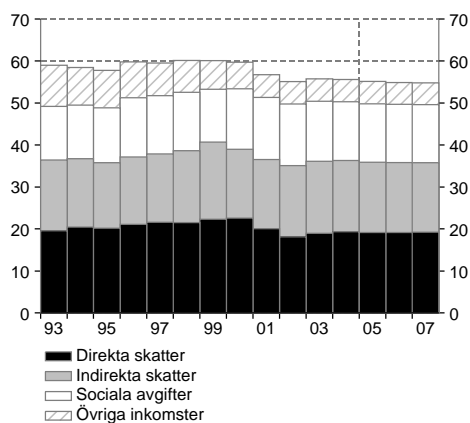
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Sociala ersättningar, 20–64 år
Helårsekvivalenter i olika ersättningssystem
Tusental

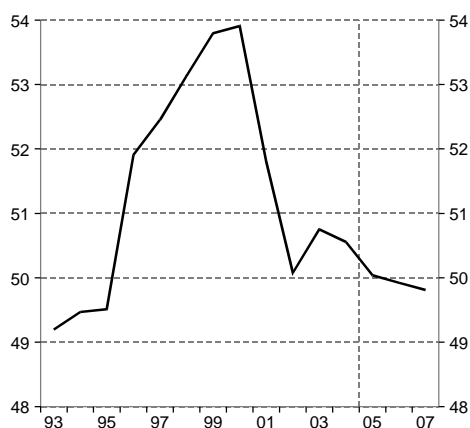
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 166 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 167 Skattekvot
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 36 Personer försörjda med sociala ersättningar
Helårsekvivalenter¹ 20–64 år, tusental

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ohälsa	677	668	663	667	666	663
Varav Sjuk- och rehabilitering	270	260	228	208	194	186
Sjuk- och aktivitetsersättning	407	408	435	459	472	477
Arbetsmarknadsersättningar	273	280	320	338	333	312
Varav Arbetslöshet	160	191	217	220	215	208
Arbetsmarknadsåtgärder	113	89	103	118	118	104
Socialbidrag	86	85	87	87	87	86
Summa	1 036	1 033	1 070	1 092	1 086	1 062
Förändring från föregående år	32	-3	36	23	-6	-24
Procentuell förändring	3,2	-0,3	3,5	2,1	-0,6	-2,2

¹ En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år. Det vill säga två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. En helårsekvivalent är alltså en statistisk konstruktion och beräknas för att ge ett jämförbart mått över tiden på den outnyttjade arbetskraften.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster och utgifter

Skattekvoten fortsätter att sjunka framöver

Den offentliga sektorns inkomster som andel av BNP har sjunkit med drygt 4,5 procentenheter sedan toppnivån 1998 och fortsätter att sjunka under prognosåren (se diagram 166). I år är bidraget från skatter och sociala avgifter 49,8 procentenheter³⁷, medan övriga inkomster (t.ex. räntor och aktieutdelningar) bidrar med 5,4 procentenheter.

Skattekvoten, dvs. skatter och sociala avgifter som andel av BNP, har sjunkit markant sedan toppnivån 2000 och fortsätter att sjunka framöver (se diagram 167 och tabell 37). Minskningen i år beror främst på sänkta inkomst- och förmögenhetsskatter, slopad arvs- och gåvoskatt samt sänkta arbetsgivaravgifter. Minskningen framöver beror på lägre inkomster från mervärdeskatt samt energi-, alkohol- och tobaksskatter genom att skattebasen ”hushållens konsumtionsutgifter” sjunker som andel av BNP (se diagram 168).

³⁷ Skatter exklusive EU-moms och tull.

Tabell 37 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	2003	2004	2005	2006	2007
Skattekvot	50,8	50,6	50,1	50,0	49,9
Varav Hushållens skatter och avgifter ¹	19,5	19,4	19,1	19,2	19,2
Företagens direkta skatter ¹	2,4	2,8	2,8	2,8	2,8
Arbetsgivaravgifter	14,4	14,1	13,9	14,0	13,9
Mervärdesskatt	9,2	9,1	9,1	9,1	9,0
Fastighetsskatt	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Energiskatter ²	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3
Alkohol- och tobaksskatt	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6
Övriga indirekta skatter	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Varav till Kommunerna	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5
Ålderspensionssystemet	5,9	5,8	5,7	5,7	5,7
Staten	28,0	28,0	27,5	27,4	27,4
EU	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3

¹ Hushållens och företagens direkta skatter 2004 enligt NR:s preliminära beräkning förväntas revideras framöver.

² Endast den beslutade skatteväxlingen på 3,4 miljarder kronor 2005 är beaktad i beräkningarna.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Från och med den 1 januari 2005 räntebeläggs vinstmedel som juridiska personer avsatt i periodiseringsfonder. Till följd av låga korräntor i förhållande till den för räntebeläggnings relevanta statslåneräntan i slutet av november 2004 valde vissa bolag att minska eller lösa upp sina periodiseringsfonder. Detta har beaktats i prognosen och skatteeffekten bedöms vara störst 2004. Räntebeläggnings beräknas därtill inbringa en permanent inkomst på ca 2 miljarder kronor årligen. Till följd av stigande vinster i näringslivet blir inkomsterna från företagsskatterna fortsatt höga framöver (se diagram 169).

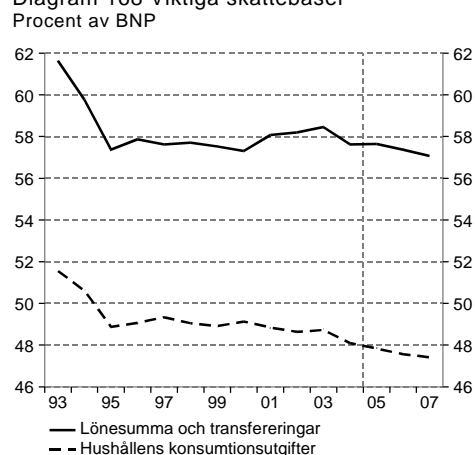
Stöd till skogsnäringen

Regeringen har föreslagit ett antal åtgärder för att stödja skogsnäringen i södra Sverige med anledning av de skador på skogsbeståndet som uppstått i samband med den svåra stormen i början av året. Dessa åtgärder har beaktats i prognosen och avser dels en skattereduktion för stormskadad skog, dels en tillfällig skattebefrielse för diesel som används i arbetsmaskiner inom skogsnäringen. Åtgärderna beräknas kosta staten 2,2 miljarder kronor totalt.

Utgiftskvoten fortsatt låg

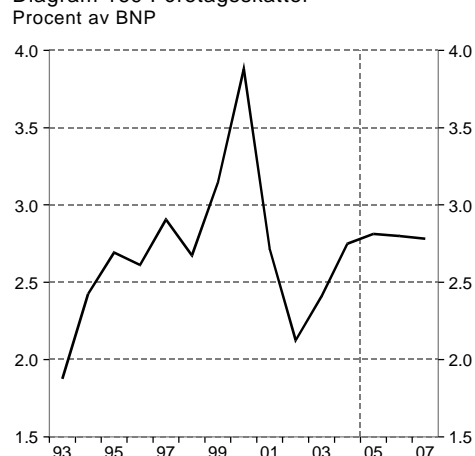
De offentliga utgifterna som andel av BNP ökar något 2005 och 2006 för att sedan åter minska 2007 (se tabell 38, diagram 170 och 171). Även exklusive ränteutgifter utgör de offentliga utgif-

Diagram 168 Viktiga skattebaser

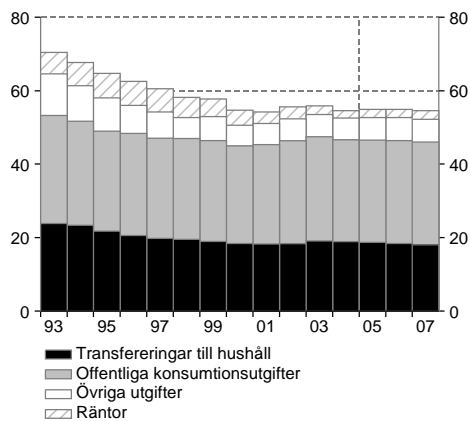
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Företagsskatter

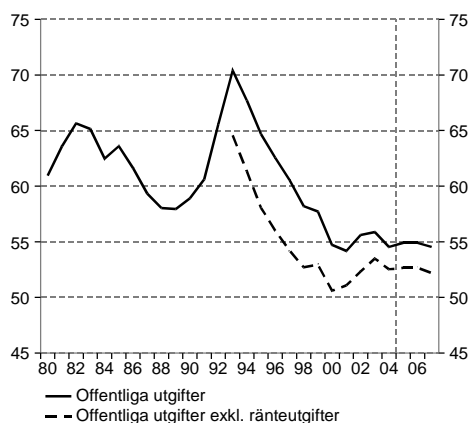
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 170 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 171 Utgifter i offentliga sektorn
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

terna en historiskt sett låg andel av BNP som 2007 stannar vid 52,3 procent (se diagram 171).

Tabell 38 Offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

	2003	2004	2005	2006	2007
Utgifter	55,9	54,5	54,9	54,9	54,5
Offentliga konsumtionsutgifter	28,3	27,7	27,8	28,0	27,9
Offentliga investeringar	3,1	3,1	3,1	3,1	3,2
Transfereringar till hushåll	19,1	18,9	18,7	18,4	18,1
Transfereringar till företag	1,8	1,6	1,6	1,6	1,5
Transfereringar till utland	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6
Ränteutgifter	2,4	2,0	2,3	2,2	2,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion har under den senaste tioårsperioden legat relativt stabilt mellan 27 och 28 procent av BNP. Under 2004 minskade konsumtionen som andel av BNP genom åtstramningar inom staten och kommunerna. Anslagen till de statliga myndigheterna nedjusteras med 0,6 procent från och med 2005 av besparingsskäl. Kommunernas resultat 2004 blev bättre än väntat delvis som ett resultat av den svaga konsumtionsökningen. Tillskotten till kommunerna 2005 och 2006 blir dessutom relativt höga. Drygt en tredjedel av landets kommuner och landsting hade dock underskott i fjol och kommunerna förväntas använda de ökade tillskotten till att förbättra sina resultat genom fortsatt återhållsam konsumtion. Sammantagen ökar den offentliga konsumtionen något som andel av BNP 2005–2007.

Sedan 1995 har ränteutgifterna för statsskulden som andel av BNP minskat i takt med att skulden blivit lägre och räntan sjunkit. De närmaste åren ökar dock räntenivån vilket leder till att de offentliga ränteutgifterna ökar igen som andel av BNP.

Transfereringarna till hushållen fortsätter att sjunka som andel av BNP (se tabell 39). Ålderspensionerna står för nästan hälften av den offentliga sektorns transfereringar till hushållen och uppbärs av drygt 18 procent av Sveriges befolkning. De senaste årens låga inflation bidrar till att pensionerna har vuxit relativt långsamt. Arbetsmarknadsrelaterade transfereringar minskar i förhållande till BNP till följd av en framöver förbättrad arbetsmarknad.

De offentliga transfereringsutgifterna för ohälsa omfattar sjuk- och rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension). Sammantaget ökar utgifterna för ohälsa som andel av BNP något 2005 för att sedan minska 2006 och 2007. De senaste åren har det skett en överflyttning från sjukskrivning till sjuk- och aktivitetsersättning. Då ersättningen vid sjuk- och aktivitetsersättning är lägre än den vid sjukskrivning bromsas därmed utgiftsutvecklingen. På längre sikt kan överflyttningen dock bli såväl samhällsekonomiskt som offentligfinansiellt gynnsam då det är betydligt lättare att få tillbaka

sjukskrivna personer på arbetsmarknaden än personer som upp-
bär sjuk- och aktivitetsersättning.

Kostnaderna för barn och studier ökar genom att barnbidra-
get från och med 2006 höjs från 950 kr till 1050 kr per månad.

Tabell 39 Offentliga transfereringar till hushållen

Procent av BNP

	2003	2004	2005	2006	2007
Transfereringar till hushållen	19,1	18,9	18,7	18,4	18,1
Ålderdom	9,1	9,0	8,8	8,7	8,6
Arbetsmarknad	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5
Ohälsa	3,8	3,6	3,7	3,5	3,4
Handikapp	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0
Barn/studier	2,4	2,3	2,3	2,5	2,4
Socialbidrag	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Övrigt	1,0	1,0	0,9	0,7	0,8

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknads-
pol. åtgärder samt lönegaranti. Ohälsa = sjuk- och rehabpenning, aktivitets-
och sjukersättning. Handikapp = arbetsskada, assistansersättning m.m.,
Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt
studiebidrag.

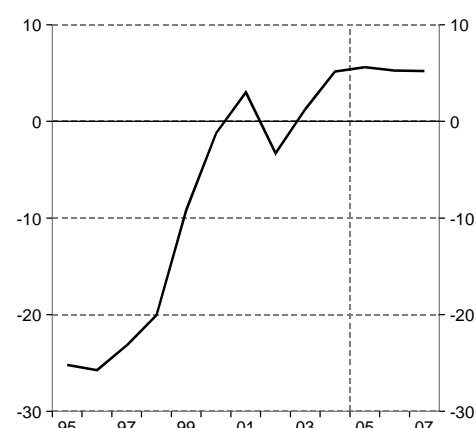
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns finansiella ställning positiv

Den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder redovi-
sas i Statistiska centralbyråns finansiella räkenskaper. Tillgångar och
skulder värderas till marknadspris. Därmed beaktas både det
finansiella sparandet och värdeförändringar. Sedan 1996 har den
finansiella nettoställningen stärkts (se diagram 172) och 2001 var
den positiv. Den försämrade aktiemarknaden 2002 medförde att
pensionssystemets tillgångar i aktier minskade och nettoställ-
ningen försämrades därmed. De senaste årens värdeökning på
aktier och ett positivt offentligt sparande 2004 har medfört en
positiv nettoställning på 5,2 procent av BNP 2004 (se tabell 40).
För perioden 2005–2007 beräknas nettoställningen plana ut.

Underskottet i det statliga finansiella sparandet medför att
den konsoliderade bruttoskulden (Maastrichtskulden) ökar under
perioden, men fortsätter att minska som andel av BNP (se
Tabell 40).

Diagram 172 Den offentliga sektorns finansiella ställning
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 40 Offentlig finansiell nettoställning och skuld

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

	2003	2004	2005	2006	2007
Finansiell nettoställning	31	132	147	144	150
Procent av BNP	1,3	5,2	5,6	5,3	5,2
Maastrichtskuld	1 268	1 301	1 296	1 345	1 379
Procent av BNP	52,0	51,1	49,4	49,1	48,0

Offentliga finanser i delsektorerna

Underskott i statens finanser

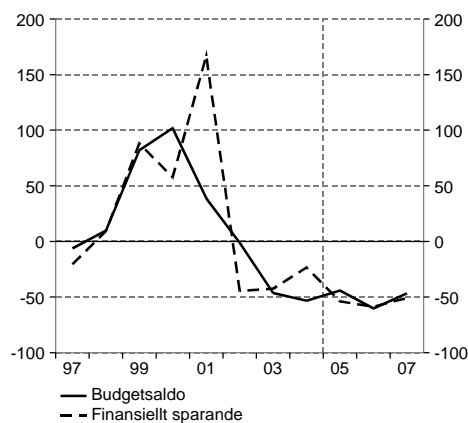
Statens finansiella sparande är negativt motsvarande ca 2 procent av BNP under 2005–2007 (se tabell 41 och diagram 173). Statens skatteinkomster minskar som andel av BNP bland annat genom sänkta inkomst- och förmögenhetsskatter 2005, vilket leder till ett sämre sparande än under tidigare år.

Även budgetsaldot, som är lika med lånebehovet med omvänt tecken, är negativt. För 2005 är budgetsaldot bättre än det finansiella sparandet. Det beror dels på att de senaste årens kronförstärkning har medfört realiserade valutavinster på statskulden och dels på Telia Soneras och Nordeas återköp av aktier. Staten behåller sin aktieandel i bolagen och därmed säljer staten aktier till ett sammanlagt värde på 6,3 miljarder kronor 2005 och 4,5 miljard kronor både 2006 och 2007. Inkomsterna till staten bokförs som en inkomst av försäld egendom och påverkar därmed budgetsaldot men inte det finansiella sparandet.

På utgiftssidan har Riksgäldkontoret övertagit lån från statliga bolag avseende tidigare storstadssatsningar i Stockholm och Göteborg. En stor del av lånen, 3,8 miljarder kronor, förfaller i år och försämrar därmed budgetsaldot med motsvarande belopp.

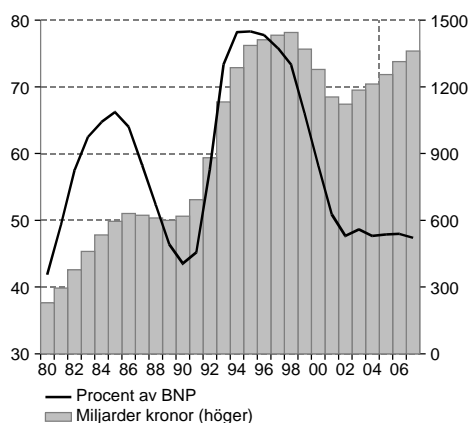
Statsskulden ökar som en följd av budgetunderskotten, men är i stort sett oförändrad som andel av BNP 2005–2007 (se diagram 174).

Diagram 173 Statens budgetsaldo och finansiella sparande
Miljarder kronor

Källor: Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Statsskuld
Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 41 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

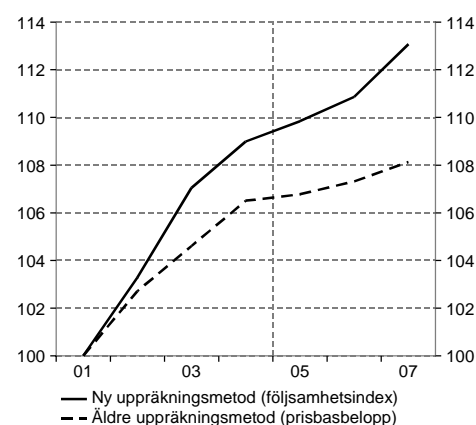
	2003	2004	2005	2006	2007
Finansiellt sparande	-43	-23	-54	-59	-51
<i>Procent av BNP</i>	<i>-1,7</i>	<i>-0,9</i>	<i>-2,1</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,8</i>
Justeringsposter					
Försäljning av aktiebolag	0	0	6	5	5
Överföring från AP-fonden	13	4	2	0	0
Utlåning, återbetalning, netto	-10	-15	-18	-16	-17
Kurs- och valutaförluster/vinster	-8	-19	3	-6	0
Periodiseringar, övrigt	2	0	17	14	16
Budgetsaldo	-46	-53	-44	-60	-47
<i>Procent av BNP</i>	<i>-1,9</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,7</i>	<i>-2,2</i>	<i>-1,6</i>
Värdeförändring, övrigt	-18	26	2	2	0
Statsskuld, förändring	64	28	42	58	47
Statsskuld (konsoliderad)	1186	1213	1255	1314	1360
<i>Procent av BNP</i>	<i>48,6</i>	<i>47,7</i>	<i>47,9</i>	<i>48,0</i>	<i>47,4</i>

Anm. Ny definition på statsskulden 2003.

Källor: Statistiska centralbyrån, Riksgäldskontoret och Konjunkturinstitutet.

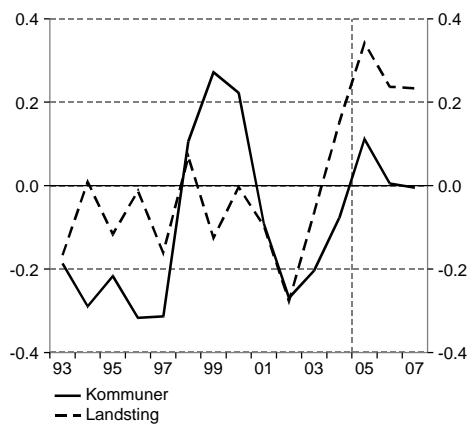
Pensionerna ökar mer 2007

I det nya pensionssystemet räknas pensionerna upp med en s.k. följsamhetsindex (tabell 42). Uppräkningen bestäms av prisutvecklingen föregående år samt de förvärvsarbetandes realinkomstutveckling under de tre föregående åren. Eftersom prisutvecklingen är mycket låg 2004 och 2005 räknades pensionerna upp med endast 0,8 procent 2005 och 0,9 procent 2006. Den något högre inflationen 2006 i kombination med en stark realinkomstökning leder till att pensionerna beräknas öka med 2,0 procent 2007. Den förhållandevis starka realinkomstökningen under de senaste åren innebär att följsamhetsindexeringen ger en större ökning av pensionerna 2005–2007 jämfört med den gamla uppräkningsmetoden med prisbasbeloppet (se diagram 175). Pensionsnivån 2007 ligger med den nya uppräkningsmetoden närmare 5 procent högre än den skulle göra med den gamla uppräkningsmetoden. Pensionsreformen har således gynnat pensionärerna, men också ökat de offentliga utgifterna och därmed missgynnat de förvärvsarbetande.

Diagram 175 Pensionsbelopp
Index 2001=100

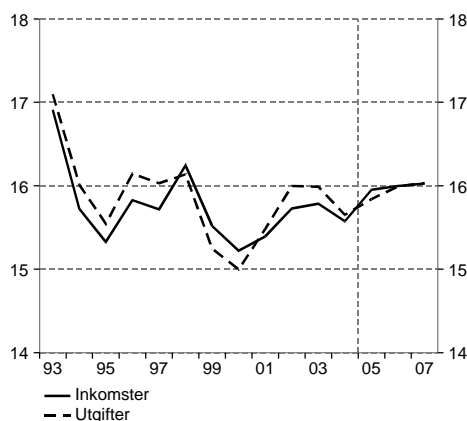
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Finansiellt sparande i kommunsektorn
Procent av BNP, löpande priser

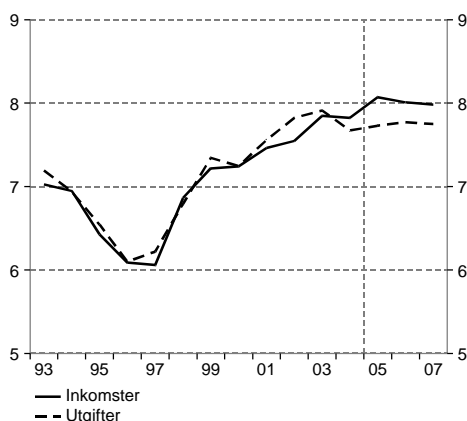
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 177 Kommunernas inkomster och utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Landstingens inkomster och utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 42 Uppräkning av pensioner och pensionsförmögenhet

Årlig procentuell förändring respektive index

	2003	2004	2005	2006	2007
Pensioner (följsamhetsindex)	3,6	1,8	0,8	0,9	2,0
Varav Realinkomst ¹	3,4	1,8	2,0	1,9	2,7
Norm ²	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
KPI ³	1,8	1,6	0,4	0,6	0,9
Pensionsförmögenhet	5,3	3,4	2,4	2,5	3,6
Inkomstindex	111,79	115,64	118,41	121,43	125,83
Inkomstbasbelopp ⁴	40 900	42 300	43 300	44 400	46 000
Prisbasbelopp	38 600	39 300	39 400	39 600	39 900

¹ Genomsnittlig real inkomstutveckling under tre föregående år för alla personer 16–64 år med pensionsgrundande inkomst.

² Vid beräkning av pensionsbeloppets initiala storlek beaktas en tillväxt på 1,6 procent, som här borträknas.

³ KPI-inflation i juni föregående år.

⁴ Används vid beräkning av taket för pensionsgrundande inkomst.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Goda finanser i kommunerna

Det finansiella sparandet i kommunerna 2004 blev negativt men trots detta bättre än prognostiserat bland annat som en följd av oväntat höga intäkter från försäljning av fastigheter. Kommunernas finansiella sparande har förbättrats sedan bottennivån 2002 genom kommunalskattehöjningar 2003 och 2004 samt genom utgiftsbesparingar och beräknas bli positivt i år (se diagram 176 och 177). Sedan föregående prognos har kommunernas skatteintäkter reviderats ned men nedjusteringen av den kommunala konsumtionen har varit ännu större, vilket förklarar det i år positiva finansiella sparandet.

Nästa år beräknas kommunernas finansiella sparande vända nedåt igen och hamnar nära balans både 2006 och 2007.

Starkare finansiellt sparande i landstingen

Landstingens finansiella sparande blev positivt 2004 för första gången sedan 1998. I år förbättras sparandet ytterligare då inkomsterna, främst i form av statsbidrag, ökar medan utgifterna är mera stabila som andel av BNP (se diagram 178). Utgifterna hålls tillbaka bland annat genom minskad inhyrning av personal samt genom att kostnaderna för läkemedel inte längre ökar. Framöver beräknas såväl inkomsterna som utgifterna öka ungefär i takt med BNP, vilket medför ett fortsatt positivt finansiellt sparande såväl 2006 som 2007.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt jämförs den nya prognosen med den prognos som Konjunkturinstitutet publicerade i mars 2005. Syftet är att tydliggöra de viktigaste förändringarna i prognosen och översiktligt redogöra för de bakomliggande orsakerna till de revideringar som har gjorts jämfört med prognosen som publicerades i Konjunkturläget i mars 2005.

Den internationella utvecklingen

I stora drag står sig bilden av den internationella utvecklingen från marsrapporten. Fortfarande finns det lediga resurser i den globala ekonomin och den internationella konjunkturåterhämtningen fortsätter. Ny statistik i form av såväl barometerdata som BNP-indikatorer tyder dock på att tillväxten i både euroområdet och Storbritannien blir något svagare än väntat (se tabell 1).

Även den senaste informationen om USA är splittrad och bidrar till att öka osäkerheten om styrkan i den internationella konjunkturen. Övriga delar av världen bedöms dock utvecklas ungefär i linje med föregående prognos. Exempelvis är utvecklingen i Kina fortsatt stark och tillväxtutsikterna är något uppreviderade jämfört med marsprognosen. Sammantaget bedöms den globala konjunkturuppgången blir något långsammare än vad som prognostiserades i marsrapporten.

Tabell 1 Nuvarande prognoser för omvärlden jämfört med prognosen i mars 2005

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2005		2006	
	Juni -05	Differens	Juni -05	Differens
USA	3,5	-0,1	3,3	-0,1
Japan	1,5	0,5	1,5	-0,4
Euroområdet	1,4	-0,2	2,1	-0,2
Tyskland	1,2	0,1	1,7	-0,2
Frankrike	1,6	-0,5	2,3	-0,1
Storbritannien	2,4	-0,2	2,4	-0,1
OECD	2,7	0,0	2,8	-0,2
Världen	4,3	-0,1	4,2	-0,2
Federal funds target rate ¹	3,75	0,25	4,50	0,00
ECB:s referänta ¹	2,00	-0,25	2,75	0,00
Dollar/Euro ²	1,24	0,08	1,26	0,06

¹ Procent, vid årets slut.

² Nivå, vid årets slut.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2005. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt stark inhemsk efterfrågan USA

Tillväxten i USA har under ett antal år varit hög och arbetsmarknaden har fortsatt att förbättras under 2005. Inflationstrycket har tilltagit i takt med att ekonomin gått in i en mognare fas i konjunkturcykeln med stigande resursutnyttjande, lägre produktivitetstillväxt och stigande enhetsarbetskostnader. Inflationen har varit överraskande hög under våren, bland annat till följd av det oväntat höga oljepriset. För att stävja dessa inflationstendenser bedöms Fed höja räntan i något snabbare takt än vad som prognostiserades i marsrapporten. BNP-tillväxten har justerats ned något både 2005 och 2006, bl.a. till följd av ett högre oljepris (se tabell 1).

Ökad osäkerhet dämpar tillväxten i euroområdet

Tillväxten i euroområdet tilltar under prognosperioden. Uppgången väntas dock bli något svagare under 2005 och 2006 än i marsrapporten. Indikatorer, som Inköpschefsindex, tyder på att det oväntade höga oljepriset och bl.a. ökad osäkerhet om den amerikanska ekonomins utsikter har bidragit till en avvaktande inställning hos företag och hushåll. Utvecklingen i Italien är särskilt svag och den italienska BNP-tillväxten föll under såväl det fjärde kvartalet 2004 som det första kvartalet i år. Även den ökade osäkerheten om EU:s politiska framtid, efter att Frankrike och Nederländerna i folkomröstningar röstade nej till EU:s nya grundlag, kan bidra till att en mer avvaktade inställning hos företag och hushåll. Den svagare tillväxten och den ökade osäkerheten om konjunkturåterhämtningen medför att ECB bedöms senarelägga den första höjningen av referäntan till våren 2006.

Utvecklingen i Sverige

Den svenska BNP-tillväxten var överraskande svag det första kvartalet i år. Den svaga inledning på året medför att BNP-tillväxten i år begränsas till 2,1 procent, vilket är en nedrevidering med nästan 1 procentenhet jämfört med marsrapporten. Den betydligt svagare efterfrågetillväxten medför att arbetslösheten blir högre under hela prognosperioden samtidigt som inflationen blir lägre (se tabell 2). Det låga resursutnyttjandet och inflationstrycket medför att Konjunkturinstitutet gör bedömningen att penningpolitiken bör ha en expansiv inriktning under hela prognosperioden (se tabell 2).

Kraftig nedrevidering av exporttillväxten

Under 2004 var det framför allt exporten som drev på den svenska tillväxten medan den inhemska efterfrågan utvecklades

svagt. Under slutet av fjolåret bromsades dock exporttillväxten upp. Den svaga utvecklingen fortsatte första kvartalet i år då exportvolymen var oförändrad från fjärde kvartalet. Efterfrågan från den europeiska marknaden försämrades, men även en svagare efterfrågeutveckling för viktiga svenska exportvaror i USA förstärkte den negativa utvecklingen. I första hand var det exporten av personbilar, maskiner och metallvaror som föll tillbaka. Av den senaste Konjunkturbarometern framgår att utvecklingen mattats ytterligare under våren. Orderstatistik från Statistiska centralbyrån bekräftar också bilden av en svagare efterfrågeutveckling och en liknande bild förmedlas av Inköpschefsindex. Exporten revideras därför ned med hela 3,7 procentenheter i år.

Även under 2006 förväntas exporttillväxten bli något lägre än vad som antogs i marsrapporten. Nedrevideringen följer bl.a. av att den internationella konjunkturen i framför allt euroområdet och därmed tillväxten på svenska exportmarknader bedöms bli något svagare.

Importökningen har reviderats ner såväl 2005 som 2006. Den viktigaste orsaken är den nedjusterade exportutvecklingen. Men även svagare konsumtionsutveckling, långsammare lagerökningar och den svagare kronan jämfört med i marsrapporten bidrar till att dämpa importen.

Den inhemska efterfrågan tar successivt fart

Hushållens konsumtion fortsatte att utvecklas svagt under första kvartalet i år. Enkätundersökningen Hushållens inköpsplaner visar också att hushållen har blivit något mindre optimistiska om framtiden under våren. Det är framför allt synen på den svenska ekonomin som blivit dystrare, medan förväntningarna om den egna ekonomin har varit relativt optimistiska under hela 2005. Samtidigt tror hälften av de intervjuade att arbetslösheten kommer att öka under året. Konsumtionstillväxten väntas bl.a. därför bli lägre i år än vad som prognostiserades i marsrapporten (se tabell 2).

Bilden från marsrapporten kvarstår dock att hushållens konsumtion successivt accelererar under prognosperioden, stimulerad av låga räntor och ökade disponibla inkomster. Även investeringarna bedöms i likhet med marsrapporten utvecklas starkt under 2005–2006. Framför allt gäller det bostäder men även industrin, där kapacitetsutnyttjandet i nuläget är högt. Tillväxten kommer därmed i allt högre grad drivas av den inhemska efterfrågan både i år och nästa år.

Kommunernas resultat utvecklades oväntat bra under 2004 och även under 2005 och 2006 väntas finanserna bli goda. Trots det gynnsamma ekonomiska läget är kommunerna oväntat återhållsamma i sin konsumtion. Den offentliga konsumtionen har därför reviderats ned 2005. De goda finanserna bedöms leda till

att den kommunala konsumtionen ta rejäl fart under 2006, vilket medför att den offentliga konsumtionen revideras upp 2006.

Sammantaget medför den svagare utvecklingen av hushållens och den offentliga sektorns konsumtion samt lägre export att BNP-tillväxten är nedreviderad med hela 0,9 procentenheter i år. För 2006 bidrar den något svagare inhemska efterfrågan till att BNP-tillväxten är marginellt nedreviderad (se tabell 2).

Högre arbetslöshet och lägre inflation

Den svenska arbetsmarknaden har utvecklats svagt hittills i år och denna utveckling kommer att fortsätta under sommaren och hösten. Först under slutet av 2005 bedöms arbetsmarknaden ta fart. Det är framför allt den svagare konjunkturåterhämtningen i kombination med en fortsatt god produktivitetstillväxt som medför att utvecklingen av antalet arbetade timmar blir betydligt svagare än vad som prognostiserades i marsrapporten (se tabell 2).

Den svagare efterfrågan på arbetskraft medför att prognosen för den öppna arbetslösheten är uppreviderad under hela prognosperioden. Upprevideringen på 0,8 procentenheter för 2006 förklaras dock 0,4 procentenheter av metodomläggning av Arbetskraftsundersökningen (AKU) från och med april i år och till 0,4 procentenheter av det svagare arbetsmarknadsläget.

Den högre arbetslösheten medför att resursutnyttjandet blir lägre än vad som prognostiserades i marsrapporten. Det nedreviderade produktionsgapet talar för att löne- och inflationstrycket blir lägre. Den underliggande inflationen, mätt som UND1X, revideras ned med 0,1 procentenheter 2005 och 0,2 procentenheter 2006. KPI revideras ned mer än UND1X eftersom räntekostnaderna under 2005 och 2006 är lägre än i marsprognosen, som en följd av en lägre räntenivå.

Lägre offentligt sparande

Den offentliga sektorns inkomster har reviderats ned under hela prognosperioden jämfört med marsprognosen. Orsaken är bl.a. att viktiga skattebaser utvecklas svagare. Exempelvis är både hushållens konsumtion och löneinkomsterna lägre än i marsrapporten. Samtidigt kommer de offentliga utgifterna bli lägre än vad som förutsågs i marsrapporten. Bland annat är den offentliga konsumtionen lägre och ränteutgifterna är nedreviderad, som en följd av lägre räntor. Sammantaget medför de lägre inkomsterna och utgifterna att den offentliga sektorns sparande är något nedreviderat för både 2005 och 2006 jämfört med marsrapporten.

Tabell 2 Nuvarande prognos för Sverige jämfört med prognosen i mars 2005.

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2005		2006	
	Juni -05	Differens	Juni -05	Differens
BNP	2,1	-0,9	2,8	-0,1
Hushållens konsumtion	1,7	-0,9	2,7	-0,4
Offentlig konsumtion	0,1	-1,0	0,9	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	7,8	0,2	6,0	-0,7
Lagerinvesteringar ¹	0,1	-0,1	0,1	0,1
Export	3,0	-3,7	5,6	-0,5
Import	4,1	-3,9	6,4	-0,5
Antalet arbetade timmar ²	-0,2	-0,9	0,9	-0,3
Produktivitet i näringslivet ²	2,8	-0,2	2,9	0,5
Produktionsgap ³	-0,6	-0,3	-0,3	-0,2
Sysselsättning	0,3	-0,2	0,6	-0,4
Öppen arbetslöshet ⁴	5,6	0,5	5,4	0,8
Timlön	3,3	-0,2	3,6	-0,2
KPI, årsgenomsnitt	0,2	-0,1	1,0	-0,7
UND1X, årsgenomsnitt	0,5	-0,1	1,1	-0,2
TCW-index ⁵	126,8	1,7	126,4	1,6
Reporänta ⁶	1,50	0,0	2,25	-0,5
10-årig statsobligationsränta ⁶	3,4	-0,7	4,4	-0,5
Bytesbalans ⁷	6,1	-0,8	5,3	-1,0
Offentligt finansiellt sparande ⁷	0,2	-0,1	-0,1	-0,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

² Kalenderkorrigerad.

³ Procent av potentiell BNP.

⁴ Procent av arbetskraften. På grund av en statistik omläggning av AKU-statistiken har arbetslösheten revideras upp med 0,4 procentenheter från och med andra kvartalet i år jämfört med marsprognosen (se faktarutan ”Ny AKU – tidsseriebrott och större osäkerhet under en övergångsperiod”).

⁵ Nivå, vid årets slut.

⁶ Procent, vid årets slut.

⁷ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2005. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.